

- Digitalisierte Fassung im Format PDF -

Vervolg op de Afbeeldingen der artseny-gewassen met derzelve Nederduitsche en Latynsche beschryvingen

---

Adolphus Ypey

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](#) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

Index der latijnse Namen

A	
Acer platanoides	131
Achras sapota	38
Agaricus campestris	287
Agaricus muscarius	296
Allium ascalonicum	101
Allium cepa	107
Allium fistulosum	92
Allium sativum	110
Allium schoenoprasum	104
Amomum grana-paradisi	275
Amomum zerumbeth	272
Amyris elenifera	233
Apium petroselinum	35
Artemisia campestris	125
Athamanta cretensis	218
B	
Beta cicla	269
Bixa orellana	68
Boletus igniarius	308
Brucea antidysenterica	284
C	
Caesalpinia vesicaria	251
Calamus rotang	113
Camphorosma monspeliense	278
Canella alba	227
Carum carvi	32
Cassia senna	254
Chenopodium anthelminticum	197
Chironia centaurium	305
Cimicifuga foetida	311
Cistus creticus	314
Conium maculatum	266
Convolvulus soldanella	185
Cordia sebestena	17
Cuminum cyminum	242
Cyperus longus	170
D	
Dolichos urens	89
E	
Euphorbia helioscopia	290
F	
Ferula assafoetida	23
H	
Haematoxylum campechianum	221
Hordeum distichon	161
I	
Illicium anisatum	80
Iris tuberosa	230
L	
Laurus culilaban	215
Laurus pichurin	263
Lawsonia inermis	122
Lichen plicatis	260
Lichen rucella	209
Lonicera symphoricarpos	179
M	
Marantha galanga	167
Mentha gentilis	83
Mimosa catechu	293
Mirabilis dichotoma	146
N	
Nerium antidysentericum	188
O	
Ophiorrhiza mungos	245
Origanum creticum	248
P	
Pastinaca opopanax	29
Peucedanum officinale	152
Phellandrium aquaticum	26
Phormium tenax	281
Pimpinella saxifraga	236
Plantago cynops	137
Plumbago europaea	212
Plumieria alba	20
Prunus armeniaca	53
Prunus cerasus	50
Pyrus communis	95
Q	
Quassia amara	158
Quassia simaruba	203
R	
Reseda luteola	116
Rhamnus zizyphus	176
Rheum rhaponticum	155
Rhus vernix	134
Ribes grossularia	191
Rosa alba	62
Rosa gallica	59
Rubus arcticus	65

S

Saccharum officinale	173
Salsola sativa	302
Santalum album	200
Sapindus saponaria	128
Secale cereale	164
Sedum acre	47
Sedum anacampseros.....	44
Sium sisarum	224
Solanum tuberosum.....	149
Sophora heptaphylla.....	257
Sorbus domestica	56
Spigelia marilandica.....	182
Stachys sylvatica.....	86
Strychnos colubrina.....	206
Styrax benzoin.....	239
Swietenia mahagoni.....	41

T

Teucrium creticum.....	299
Thea bohea	71
Thea viridis.....	74
Trapa natans	140
Triticum hibernum.....	119

V

Vaccinium oxycoccus.....	98
Valeriana locusta	143
Vitis apyrena	194

W

Winteria aromatica	77
--------------------------	----

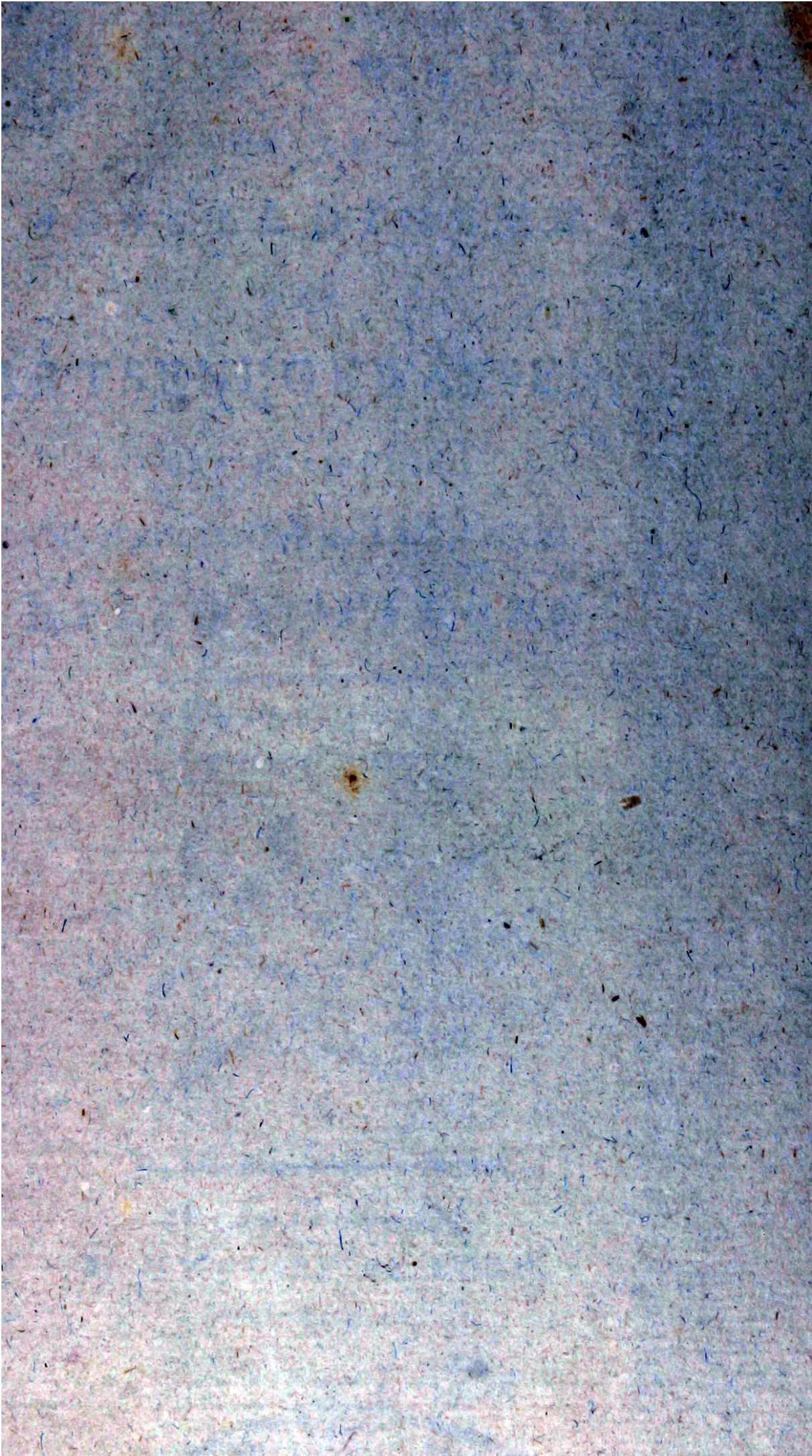

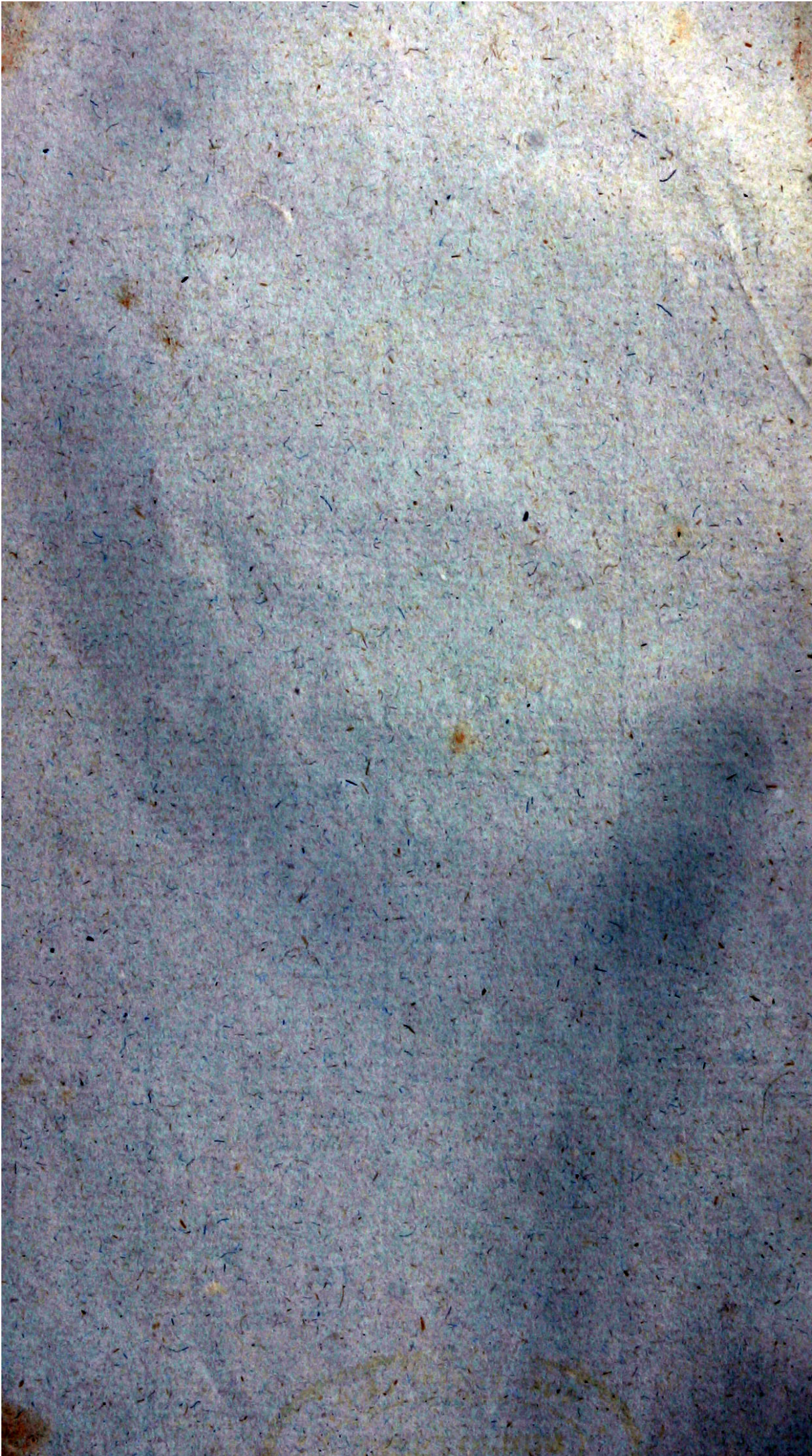

709
C4

~~10~~
496
VII

R 240 F 3,7

V E R V O L G
O P D E
A F B E E L D I N G E N
D E R
A R T S E N I J G E W A S S E N ,
M E T D E R Z E L V E R
N E D E R D U I T S C H E E N L A T I J N S C H E
B E S C H R I J V I N G E N

E E R S T E D E E L .

T E A M S T E R D A M ,
b i j J . C . S E P P E N Z O O N ,
M D C C C X I I I .

JSW 149524

OF THE
ARTS AND SCIENCES
OF THE
ARTS AND SCIENCES

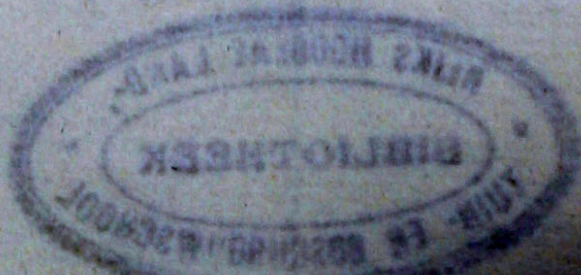
AND RECEIVED

THE LIBRARY OF THE

UNIVERSITY OF

AMSTERDAM

THE AMSTERDAM,
PIJ. J. C. SEPP EN NOON,
MDOCKIII.

V O O R B E R I C H T.

Door de Heeren SEPP verzogt zynde, hun de behulpzaame hand te bieden, tot het uitwerken der beschrijvingen, van een aantal Gewasfen, van een verschillenden aart, om tot een vervolg te dienen, op het Kruidkundig Werk, door de Heeren OSKAMP, HOUTTUIJN en KRAUSS vervaardigd en bij hun in het licht gegeven; zo heb ik hun vriendlijk aanbod niet van der hand willen wijzen: schoon ik mij, als geduurende verscheidene jaaren weinig aan Kruidkundige onderwerpen gedagt hebbende, nauwlijks durf vleijen, zo wel, als mijne voorgangeren, aan de liefhebbers deezer schoone Weetenfchap te zullen kunnen voldoen.

Ik oordeelde de manier, op welke, wijlen mijn hooggeachte Vriend de Heer D. L. OSKAMP, wiens voetfpoor, door de Heeren HOUTTUIJN en KRAUSS, ook meerendeels is gevolgd, zijn werk heeft ingericht, zo uitmuntende, dat ik geene reden vond, daar in verande-

ring te maaken. Jammer is het maar, dat ik dus ook heb moeten vervallen in het ongemak, der verschillende Clasificatien, van de Heeren GMELIN en HOUTTUIJN. Schoon de aanmerkingen van den Heer THUNBERG, op de Linnæaansche Clasificatie niet van allen grond ontbloomt zijn, zo geloof ik echter, dat de Heer GMELIN beter had gedaan, met de algemeen aangenomene manier van LINNÆUS te volgen, dan van deeze, nergens toe dienende nieuwigheid, gebruik te maaken: dewijl dezelve niet dan verwarring baart, bij die geenen, welke zich het Linnæaansche stelsel reeds eigen hadden gemaakt: te meer daar hier mede, aan de eerstbeginnenden ook geen dienst is gedaan; dewijl zij altoos, in het nazien, van hun onbekende Gewassen, het best met die Clasfen te recht kunnen, die het kleinst getal van geslagten bevatten. Waar door voor hun een Leerstelsel, waar in vierentwintig Clasfen voorkomen, geschikter is, dan een ander, 't geen maar negentien Clasfen bevat. Had voorts de Heer GMELIN al eenige verandering willen maaken, hij had ten minsten best gedaan, om de twintigmannige Gewassen (*Icofandria*) afgezonderd te houden, als uitmaakende eene genoegzaam volkomene natuurlijke Clasfe, die eigenlijk niets gemeens heeft met de volgende veelmannige (*Polijandria*) als zijnde eene volkomene konstklasfe, waarin allerhande Planten, nergens in overeenstemmende, dan in de Clasficale kenmerken, bij

el.

elkanderen zijn geplaatst. Noch wraakbaarer is de overbrenging der zogenoemde Eenwivige zamenteeling (*Sijngenesia Monogamia*) uit de negentiende Clasfe, tot de eerste order der vijfde Clasfe. Want niet alleen is dezelve, door haare uitgebreidheid, reeds zeer moeilijk en behoorde dus, zo 't geschieden kon, liever verkleind, dan, buiten noodzaaklijkheid, vergroot te worden: maar ook bezitten die Eenwivige Planten, het algemeen kenmerk der zamengroeijing (*Sijngenesia*), zeer duidelijk, en kunnen dus niet, zonder de Natuur geweld aan te doen, uit de negentiende Clasfe van LINNÆUS worden weggerukt. Veel verstandiger handeld de uitmuntende C. L. WILDENOW, in zijne zo uitvoerige *Species Plantarum*, die noch maar, voor een gedeelte, het licht ziet. Want in plaats, van den door LINNÆUS gelegden grondslag te verminken, houdt hij zich alleen op, met het navorschen van nieuwe soorten en met de vermeerdering en verbetering der soortonderscheidende Beschrijvingen, waar door hij, het naspooren der Geslagten en Soorten, veel gemakkelijker heeft gemaakt, dan voorheen plaats had. Wijlen onze geleerde Landgenoot Doctor HOUTTUIN, had ook beter gedaan, met zich bij den eenvoudigen, door LINNÆUS afgebakenden weg, te houden, dan weder te voorschijn te komen, met de ouderwetsche verdeeling in Boomen, Heesters en Planten. Niet alleen heeft hij daar door het Kruidkundig deel zij-

ner Natuurlijke Historie minder bruikbaar en vergelijkbaar gemaakt, met de werken van andere Kruidkundigen, maar hij heeft ook de natuurlijke Geslagten, op eene onregelmatige wijze, van elkanderen moeten scheuren, dewijl de onderscheidende kenmerken der Gewassen, in deeze verdeeling veel te onbepaald zijn, om 'er een steeds voldoende, en genoegzaam nauwkeurig, gebruik van te maaken.

ADOLPHUS YPEY,

Philos. & Med. Doctor.

LIJST DER
GEWASSEN, PLANTARUM.

IN DIT

EERSTE DEEL.

ELENCHUS

IN

PRIMO VOLUMINE.

<i>Cordia sebestena.</i>	 1	<i>Allium fistulosum.</i>	. . . . 26.
<i>Plumeria alba.</i>		<i>Pyrus communis.</i>	
<i>Ferula asfoetida.</i>		<i>Vaccinium oxycoccus.</i>	
<i>Phellandrium aquaticum.</i>		<i>Allium ascalonicum.</i>	
<i>Pastinaca Opoponax.</i>		———— <i>Schoenoprasum.</i>	
<i>Carum carvi.</i>		———— <i>Cepa</i>	
<i>Apium petroselinum.</i>		———— <i>Sativum.</i>	
<i>Achras sapota.</i>		<i>Calamus Rotang.</i>	
<i>Swietenia Mahogoni.</i>		<i>Reseda Luteola.</i>	
<i>Sedum anacampseros.</i>		<i>Triticum hybernum.</i>	
———— <i>acre.</i>		<i>Lawsonia inermis.</i>	
<i>Prunus cerasus.</i>		<i>Artemisia campestris.</i>	
———— <i>armeniaca.</i>		<i>Sapindus Saponaria.</i>	
<i>Sorbus domestica.</i>		<i>Acer Platanoides.</i>	
<i>Rosa Gallica.</i>		<i>Rhus vernix.</i>	
———— <i>alba.</i>		<i>Plantago cynops.</i>	
<i>Rubus arcticus.</i>		<i>Trapa natans.</i>	
<i>Bixa orellana.</i>		<i>Valeriana Locusta.</i>	
<i>Thea Bohea.</i>		<i>Mirabilis dichotoma.</i>	
———— <i>viridis.</i>		<i>Solanum tuberosum.</i>	
<i>Winteria aromatica.</i>		<i>Peucedanum officinale.</i>	
<i>Illicium Anisatum.</i>		<i>Rheum Rhaponticum.</i>	
<i>Mentha gentilis.</i>		<i>Quassia amara.</i>	
<i>Stachys sylvatica.</i>		<i>Hordeum istichon.</i>	
<i>Dolichos urens.</i>	 25	<i>Secale cereale.</i>	 50

<p><i>Maranta Galanga</i>. . . . . 51</p> <p><i>Cyperus longus</i>.</p> <p><i>Saccharum officinale</i>.</p> <p><i>Rhamnus zizyphus</i>.</p> <p><i>Lonicera symphoricarpos</i>.</p> <p><i>Spigelia marylandica</i>.</p> <p><i>Convolvulus Soldanella</i>.</p> <p><i>Nerium antidysentericum</i>.</p> <p><i>Ribes Grosularia</i>.</p> <p><i>Vitis apyrena</i>.</p> <p><i>Chenopodium anthelminticum</i>.</p> <p><i>Santalum album</i>.</p> <p><i>Quassia Simarouba</i>.</p> <p><i>Strychnos colubrina</i>.</p> <p><i>Lichen Roccella</i>.</p> <p><i>Plumbago Europea</i>.</p> <p><i>Laurus culilaban</i>.</p> <p><i>Athamanta cretenfis</i>.</p> <p><i>Haematoxylum campechianum</i>.</p> <p><i>Sium fifarum</i>.</p> <p><i>Canella Alba</i>.</p> <p><i>Iris tuberosa</i>.</p> <p><i>Amyris elemifera</i>.</p> <p><i>Pimpinella saxifraga</i>.</p> <p><i>Styrax Benzöe</i> . . . . . 75</p>	<p><i>Cuminum cyminum</i>. . . . . 76</p> <p><i>Ophiorrhiza mungos</i>.</p> <p><i>Origanum creticum</i>.</p> <p><i>Caesalpinia vesicaria</i>.</p> <p><i>Cassia Senna</i>.</p> <p><i>Sophora heptaphylla</i>.</p> <p><i>Lichen plicatus</i>.</p> <p><i>Laurus pichurim</i>.</p> <p><i>Conium maculatum</i>.</p> <p><i>Beta Cicla</i>.</p> <p><i>Amomun zerumbeth</i>.</p> <p style="text-align: center;">— Grana paradisi.</p> <p><i>Champhorosma monspeliense</i>.</p> <p><i>Phormium tenax</i>.</p> <p><i>Brucea antidysenterica</i>.</p> <p><i>Agaricus campestris</i>.</p> <p><i>Euphorbia helioscopia</i>.</p> <p><i>Mimosa catechu</i>.</p> <p><i>Agaricus muscarius</i>.</p> <p><i>Teucrium creticum</i>.</p> <p><i>Salsola sativa</i>.</p> <p><i>Chironia centaurium</i>.</p> <p><i>Boletus Igniarius</i>.</p> <p><i>Cimicifuga foetida</i>.</p> <p><i>Cistus creticus</i>. . . . . 100</p>
---	--

Cordia sebestena L.

EGIPTISCHE
SEBESTENBOOM.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN, *IIde Deels*
2de Stuk bl. 123.

CORDIA met langwerpig ovaale,
ronduitgerande, ruuwe bladen.

a. De eenbladige trechterformige
bloemkrans, met haeren open-
staanden rand, die in vijf stompe
Slippen is verdeeld.

b, b. De langwerpig-ovale, wei-
nig geaderde, ruuwe en gepunte
Bladen, van boven te zien.

c. Een der Bladen nedergebogen,
van ter zijden te zien, op dat
de omgebogen rand in het oog
zou vallen.

d. De hardschaalige langwerpige
Vrucht, door de overblijvende
Bloemkelk gekroond en daar mede
zamengegroeid.

e. De geribde viervakkige Pit, in
het midden doorgesneeden.

BLOEITIJD. Deze hooge Boom,
versierd met groote, van elkanderen
verspreide takken, wordt in grooten
overvloed in de Egiptische Tuinen
gevonden. Bloeit in den Voorzomer
en brengt rijpe Vruchten voort in
Slagtmaand.

C O R D I A
S E B E S T E N A.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.*, Ed.
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
1mæ. pag. 392.

CORDIA Foliis oblongo-ovatis,
repandis, scabris.

a. Corolla monopetala, infundi-
buliformis, cum limbo paten-
te, in quinque lacinias obtu-
sas secto.

b, b. Folia oblonge ovata, sub-
venosa, scabra, acuminata, de-
super conspicua.

c. Unum foliorum, deflexum, a
latere conspicuum, ut margo
repandus appareret.

d. Drupa oblongo-ovata, calice
persistente coronata, ipsique
accreta.

e. Nux fulcata, quadrilocularis,
in medio transsecta.

TEMP. FLOR. Arbor hæc ex-
celsa, gaudens ramis amplis, diva-
ricatis in hortis Aegiptiacis abun-
danter reperitur. Floret eadem
in æstatis principio, fructusque
maturus profert mense Novem-
bris.

GEBRUIK. Deze Vrucht komt in natuur overeen met de Le-
vantsche Sebesten (*Cordia Mixa*). Zij is van den aard der Pruimen
en is tot vier lood ingenomen, zegt laxeerend. Ook is deze
Vrucht goed in de hoest, doch is hier te lande buiten gebruik, als
zelden versch genoeg te bekomen zijnde; waar in echter zou kun-
nen worden voorzien, dewijl deze boom, hoewel natuurlijk aan
de heete Gewesten eigen, ook in Europa is overgebracht, en reeds
rijpe Vruchten heeft gegeven. Uit het verdikte zap der Vrucht
bereiden de Oosterlingen een heerlijke Vogellijm.

WITTE PLUMERIA. PLUMERIA ALBA.

DE Vde CLASSE.

CLASSIS VIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIde Deels*
2de St. bladz. 180.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1mæ pag. 437.

PLUMERIA met *Lancets wijze om-
gekreukte bladen; de Bloemsteel-
ties van boven knobbelig.*

PLUMERIA foliis lanceolatis re-
volutis, pedunculis superne tu-
berosis.

a. De bloemen eenbladig, trechters-
wijze gevormd, met een lange
allengskens verwijde pijp; een
rand in vijven gedeeld, een
weinig gaapende, en met lang-
werpige-eivormige, schuins ge-
plaatste slippen.

a. Flores monopetali, infundibu-
liformes, cum tubo longo, fen-
sim ampliato, limbo quinque
partito, modice patente, laci-
niis ovato-oblongis, obliquis.

b. Het Vruchtbeginzel langwer-
pig, in tweeën gespleeten, ge-
noegzaam zonder stijl, doch met
een dubbelen omgekromden stem-
pel.

b. Germen oblongum, bifidum,
cum stylis vix ullis, sed cum
stigmatibus duplici incurvato.

c. c. De einden der bladen, waar
van het linksche de omkreuking
van hetzelfde aantoon. Voorts
zijn deeze bladen diepgroen van
kleur, zenuwachtig, met zeer
zichtbaare dwars geplaatste ze-
nuwen.

c. c. Extremitates foliorum, quo-
rum sinisterius exhibet ipsius
figuram revolutam. Cæterum
hæc folia sunt profunde viri-
dia, nervosa, cum nervis trans-
versalibus satis conspicuis.

BLOEITIJD. Deeze boom, die
zelden hooger groeit, dan vijftien
voeten, wordt overvloedig gevon-
den, in de eilanden van Jamaica
en Martinique. De bloemen, die
zich door den geheelen Zomertijd
vertoonen, zijn wit met een Geel-
achtige keel, zeer welruikende,
doch door den al te sterken geur,
hoofdpijn verwekkende.

TEMP. FLOR. Arbor hæc,
quæ rarius ultra altitudinem XV
pedum excrescit, abundanter re-
peritur in insulis Jamaica & Mar-
tinica. Flores, per totam æsta-
tem conspicui, sunt candidi, cum
fauce flavescente, eximie odo-
rati, sed nimio aromate cephal-
algiam excitantes.

GEBRUIK. Deeze Boom is, wegens zijn melkagtig zap, en
zijne verwantschap met de CERBERA, verdagt, van vergiftig te
zijn. Zommige verzekeren, dat het afkookzel der wortelen van
dit gewas, door de Wilden gebruikt wordt, in eene soort van
Spaansche Pokken, Epian genoemd.

PER-

Tab. II.

Plumeria alba L.

Tab. III.

Ferula asfoetida L.

PERSIAANSCH
HOLSTOK.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIdc Deels 8ste*
*St. bl. 123.*HOLSTOK, met de blaatzjes over
hoeks en stomp uitgesneeden.

- a. De algemeene bloemtros, uit
veele trosjes zamengesteld en bol-
rond.
- b. d. De bijzondere trosjes, op
dezelfde manier zamengesteld,
voor het open gaan der bloemetjes.
- c. Het algemeen Inwindzel, ge-
ving, uit twee blaadzjes zamen-
gesteld, in den bloeitijd afval-
lende.
- e. e. De zeer groote langwerp-
ronde, en van weerkanten plat-
te zaaden, van beide zijden te
zien.
- f. De overhoeks ingesneedene stom-
pe wortelbladen.
- g. De spilvormige wortel, die dik-
wijls de lengte heeft van zes
voeten.

BLOEITIJD. Deze plant wordt,
in grooten overvloed, in *Persie*
gevonden, vooral in de *Provincia*
Chorazan, alwaar zij in't begin
van den zomer bloeit. Gemakke-
lijk wordt dit gewas van alle
andere onderscheiden, door haar
geweldig stinkend wortelsap,
't welk gedroogd zijnde, is de
Duivelsdrek der Apotheken.

FERULA ASSA
FOETIDA.CLASSIS *Vta.*Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
*Imæ pag. 478.*FERULA foliis alternatim sinuatis,
obtusis.

- a. Umbella universalis multiplex,
globosa.
- b. d. Umbellulæ partiales, eadem
ratione constructæ, ante florum
aperturam.
- c. Involucrum universale, parum
notabile, tempore florescentiæ
deciduum, diphijllum.
- e. e. Semina maxima, elliptica,
utrimque plana, ab utroque
latere conspicua.
- f. Folia radicalia, alternatim sinua-
ta, obtusa.
- g. Radix fusiformis sæpe sex pe-
des longa.

TEMP. FLOR. Planta hæc
frequenter reperitur in *Persia*,
in primis in *Provincia Chorazan*,
ubi in æstatis principio floret.
Facile ab omnibus aliis plantis
distinguitur, per succum radicis
fætidisimum, qui exsiccatus
constituit *Asfam foetidam officina-
narum.*

GEBRUIK. De Indiaanen vinden den reuk van de Duivelsdrek
zo afschuwelijk niet, als de Europeërs. De eerstgemelde gebruiken
dezelve dikwijls als uijen, in hunne spijzen. Doch in Europa
wordt deeze stoffe alleen in de Apotheken gebruikt, doorgaans in
pillen, tegen Opstijgingen, Kolijkpijnen, Wurmen, Trommel-
zugt, Waterzugt enz. De Duivelsdrek is inderdaad een zeer
vermogenend krampstillend, afdrijvend en opwekkend geneesmiddel.

GEMEENE
WATERKERVEL.

DE Vde. CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN. *IIde*
Deels 8ste St. bl. 142.

WATERKERVEL, met de verdeelingen der bladen wijd gemikt.

- a. De algemeene bloemtros, zamengesteld uit kroontjes, die alle ongeveer even groot zijn.
- b. Een afzonderlijk kroontje, uit een aantal onregelmatig geplaatste bloemetjes, zamengesteld.
- c. Een afzonderlijk bloemetje, van binnen te zien, bestaande uit vijf hartvormige, omgeboogene bloemblaadjes, en voorzien met vijf helmstijltjes benevens hunne helmknopjes.
- d. f. Afzonderlijke bloemtrosjes, zo als zij zich vertoonen, na het afvallen der bloemetjes, om dus de beide overblijvende stijltjes, boven op de vruchtjes, te doen zien.
- e. Een bijna rijp zaad, 't welk, behalven de stijltjes, ook noch toont het kroontje, 't welk door het overblijvend kelkje wordt gemaakt.
- g. De holle steng.
- h. De hairwortels, die alomme uit de leden des stengs voortspuiten.

BLOEITIJD. Deze plant, die overal in moerarsige waters voorkomt, bloeit in 't midden van den Zomer.

PHELLANDRIUM
AQUATICUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
1ma pag. 485.

PHELLANDRIUM foliorum ramificationibus divaricatis.

- a. Umbella universalis, composita ex umbellulis propriis, fere æqualibus.
- b. Umbella partialis, e multis flosculis inæqualiter composita.
- c. Corollula separata, ab interna parte conspicua, e quinque petalis cordato-inflexis constans, quinque staminibus antheriferis gaudens.
- d. f. Umbellæ partiales, post delapsum florum: ubi duo stijli persistentes super fructus apparent.
- e. Semen fere maturum, præter stijlos, etiam monstrans coronam, e perianthio persistente.
- g. Culmus excavatus.
- h. Radiculæ capillares, natæ ex articulis caulis.

TEMP. FLOR. Planta hæc, ubique in aquis paludosis obvia, media æstata floret.

GEbruik. Het Zaad deezer Plant is van ouds aangepreezen in zweeren en in veelerleije kwaadzappigheeden, en wordt thans, op aanraaden van den Hofr. HUFFLAND, veel in de Teering gebruikt.

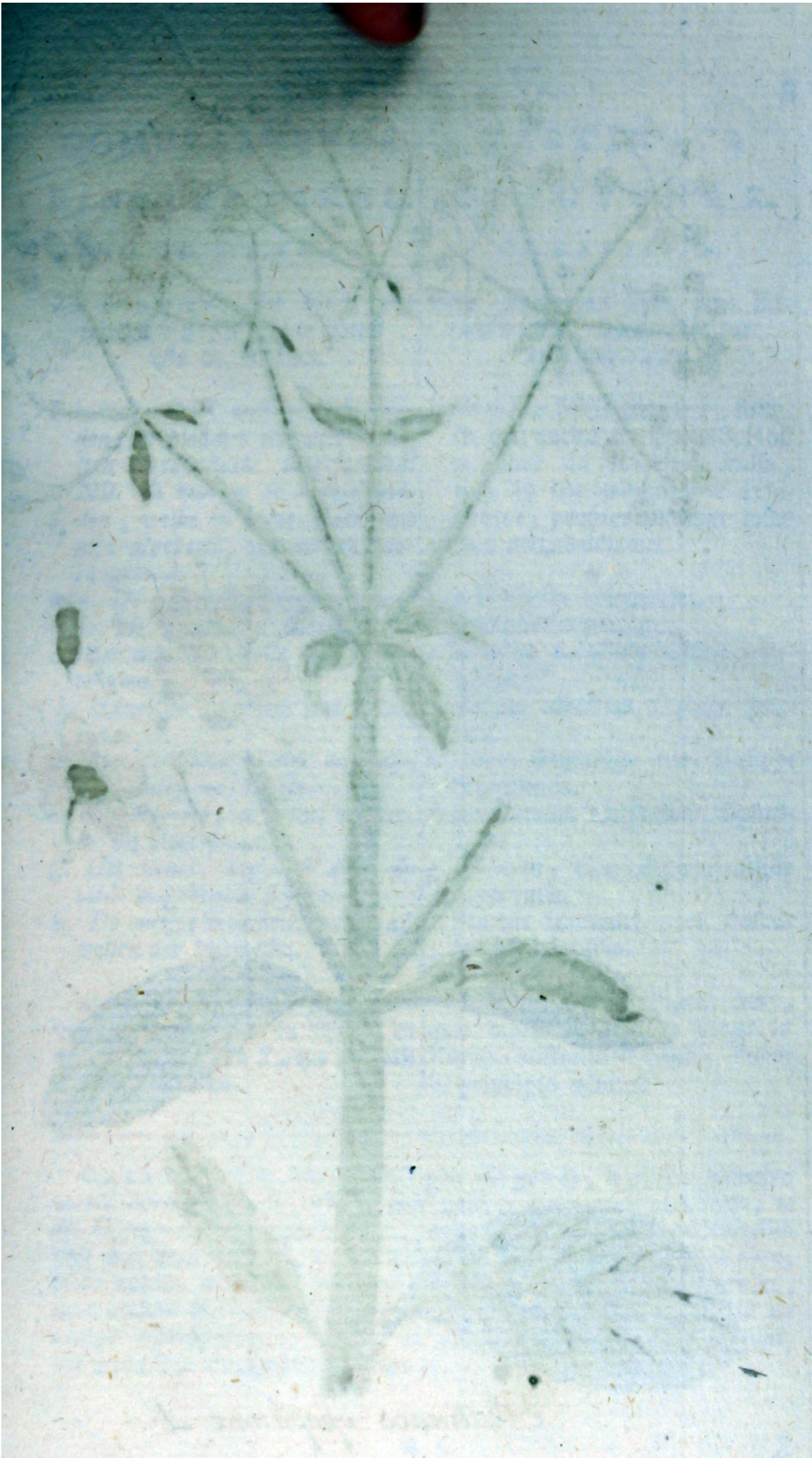

Phellandrium aquaticum L.

Pastinaca opopanax L.

GOMDRAAGENDE
PINSTERNAKEL.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deels
8ste St. bl. 200.

PINSTERNAKEL met gevinde bla-
den, de blaadjes aan den voor-
sten grondsteen uitgesneden.
NB. dit ziet op de wortelblad-
den, welke in deeze plaat niet
zijn afgebeeld, van wegen haa-
re grootte.

- a. a. De algemeene bloemtrosfen.
- b. b. De bijzondere Bloemtrosjes.
- c. Een enkel bloemetje van vooren
te zien.
- d. Hetzelfde bloemetje van achte-
ren.
- e. Een der helmstijltjes met zijn
rondachtig meelknopje.
- f. Het algemeen bekleedzel bestaan-
de uit twee blaadjes.
- g. Het vrucht beginzel met de
beide omgekromde stijltjes.
- h. De onrijpe vruchten, na het af-
vallen der bloemetjes.

BLOEITIJD. Deze plant, die
voornaamelijk groeit in Sijrien en
in het zuiden van Europa, bloeit
in den Voorzomer.

PASTINACA
OPPOPONAX.

CLASSIS VIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
Imæ pag. 490.

PASTINACA foliis pinnatis, folio-
lis basi anticâ excisis. NB. Hoc
pertinet ad folia radicalia,
quæ in hac tabula non exhi-
bentur, propter nimiam ipso-
rum magnitudinem.

- a. a. Umbellæ universales.
- b. b. Umbellæ partiales.
- c. Simplex corollula antice con-
spicua.
- d. Eadem corollula a parte pos-
tica.
- e. Unum staminum cum anthera
subrotunda.
- f. Involucrum universale diphyl-
lum.
- g. Germen, cum duobus stijlis
incurvatis.
- h. Fructus immaturi post floscu-
lorum delapsum.

TEMP. FLOR. Planta hæc,
quæ imprimis in Sijria atque in
Europa australiore crescit, floret
in principio æstatis.

GEBRUIK. Uit den Wortel van dit gewas, wanneer dezelve
wordt doorgesneden, vloeit een zap, 't welk verdikt zijnde, is
de *Oppoponax* der Apotheeken, eene zelfstandigheid gedeeltelijk
van een gomachtigen, en gedeeltelijk van een harstachtigen aard.
Niet zelden wordt dit verdikte zap in de Geneeskunde gebruikt,
met andere middelen van dien aard, tegen allerlei slijmerige en
koude verstoppingen: vooral in verlammingen en borstkwalen,
uit zodanige oorzaken ontstaande.

GEMEENE

KARWEY.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IIdde*
Deels 8ste St. bl. 271.

De GEMEENE KARWEY is tot hier toe de eenige bekende soort van dit geslacht.

a. a. De algemeene Bloemkransen, wier eene de plant in bloei vertoont, terwijl de andere de halfrijpe vruchten met de overblijvende stijlen afbeeldt.

b. b. De bijzondere Bloemtrosjes in volle bloei.

c. Een der bloemetjes, vertoonende de twee verheven ronde zaadbeginzels, en de omgebogene randjes der bloembladen.

d. Een blaadje van het algemeen Inwindzel 't geen dikwijls een bladig is.

e. De onrijpe vruchten zelve.

f. Het bolvormig, langwerpig ronde zaad, aan de eene zij gestreept en aan de anderen plat.

g. De gerimpelde spilformige wortel.

BLOEITIJD. Deze plant, bloeit in den Voorzomer in overvloed in onze weiden.

CARUM

CARVI.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ pag. 491.

CARUM vulgare est unica hujus generis species hactenus cognita.

a. a. Umbellæ universales, quarum una plantam florentem exhibet, altera fructus semimaturus cum stilibus persistentibus.

b. b. Umbellæ partiales inflorescentiæ tempore.

c. Unus flosculorum, exhibens duo germina convexa, stamina quinque et limbos petalorum inflexos.

d. Foliolum involucri universalis soepe monophylli.

e. Fructus immaturi ipsi.

f. Semen convexum ovato-oblongum, hinc striatum inde planum.

g. Radix fusiformis, Rugosa.

TEMP. FLOR. Planta hæc in pascuis nostris abundanter floret in aestatis principio.

GEBRUIK. Het Karweijzaad wordt geteld onder de vier groote verwarmende zaaden. Het is inderdaad zeer heilzaam voor de Maag, en neemt dikwijls, door zijne verwarmende kragt, de buikpijn weg: wordende het ook aangepreezen in koude hoesten en andere slijmerige borstkwalen. Voorts wordt dit zaad gebruikt, om eene geur aan het brood en aan de kaas te geven; gelijk ook zomwijlen in soepen.

Carum carvi L.

Apium petroselinum L.

GEMEENE
PETERSELIE.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IId*e
Deels 8ste St. bl. 227.EPPE met de Stengbladen *Liniaal*
en met zeer kleine omwindzel-
tjes.

- a. De algemeene bloemenkroon, be-
staande uit weinig straalen, die
in de byzondere trosjes meerder
in getal zijn.
- b. De bijzondere trosjes in den
bloeitijd.
- c. Een der geopende bloemetjes, om
de vijf helmstijltjes te doen zien.
- d. Een der blaadjes van het al-
gemeen omwindjel.
- e. De Bloemenkroon, na het afval-
len der bloemetjes met de half-
rijpe zaaden.
- f. Een der lijnvormige stengbladen.
- g. Een der geveerde wortelbladen.
- h. De spilvormige wortel.

BLOEITIJD. Dit zo gebruike-
lijke kruut wordt alomme in de tui-
nen aangekweekt. In het zuidelijk
Europa, bij voorbeeld in *Sardinien*,
is het zelfs inlandsch geworden en
wordt in overvloed aan de fontij-
nen en beeken gevonden.

A P I U M

PETROSELINUM.

CLASSIS *Via*.Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
*Imæ pag. 493.*APIUM foliis caulinis linearibus;
involucellis minutis.

- a. Umbella universalis radiis par-
cioribus, partialis radiis plu-
ribus.
- b. Umbellæ partiales inflorescen-
tiæ tempore.
- c. Unus flosculorum apertus, ut
apparerent quinque stamina.
- d. Foliolum involucri univer-
salis.
- e. Umbella post florum delapsam,
cum seminibus semimaturis.
- f. Folium caulinum lineare.
- g. Folium radicale pinnatum.
- h. Radix fusiformis.

TEMP. FLOR. Herba hæc usita-
tissima ubique in hortis colitur
& media æstate floret. In *Au-*
straliori Europa, uti in *Sardinia*,
domestica evasit hæc, e calidiori-
bus regionibus adlata planta, &
copiose ad fontes rivulosque re-
peritur.

GEBRUIK. Behalven het huishoudelijk alom bekend gebruik,
bezitten alle de deelen deezer Plant een openend en pisafdrij-
vend vermogen. De Wortel is een der vijf openende wortelen.
Het gedisteleerde water is zagt prikkelend en afdrijvend. Men
zegt dat de Peterfelie voor 't gezicht nadeelig en voor de Pappes-
gaaijen vergiftig is.

DE SAPODILLEBOOM.

DE VIde GLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIJN, *IIde Deels 2de*
St. bl. 237.

SAPODILLEBOOM met alleenstaande
bloemen, lancetswijze ovale bla-
den.

a. Een der takjes van deezen
boom, vertoonende de stijve don-
kergroene bladen, met eenige bloe-
metjes, wier eene, aan het eind
der tak staande, geopend is.

b. De pramvormige vrucht van
deezen boom, bijna in alles
overeenkomende, met de vrucht
der voorgaande soort van dit
gestagt, welke daarom genoemd
wordt de PRAMMENBOOM.

c. Dezelfde vrucht, doch van eene
langwerpige gedaante, gelijk de-
zelfde zomwijlen voorkomt.

d. Het eirond, van beneden ge-
punt zaad, met een langwerpig
kiemplekje, op den rand.

BLOEITIJD. Deze boom groeit
veel in de verzengde luchtstreek
van Zuid America en draagt steeds
bloemen en vruchten van allerlei
trap van rijpheid, gelijk aan die
climaaten eigen is.

ACHRAS

SAPOTA.

CLASSIS VIta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIIi part.*
Imæ pag. 573.

ACHRAS floribus solitariis, foliis
lanceolato-ovatis.

a. Ramulus hujus arboris, exhi-
bens folia rigida, profunde
viridia, cum variis flosculis,
eorumque uno in extremitate
posito, aperto.

b. Fructus hujus arboris mammo-
sus, idem fere cum fructu spe-
ciei præcedentis hujus generis,
quæ inde appellatur ACHRAS
mammosa.

c. Idem fructus sed figuræ, uti
etiam reperitur, oblongæ.

d. Semen ovatum, basi acumina-
tum, cum hilo longitudinali in
margine.

TEMP. FLOR. Arbor hæc crescit
abundantur in regionibus zonæ
torridæ Americæ Australis. Per-
petuo fert flores fructusque varii
gradus maturitatis, uti in istis
regionibus obtinere solet.

GEBRUIK. De Vrucht van dezen Boom is zeer aangenaam
van smaak, en is, volgens veeler oordeel, zelfs boven de Ananasfen
te verkiezen: doch heeft deeze bijzondere eigenschap, dat zij niet
eetbaar is, dan na een zekeren trap van verrotting te hebben on-
dergaan: waarom ook zommige aan dit gewas den naam geven van
den Zuid-Americaanschen Mispelboom. De Zaaden zijn afdrij-
vende en worden in de ongemakken der waterwegen gebruikt.

Tab. VIII.

Achras sapota L.

Tab. IX.

Swietenia mahagoni L.

DE MAHONIJ-
HOUTBOOM.

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOUTTUIJN, IIde Deels IIde
St. bl. 429.

SWIETENIA met geveerde bladen,
wier blaadjes zijn eiwijze lan-
cetformig en schuins lopende,
met zeer kleine bloemen, aan ris-
ten vastgehegt.

- a. Een rist waar aan de bloemetjes
vastzitten.
- b. Het eiformig zaadhuisje, zijn-
de groot, houtig en met vijf
holligheeden voorzien, voorts
in vijven openspringende en wel
van den beneden kant.
- c. Een der afgevallene klepjes van
het zaadhuis afzonderlijk te zien.
- d. Het groot vijfhoekig zitbet der
zaaden.
- e. Het zaadhuis, van binnen te
zien, bevattende de schubswijze
op elkonderen leggende zaaden.
- f. Een der zaaden, welke zijn lang-
werpig, zamengedrukt, stomp,
van beneden voorzien met een
bladformige wiek.

BLOEITIJD. Deze boom,
dus door JACQUIN genoemd, ter
gedagtenis van den grooten Ba-
ron van SWIETEN, groeit over-
vloedig in verschillende deelen
der heete landen van America.
De boom is groot, takkig en met
eene fraaje kroon voorzien. De
bloemen komen uit de axels der bla-
den, zijn doorgaans wit en bloeijen
in 't midden van den Zomer.

SWIETENIA
MAHOGONI.

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. II di part.
I mae pag. 608.

SWIETENIA foliis pinnatis foliolis
ovato-lanceolatis, obliquis,
floribus racemosis minimis.

- a. Racemus flosculos gerens.
- b. Capsula ovata magna, lignosa,
quinquelocularis, quinqueval-
vis; valvulis basi dehiscenti-
bus.
- c. Una valvarum delapsarum seor-
sim conspicua.
- d. Receptaculum seminum ma-
gnum quinquangulare.
- e. Capsula, interne conspicua,
femina imbricata continens.
- f. Unum seminum, quæ sunt
oblonga compressa, obtusa,
inferne aucta alâ foliaceâ.

TEMP. FLOR. Arbor hæc,
a JACQUINIO in memoriam magni
Baronis SWIETENII ita denomi-
nata, reperitur abundanter in
variis Americæ calidioris regioni-
bus. Est hæc arbor magna valde
ramosa, & insignem coronam
gerit. Flores sunt axillares,
albi ut plurimum, qui media
æstate florent.

GEBRUIK. Dit hard, rood en tot polijsting zeer geschikt
hout, is voornaamlijk dienstig voor de Schrijnwerkers, tot het
vervaardigen van veelerleije kostelijke meubelen, en werktuigen
voor de Natuurkunde, enz.

WONDKRUID.

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
8ste St. bl. 643.

HUISLOOK met wigvormige, effen-
randige bladen, leggende sten-
gen en getuilde bloemen.

- a. De steng van deeze leggende plant, die zich straks in takken verdeelt, welke bladen dragen, die zappig en wigwijze gemaakt zijn.
- b. De bloeitros, aan het einde der takken geplaatst, zamengesteld uit kleine purperen bloemetjes, welke bestaan uit in vijven gespleetene kelkjes, vijfbladige openstaande kranssen en vijf honingbakjes, bestaande uit vijf schubbeijes, waar van beneden aan den grondslag van ieder vruchtbeginzel, een is geplaatst.
- c. De halfrijpe vrucht, vertoonende de gekleurde overblijvende kelk, met de vijf zaadhuisjes, daar in beslooten.
- d. De vezelachtige houtige wortel von deeze plant, die zich alomme in den grond verspreidt.

BLOEITIJD. Deeze plant komt dikmaals voor in de tuinen en bloeit in het midden van den zomer. De bladen blijven steeds groen, doch vallen in den winter af. Van zelfs komt deeze plant voort, op de bergen van Provence.

GEBRUIK. Deeze Plant heeft eenige overeenkomst met het zogenoemde Telephium en schijnt ook ongeveer dezelfde verkoelende kragten te bezitten. De naam van *Wondkruid* schijnt niet zeer gepast.

S E D U M
ANACAMPSEROS.

CLASSIS Xma.

CONF. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
Imæ pag. 731.

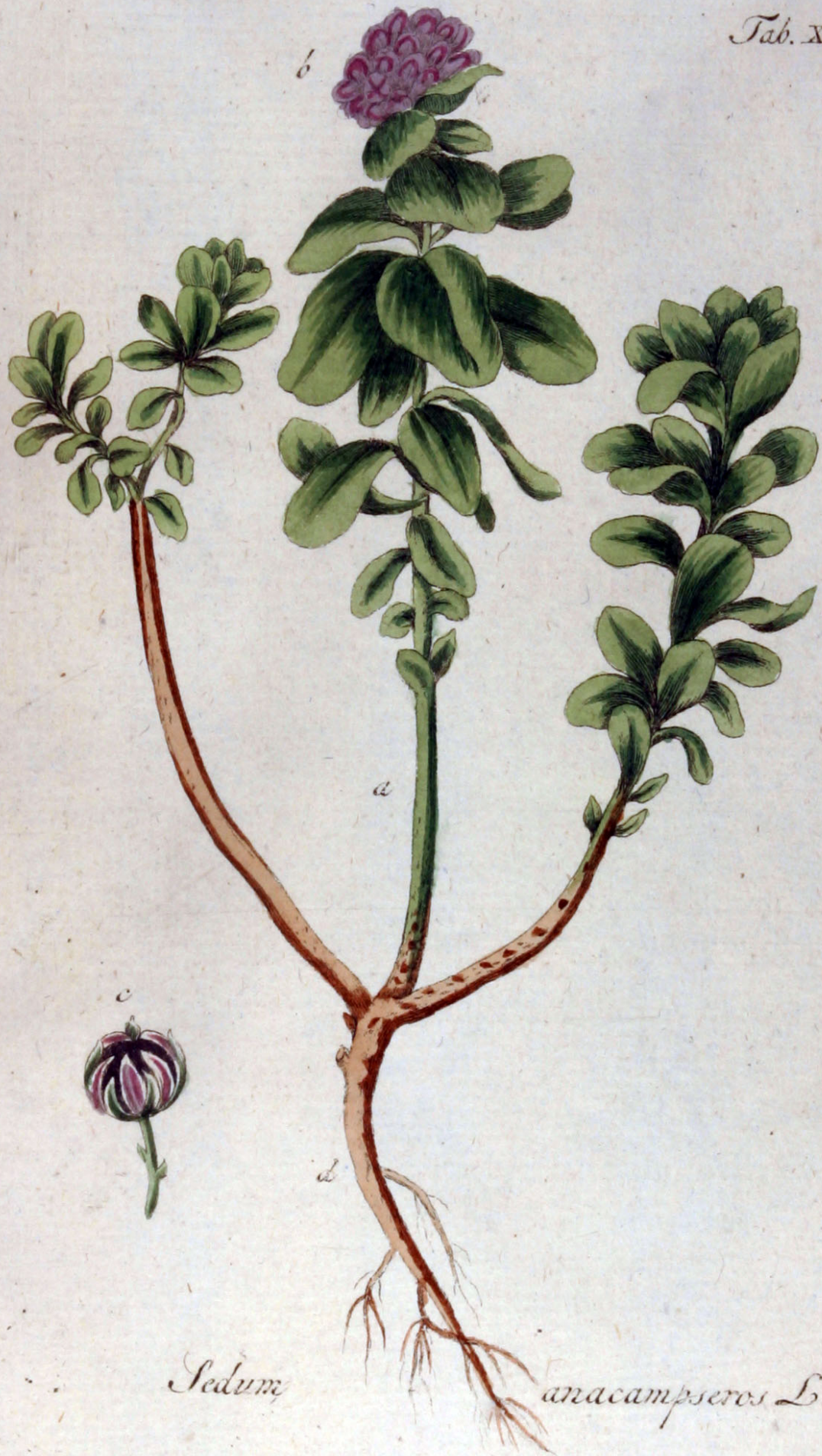
SEDUM foliis cuneiformibus, integerrimis, caulibus decumbentibus, floribus corimbosis.

- a. Caulis plantæ hujus procumbentis; mox in ramos divisæ, qui gerunt folia succulenta, cuneiformia.
- b. Corimbus terminalis, compositus e flosculis exiguis purpureis, qui sunt compositi e calicibus quinque-partitis, corollis pentapetalis patentibus & nectariis quinque squamatis, singulis germinibus extrorsum, versus basin, insertis.
- c. Fructus semimaturus, exhibens calicem coloratum persistentem, cum quinque capsulis feminalibus inclusis.
- d. Radix fibrosa, lignescens hujus plantæ, se late diffundens.

TEMP. FLOR. Planta hæc frequenter in hortis reperitur & media æstate floret, gaudetque foliis semper, viridibus hijemali tempore deciduis. Sponte crescit hæc planta in montibus Gallie Provinciae.

Tab. X.

Sedum

anacampseros L.

**Diese Seite
fehlt.**

**This page is
missing.**

Tab. XI.

Sedum acre L.

S C H E R P
H U I S L O O K.

D E X d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIdede Deel*
8ste St. bl. 749.

HUISLOOK, met bijna eijronde, aangegroeid ongesteelde, bultige, van genoeg opgeregte overhoekse blaadjes en een driedeelig bloemkroontje.

- a. De kruipende steng der plant met de blaadjes.
- b. Het driedeelig bloemkroontje met de bloemetjes van verschillende ouderdom.
- c. Een der bloemetjes geopent, vertoonende de tien helmstijltjes.
- d. Dezelve van achteren te zien, om de vijfdeelige overblijvende bloemkelk, met de daar aan vastgehegte bloembladen, onder het oog te brengen.
- e. Een der bloembladen afzonderlijk te zien, met een der helmstijltjes en deszelfs bolvormig meelknopje.
- f. De overblijvende gekleurde kelk, die de zaadhuisjes in zich bevat.
- g. De zeer kleine zaadjes, die in een groot aantal in de zaadhuisjes aanwezig zijn.

BLOEITIJD. Dit Huislook wordt in meenigte gevonden op de Geldersche Heiden, zo ook bij Harlem en in Vriesland aan de Zeedijken. Het bloeit in Hooimaand.

S E D U M
A C R E.

C L A S S I S Xma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ. pag. 732.

SEDUM foliis subovatis adnato-fesilibus, gibbis, erectiusculis, alternis, cijma trifida.

- a. Caulis Plantæ repens cum foliis.
- b. Cijma trifida cum flosculis variæ ætatis.
- c. Unus flosculorum apertus, decem exhibens stamina.
- d. Idem a parte postica, ut sub oculos caderet calix quinquepartitus persistens, cum adnexis petalis.
- e. Unum petalorum separatim, cum adnexo stamine, antheram subrotundam gerente.
- f. Calix persistens, coloratus, intus capsulas feminales continens.
- g. Semina minima, magna quantitate in capsulis obvia.

TEMP. FLOR. Hoc Sedum copiose reperitur in ericetis Gelriæ, tum prope Harlemum & ad ageres Frisiæ. Floret mense Julio.

GEBRUIK. Het Kruid, van zijne scherpte ook Muurpeper genoemd, bevat een peperachtig zap, 't welk braaking verwekkend en teffens pisdrijvende is. Hier door is het zomwijlen werkzaam bevonden, in de derdendaagse Koorts, de Waterzucht, enz.

DE KERSENBOOM. PRUNUS CERASUS.

DE XIIde CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
2de St. bl. 564.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. Ildi Part.*
Ima pag. 795.

PRUIMBOOM met bijna ongesteelde
kroontjes, de bladen lancetvormig
ovaal, verdubbeld, glad.

a. Een tak van den Kersjenboom,
met bloemen van verschillenden
ouderdom.

b. b. b. De geopende bloemen, op
verschillende wijze vertoonende,
de plaatsing der bloembladen,
helmstijlen en des stijls.

c. c. c. Dezelfde bloemen, van ter
zijden te zien, en toonende het
vruchtbeginzel, den overblijven-
den kelk en deszelfs achteromge-
boogen slippen.

d. Een takje van een Kersfenboom,
vertoonende de plaatsing en het
maakzel der bladen.

e. 1. De rijpe vruchten van den
Kersfenboom, langwerpig en van
de gewoone soort.

e. 2. Een zoete witte Kers.

f. Dezelfde vrucht doorgesneden,
om de plaatsing van den steen te
doen zien.

e. 3. Een Juliaansche Kers, met
teder en waterachtig vleesch.

f. Dezelfde vrucht opengesneden.

BLOEITIJD. In het Voorjaar en
in den Voorzomer, naar maate van
t verschil der soorten.

PRUNUS umbellis subpedunculatis,
foliis ovato-lanceolatis, con-
duplicatis, glabris.

a. Ramus Cerasi cum floribus va-
riæ ætatis.

b. b. b. Flores aperti, varia ratio-
ne exhibentes situm petalorum,
staminum & stijli.

c. c. c. Idem flores, a latere con-
spicui & monstrantes princi-
pium fructus, cum calijce per-
sistente, laciniarumque ipsius
revolutione.

d. Ramulus Cerasi exhibens situm
& structuram foliorum.

e. 1. Fructus Cerasi maturi oblongi
vulgatiores.

e. 2. Cerasum album dulce.

f. Idem fructus dissectus & mon-
strans situm nucis.

e. 3. Cerasum Julianum carne te-
nera & aquosa.

f. Idem fructus dissectus.

TEMP. FLOR. Vere & in æsta-
tis principio, pro specierum va-
rietate.

GEBRUIK. Het zap der vruchten is niet alleen zeer aange-
naam van smaak, maar ook zagt laxeerend en verkoelend. Het
gedistilleerd water is goed in windige buikpijnen: terwijl de pitten
een pisdrijvend vermogen bezitten.

Prunus cerasus L.

Tab. XIII.

Prunus armeniaca L.

DE ABRICOOZEBOOM. PRUNUS ARMENIACA.

DE XIIde CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUÏJN, *IIdede Deels*
2de St. bl. 562.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
IImæ pag. 795.

PRUIMBOOM, met ongesteelde bloemen en bijna hartvormige bladen.

a. Een open bloem, toonende de plaatsing der bloemblaaden, der helmstijltjes en des stijls.

b. Een bloem van ter zijden te zien, toonende de betrekking der gemelde deelen tot de bloemkelk.

c. Een der bloemblaaden, afzonderlijk afgebeeld.

d. De overblijvende bloemkelk, na het afvallen der kranen.

e. Dezelfde, bevattende een noch zeer klein vruchtje.

f. De rijpe vrucht, bijna oranje-kleurig en versierd met stippen, die in het purperachtige vallen.

g. De vrucht midden doorgesneden met zijn steen.

h. De pit zelve, beroofd van haar steenen bekleedzel.

BLOEITIJD. Men vindt verscheiden soorten van deezen boom, niet weinig verschillende, ten opzichte der grootheid der vrucht, zo wel als in kleur: zelfs vindt men vruchten niet grooter, dan hazelnooten. De smaak der pitten verschilt ook merkelyk, want deeze is in de meeste soorten bitter, gelijk in de Persikpitten, doch in sommige zoet. Deeze boom bloeit in 't Voorjaar.

PRUNUS floribus sessilibus, foliis subcordatis.

a. Flos apertus exhibens situm petalorum, staminum & stijli.

b. Flos conspicuus a latere, monstrans dictarum partium relationem ad calicem.

c. Unum petalorum, seorsim depictum.

d. Calix persistens post delapsam corollam.

e. Idem, fructum adhuc exiguum continens.

f. Fructus maturus, subaurantius, ornatus punctis purpurascensibus.

g. Fructus per medium dissectus, cum sua nuce.

h. Nucleus ipse, lapideo involucro orbatus.

TEMP. FLOR. Plures dantur huius arboris species, fructus magnitudine haud parum diversæ, nec non colore, imo reperiuntur fructus nucibus avellanis haud majores. Differt etiam nucleorum sapor, hic enim in plerisque speciebus est amarus, uti in nucleis persicorum vulgarium obtinet, in quibusdam vero dulcis. Floret hæc arbor vere,

GEBRUIK. Sommige meenen, dat de Chineezen uit de verbrande steenen van deeze zo aangenaame vrucht, hunne Oostindische inkt maaken.

TAMME

SORBENBOOM.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deels 2de*
St. bl. 598.

SORBENBOOM met gevinde bladen,
die van onderen ruig zijn.

- a. Een noch ongeopende bloem, ver-
toonende de bloemkrans, zo als
dezelve door de kelk wordt om-
vat.
- b. De geopende bloem, aanwijzende
de plaatsing der bloembladen en
der helmstijltjes.
- c. De overblijvende bloemkelk, ver-
toonende de stijlen en het begin-
zel der vrucht.
- d. De rijpe vrucht, in de midden
doorgesneeden, om de zaaden te
doen zien, in hunne natuurlijke
plaatsing.
- e. Een der zaaden, die langwerpig
en kraakbeenig zijn.

BLOEITIJD. Deze Boom komt
overvloedig voor in 't Oostenrijks
gebied, gelijk ook in Italie, alwaar
hij in 't Voorjaar bloeit. De bla-
den van deezen boom hebben veel
overeenkomst met die van den Lijs-
terbezienboom. De vruchten zijn
veelal langwerpig, als kleine pee-
ren, doch worden ook dikwijls rond
gevonden, in de gedaante van kleine
appeltjes of mispelen.

SORBUS

DOMESTICA.

CLASSIS XIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIde part.*
Imæ pag. 834.

SORBUS foliis pinnatis, subtus vil-
lofis.

- a. Flos nondum apertus, exhi-
bens corollam calice cinctam.
- b. Flos apertus, monstrans situm
petalorum & staminum.
- c. Perianthium persistens floris
delapsi, cum stijlis & fructus
principio.
- d. Fructus maturus, per medium
dissectus, monstrans semina in
situ nativo.
- e. Unum feminum, quæ sunt
oblonga & cartilaginea.

TEMP. FLOR. Frequenter hæc
arbor in Austriaca ditone repe-
ritur, nec non in Italia, ubi vere
florete. Folia hujus arboris mul-
tum conveniunt cum illis forbi-
aucuparii. Fructus sunt oblongi,
ut plurimum magnitudine piri
minoris, licet & subrotundi re-
periantur, imitantes figuram po-
mulorum vel mispilorum.

GEBRUIK. Het vleesch is, onrijp, ongemeen wrang, doch
rijp zijnde, eetbaar en minder zamentrekkende; doch best doet
men, de Sorben te laten rotten gelijk de mispelen, wanneer zij
goed van smaak worden. De rijpe vruchten gekookt, en in zu-
iker geconfijt, zijn niet minder hartsterkende, dan het kweeën-
vleesch. Onrijp zijn de Sorben, door hunne zamentrekkende
kragten, goed in de buikloopen.

Tab. XIV.

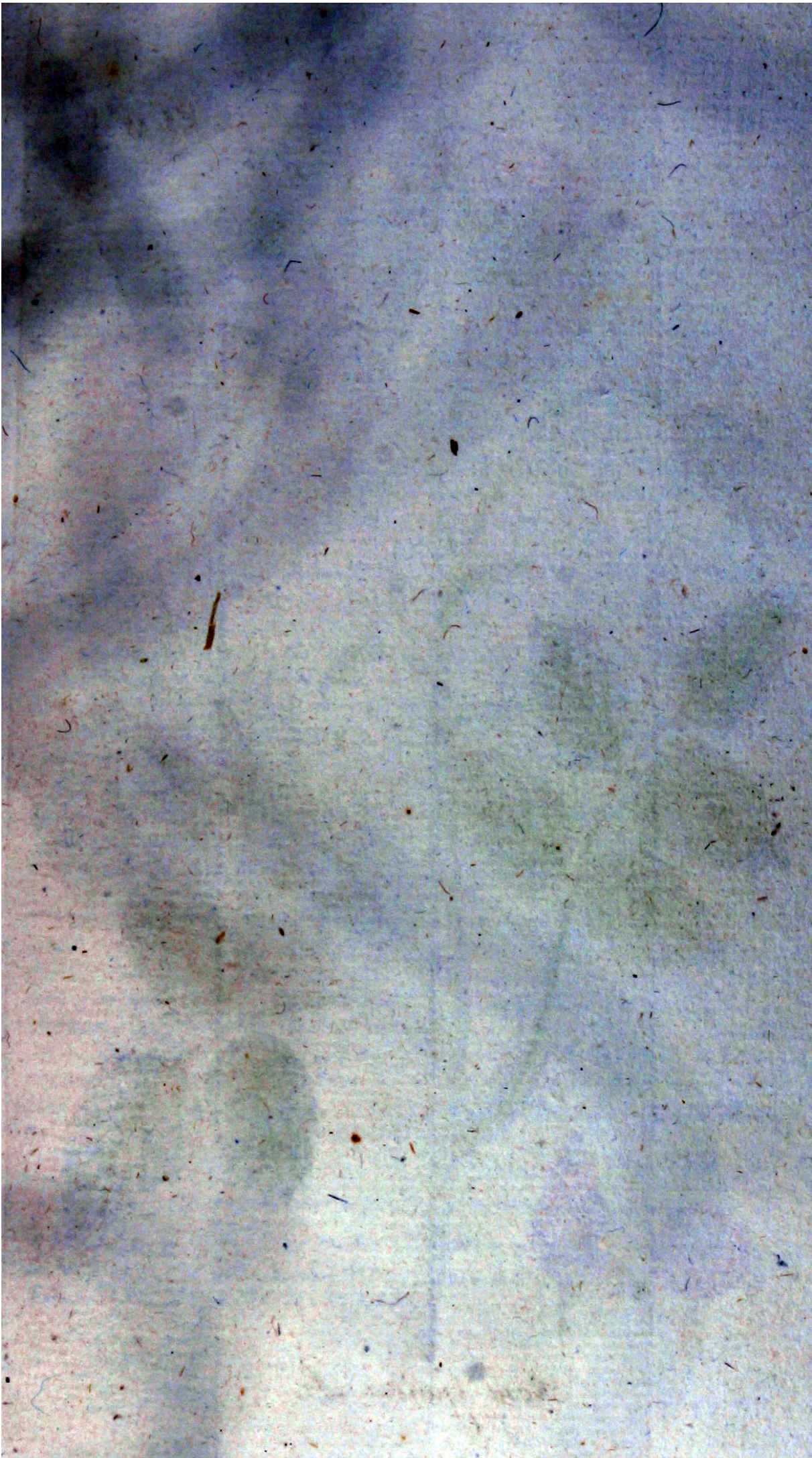

Sorbus domestica L.

Tab. XV.

Rosa Gallica L.

FRANSCH E ROOS. ROSA GALLICA.

DE XIIde. CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IId e Deels*
5de Stuk bl. 208.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1ma pag. 854.

ROOZEBOOM, met de knoppen eij-
rond, en zo wel, als de bloemstee-
len, steekelig, de takken en blad-
steelen gedoornd.

ROSA germinibus ovatis pedun-
culisque hispidis, caule petio-
lisque hispido-aculeatis.

a. a. Onrijpe bloemen, | wier eene de
bloemkelk noch geheel geslooten
vertoont, terwijl in de andere
de bloemkelk reeds geheel ontwik-
keld is.

a. a. Flores inmaturi, quorum
unus exhibet calijcem adhuc
clausum, alter corollam jam
evolutam.

b. Een geopende bloem, toonende de
bloembladen en de helmstijltjes,
in hun natuurlijken stand.

b. Flos apertus, monstrans petala
& stamina in situ naturali.

c. 1. De rijpe vrucht van dit heester,
van eene langwerpige gedaante.

c. 1. Fructus hujus fruticis matu-
rus, figuræ oblongæ.

c. 2. Dezelfde vrucht, doch van eene
rondere gedaante, toonende van
boven de overblijfsels der slippen,
van de blijvende kelk.

c. 2. Fructus idem, sed globosior,
superne monstrans reliquias la-
ciniarum calijcis persistentis.

d. De langwerpige kromme zaaden,
die in eene groote meenigte de
beziachtige vrucht vervullen.

d. Semina oblonga incurva, magna
quantitate fructum baccatum
replentia.

BLOEITIJD. Deze Fransche
Roos van LINNÆUS is de Roos
der Apothekers. Deze Roozen ko-
men voor met enkele of met dubbele
bloemen, doch zijn minder welrie-
kend. dan andere soorten. De zo-
genoemde Prænestijnsche Roos is
eene speeling van deze soort. Dee-
ze Roos bloeit in den Zomer en in
't begin van den Herfst.

TEMP. FLOR. Rosa hæc Gal-
lica LINN. est Rosa rubra phar-
macopœorum. Rosæ hæc, tam
simplices, quam plenz, occurrunt,
sed sunt minus odoratæ, quam
aliæ species. Rosa ita dicta Præ-
nestina est hujus varietas. Rosa
hæc floret æstate & autumnii prin-
cipio.

GEBRUIK. De bloemen der roode Roozen zijn zamentrekken-
de van aard: wordende uit dezelve bereid de Conferf van roode
Roozen en de honing van Roozen.

WITTE ROOS.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deels
5de St. bl. 213.

ROOZEBOOM met eironde gladde
knoppen, de bloemsteelen steeke-
lig, de takken en bladsteelen ge-
doornd.

a. a. De bloemen, in een verschil-
lenden staat van rijpheid, waar
van een vertoond word noch zo-
danig ingeslooten, dat men niets
ziet, behalven de bloemkelk, ter-
wijl de beide overige reeds half
geopend zijn.

b. b. Bloemen die reeds geheel zijn
opengaan, spierwit en met de
gekleurde helmstijltjes in het mid-
den.

BLOEITIJD. Deeze Roos versiert
niet weinig de tuinen, in het mid-
den van den Zomer, dewijl zij tot
eene meerdere hoogte opgroeit, dan
de roode Roozen pleegen te doen,
waar in dezelve het naast overeen-
komt met de Eglantier. Behalven
de groote soort, die tot zeven of
acht voeten opgroeit, vindt men,
volgens de waarneemingen van
RAY, eene verscheidenheid, die
veel kleiner is, en geene grootere
hoogte verkrijgt, dan van twee voe-
ten, met een bloem, die insgelijks
wit, doch in de midden een weinig
gekleurd is.

ROSA ALBA.

CLASSIS XIIma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II*di part.
Imae pag. 855.

ROSA germinibus ovatis, glabris,
pedunculis hispidis, caule pe-
tiolisque aculeatis.

a. a. Flores in vario statu ma-
turitatis, quorum unus exhi-
betur adhuc ita clausus, ut nil,
nisi perianthium, appareat, dum
reliqui jam sunt semiaperti.

b. b. Flores jam penitus aperti,
albi, cum antheris coloratis in
medio.

TEMP. FLOR. Rosa hæc me-
dia æstate haud parum exornat
hortos, quia in multo majorem
excrefcit altitudinem, quam Ro-
sæ rubræ solent, qua in re proxi-
me accedit ad Rosam Eglante-
riam. Præter magnam speciem,
quæ ad septem vel octo pedes
exfurgit, observante RAYO etiam
in Anglia reperitur varietas, quæ
multo minor est & tantum acqui-
rit altitudinem duorum pedum,
cum flore etiam albo, sed in
medio paululum colorato.

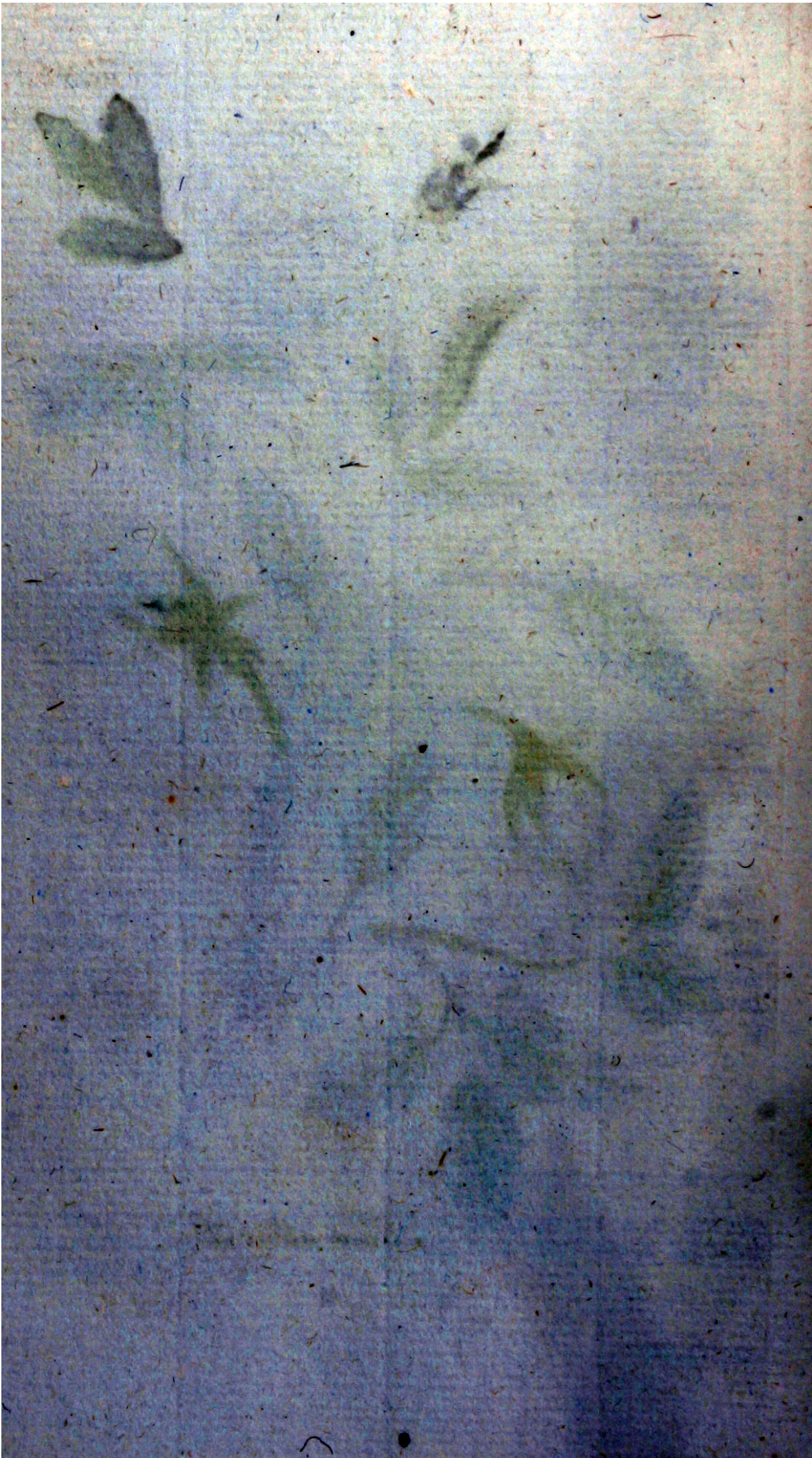
GEBRUIK. Deeze Roozen zijn aangenaamer van geur, dan alle
de andere soorten. Derzelve gedistilleerd water wordt het beste
gekeurd in de Oogontsteekingen.

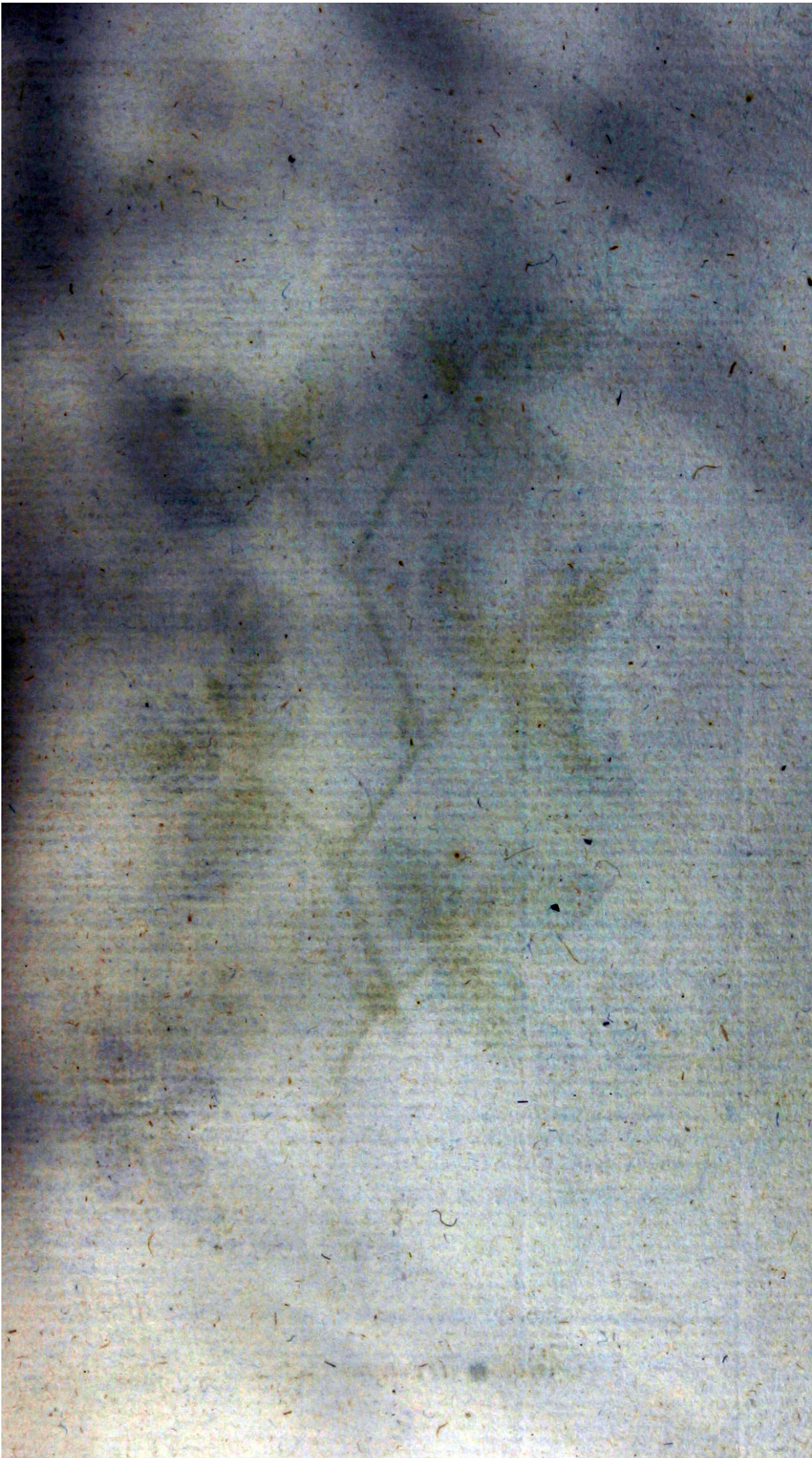

Rosa alba L.

Tab. XVII.

Rubus arcticus L.

NOORDSCHE
BRAAMBOOS.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IIdē*
Deels 9de St. bl. 47.

BRAAMBOOS met drievoudige bladen, de steng eenbloemig en ongedoorn.

- a. De steng deezer plant, zo als dezelve uit den wortel opklimt, voorzien met drievoudige beurtlings geplaatste bladen, en eindelijk overgaande in een eenigen bloem op het einde geplaatst.
- b. b. Geopende bloemen, aanwijzende de plaatsing der bloembladen en der deelen tot de bevruchting behoorende.
- c. Een der helmstijltjes afzonderlijk.
- d. De vruchtbeginzels, met de stijlen en stempeltjes, zo als zij te zamen vereenigd, op den grondslag van den overblijvenden kelk worden geplaatst.
- e. Een deezer deelen afzonderlijk.
- f. De schubbigē wortel.

BLOEITIJD. Dit Kruid, nauwelijks een half voet hoog, groeiende in de Noordelijke deelen van Europa en America, brengt vruchten voort, die, onder de gedaante van Braamboozen, den reuk en sijnak hebben van Aardbeziën. Voornaamelijk vindt men dit Gewas in de woeste Bossen, doch in de Tuinen overgebracht, wordt het onvruchtbaar. Het bloeit in den Zomer.

RUBUS
ARCTICUS.

CLASSIS XIIma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ pag. 857.

RUBUS foliis ternatis, caule inermi unifloro.

- a. Culmus hujus plantæ uti e radice ascendit foliisque ternatis alternis gaudens, tandem abit in unicum florem terminalem.
- b. b. Flores aperti, monstrantes situm petalorum partiumque ad fructificationem pertinentium.
- c. Unum staminum separatim.
- d. Germina, cum stijlis & stigmatibus, uti conjunctim super basin calicis persistentis collocantur.
- e. Una harum partium separatim.
- f. Radix squamosa.

TEMP. FLOR. Herba hæc vig dimidium pedem alta, crescens in boreali Europa & America, profert fructus haud ingratos, qui, sub forma ruborum, gaudent odore & sapore fragorum. Occurrit in primis in desertis sylvaticis, sed in hortos translata sterilis evadit. Floret æstate.

GEBRUIK. De Noordlieden bereiden uit deeze vrucht eene aangename Geleij en Wijn.

ORLEAANBOOM.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
 door HOUTTUIJN IIde
 Deels 3de St. bl. 7.

BIXA met tegenover elkanderen gestelde bladen, die lancetwijze hartvormig en zeer fraaij geaderd zijn.

a. a. De zeer schoone roosvormige bloemen, vertoonende de bloembladen, de menigvuldige helmstijlen, en den midden doorgaanden stijl.

b. Het zaadhuisje, eivond-hartvormig, zamengedrukt, met borsteltjes bezet, van twee kanten opengaande, eenvakkig, van eene schoone roode kleur.

c. Het zaadhuisje midden doorgesneeden, vertoonende de menigvuldige tolvormige zaaden, vastgehegt aan het lijnvormig middelschot, 't welk met het midden der klapvliesjes is vereenigd.

BLOEITIJD. Deze boom, welke door den geheelen zomertijd bloeit, heeft wit hout, met eene bruine schors en met bladen van een half voet lengte. De bloemen komen in gedaante als roosen, uit de einden der takken voort, en gaan over in peulen, die de gedaante en grootte hebben van pruimen. De menigvuldige, daar in opgeslootene zaaden, zijn rood en geven, als zij door de vingers gedrukt worden, een rood zap uit.

BIXA
ORELLANA.

CLASSIS XIIma.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
 GMELINI *Tom. IIde part.*
 Ima pag. 812.

BIXA foliis oppositis cordato-lanceolatis, elegantissime venosis.

a. a. Flores rosacei pulcherrimi, exhibentes petala, numerosa stamina & stylum, in medio transeuntem.

b. Capsula ovato-cordata, compressa fetis obvallata, bivalvis, unilocularis, pulchre e rubro colorata.

c. Capsula per medium dissecta, exhibens femina numerosa, turbinata, adhærentia receptaculo lineari, medio valvularum adnato.

TEMP. FLOR. Arbor hæc per totam æstatem florens, gaudet ligno albo cum cortice fusco, foliisque dimidium pedem longis. Flores, rosarum magnitudine e ramis extremis proveniunt, dantque fructum siliquosum pruni oblongi magnitudine & forma. Seminâ numerosa huic inclusa sunt rubra, quæ digitis expressa, dant succum rubrum.

GEBRUIK. Het uitgeperste en verdikte zap, 't welk gerekend wordt onder de zweetdrijvende middelen te behooren, wordt voornaamlijk gebruikt als Verfitoffe, vooral om de Boter te kleuren.

THEE-

Bixa orellana L.

Thea bohea L.

THEE-BOE.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIde Deels 5de*
St. bl. 246.

THEEBOOM met zesbladige bloemen.

- a. a. De zesbladige bloemen, van eene roosachtige gedaante, in het midden vertoonende een groot aantal helmstijlen.
- b. De bloemkelk, welke is zeer klein, in zesfen gedeeld, vlak en overblijvende.
- c. Het bolrond-driehoekig zaadbe-ginzel, staande op de overblij-vende kelk.
- d. De stijl in drieën gespleeten.
- e. Het rijp geworden zaadhuisje (bestaande uit drie bolletjes) 't welk drie vakjes bevat, en in drieën opensplijt.

BLOEITIJD. De echte Theeboom is het eerst overgebracht in Europa en wel in Zweeden in 't jaar 1763. Overvloediglijk groeit deeze Boom in China en Japan, en zou ook, denkelijk, in de Zuidelijke Streeken van Europa zeer wel aangekweekt kunnen worden.

THEA BOHEA.

CLASSIS XII^{ma}.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ pag. 821.

THEA floribus hexapetalis.

- a. a. Flores hexapetali rosacei, in medio exhibentes insignem staminum numerum.
- b. Perianthium minimum, sexpartitum, planum persistens.
- c. Germen globofo-trigonum, calijci persistenti insistens.
- d. Stijlus trifariam divisus.
- e. Capsula feminalis matura (constans e tribus globis) trilocularis, apice trifariam dehiscens.

TEMP. FLOR. Genuina arbor Theæ primum in Europam, & quidem in Sueciam, fuit delata, anno 1763. Crescit hæc abundanter in China & Japonia, possetque etiam probabiliter in Europa meridionali feliciter coli.

GEBRUIK. De versche Theebladen worden nadeelig gerekend voor de hersenen, en worden gezegd, duizelingen en bevingen te veroorzaaken: welke nadeelige hoedanigheden door het roosteren en droogen, worden weggenomen. Welbereide Thee, in maatigheid gebruikt, is eene gezonde, zagt hartsterkende drank, die ook zagtjes afdrijvende is en de geschiktheid tot Steen en Graveel schijnt weg te neemen.

GROENE THEEBOOM. THEA VIRIDIS.

DE XIIde CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
5de St. bl. 256.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
Ima pag. 821.

THEEBOOM met negenbladige bloemen.

THEA floribus Enneapetalis.

Volgens de genome regel van het Linnæaansche stelsel, zou deeze Theesoort een afzonderlijk geslacht moeten daarstellen: doch, van wegen de gelijkheid, van het zo algemeen gebruik, en van hoedanigheid, zijn deeze Heesters, hoewel inderdaad verschillende, echter tot een geslacht gebracht.

Secundum solitam Linnæani sistematism normam, hæc Theæ species separatim genus deberet constituere, sed, propter usum & vim celebratissimam eandem, hæc Frutices, revera diversæ ad unum tamen genus sunt relatæ.

a. De bloem van vooren openstaande en toonende de bloembladen, met de helmstijlen.

a. Flos antice patens & monstrans situm petalorum & staminum.

b. Dezelfde van achteren te zien, om de bloemkelk onder het oog te doen vallen.

b. Idem a parte averfa exhibens calicem.

c. d. Het vruchtbeginzel, met den in drieën gespleeten stijl en de driepuntige stempeltjes, in verschillende trappen van rijpheid.

c. d. Germen cum stijlo trifido stigmatibusque acuminatis, in varis maturitatis statu.

e. Een onrijp zaad.

e. Semen in maturum.

f. De rijpe kelk, uitgedroogd, met den grondslag van het drievakkig zaadhuisje.

f. Calix maturus, exsiccatum cum basi capsulæ tricocæ.

g. Het zaadhuisje, zo als het uit drie bolletjes is zamengegroeid.

g. Capsula seminalis ex tribus globis coalita.

h. i. k. De bladen van dit Heester, op bijzondere manieren zamengefeld, in de gedaante van erwten: doorgaand Tio thee genoemd.

h. i. k. Folia Fruticis varie convoluta in speciem pisorum: vulgo Tio thea.

BLOEITIJD. Dezelfde met dien der voorige soort.

TEMP. FLOR. Idem cum præcedente.

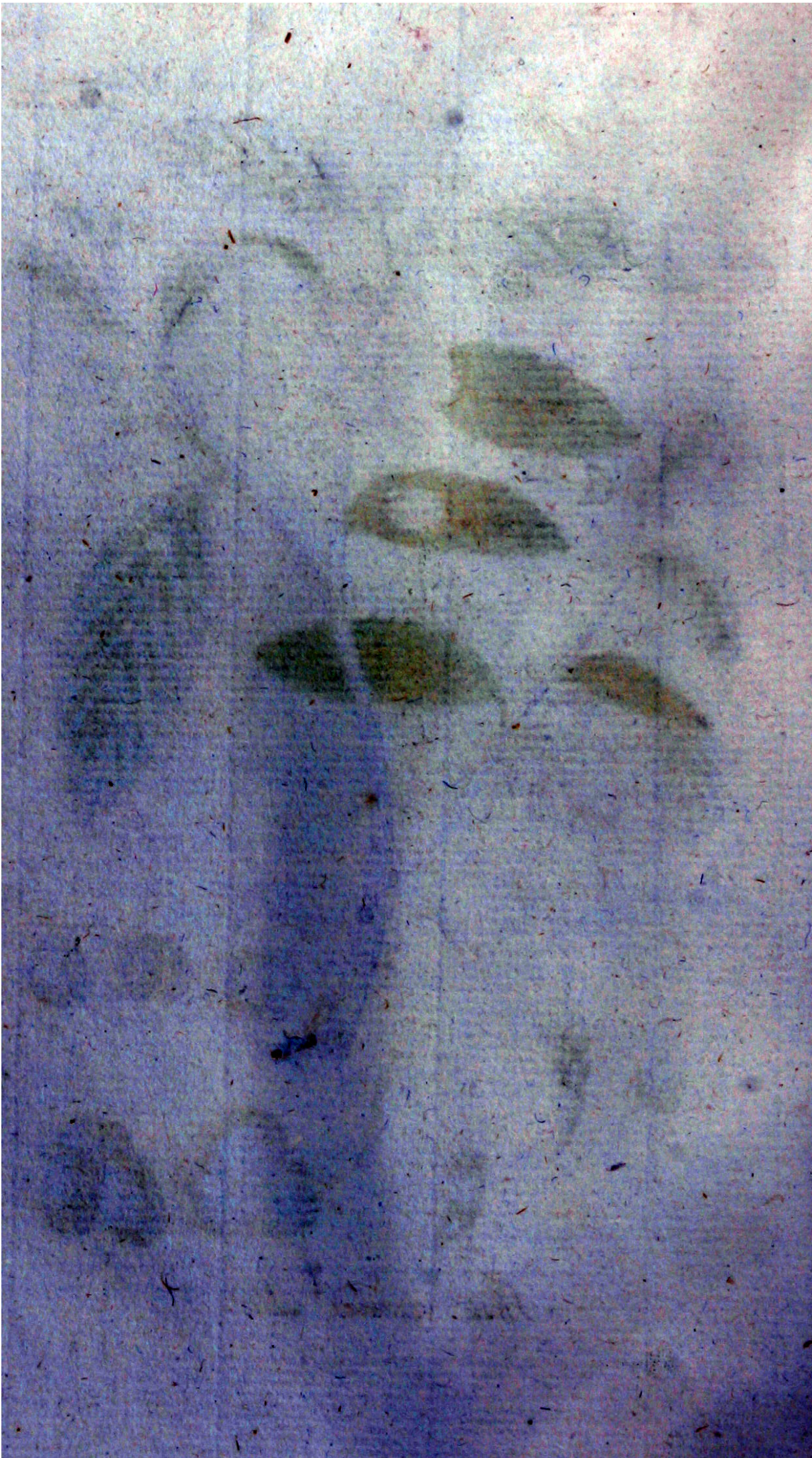
GEBRUIK. Verschilt niets van dat der voorige soort: doch bij hun, die 'er niet aan gewoon zijn, maakt deeze Thee open lijf.

Thea viridis L.

a

d

e

h

h

h

g

f

f

c

b

Winteria aromatica L.

W I T T E
K A N E E L B O O M.

DE XIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, IIde Deels
2de Stuk bl. 512.

WITTE KANEELBOOM, met lang-
werpige blinkende bladen en
bloemristen, aan het einde der
takken geplaatst.

- a. Een tak van deezen boom, met
de bladen en bloemen.
- b. Een afgescheiden openstaande
bloem, in welken men kan zien
de plaatsing der bloembladen en
des vruchtbeginzels. met betrek-
king tot de bloemkelk.
- c. Een der bloembladen afzonder-
lijk; 't welk is spierwit, met
eene geele streep.
- d. Het honingbakje in zijn geheel,
in 't welk voornamelijk aanmer-
kingswaardig is, de plaatsing
der meelknopjes, die zonder slijt-
jes, aan het voetstuk van het ho-
ningbakje zijn aangeplakt.
- e. Een der meelknopjes afzonderlijk.
- f. f. Het gekleurd gedeelte van het
honingbakje, aan 't welk de meel-
knopjes hebben vastgezeeten.
- g. Het bovenst kruikswijze ge-
vormd deel van 't honingbakje,
waar in het stampertje besloten is.
- h. h. h. De zaaden in verschillenden
staat van rijpheid.

BLOEITIJD. Deze boom groeit
op verscheidene plaatsen in Zuid-
America; maar de bloeitijd is on-
zeker.

W I N T E R I A
A R O M A T I C A.

CLASSIS XI^{ma}.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II*di part.
I^{ma} pag. 749.

CANELLA foliis oblongis, niti-
dis, racemis terminalibus.

- a. Ramus hujus arboris cum foliis
floribusque.
- b. Flos separatus patens, in quo
apparet situs petalorum & fruc-
tificationis, respectu calicis.
- c. Unum petalorum separatim,
quod est candidum, cum stria
flava.
- d. Nectarium integrum, in quo
præsertim notari meretur situs
antherarum, quæ absque fila-
mentis basi nectarii agglutinatæ
sunt.
- e. Una antherarum seorsim.
- f. f. Pars nectarii colorata, cui
antheræ adhæserunt.
- g. Pars nectarii superior urceola-
ta, pistillum continens.
- h. h. h. Semina in vario statu ma-
turitatis.

TEMP. FLOR. Crescit hæc ar-
bor in variis Americæ meridio-
nalis locis; sed florendi tempus
est incertum.

GEBRUIK. De Winteraansche of Witte Kaneelbast wordt in
de Geneeskunde dikwijls gebruikt, als een uitmuntend versterkend
Maagmiddel.

STERANYSBOOM.

DE XIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, IIde Deel
2de St. bl. 520.

STERANYSBOOM, met bloembladen,
wier binnenste zijn lineaal els-
vormig.

- a. De gekleurde bloemkelk van ach-
teren te zien.
- b. De bloemkrans van vooren in 't
midden van den bloeitijd.
- c. De bloemkrans van ter zijden,
vertoonende derzelver klokvormige
gedaante.
- d. Het binnenst fraai gestraald ge-
deelte des bloems.
- e. De stampertjes in hunne natuur-
lyke plantzing.
- f. f. De einden der bloembladen af-
zonderlijk.
- g. Een der onrijpe zaadbeginzels.
- h. De vrucht, zamengesteld uit acht
zaadhuisjes, in het rond geplaatst,
openstaande, zamengedrukt, ei-
rond, lederachtig en in tweeën
opensplijtende.
- i. De zaaden zelve, welke zijn ei-
rond en zeer welruikende.

BLOEITIJD. Deze boom, die
in 't midden van den Zomer bloeit,
groeit overvloediglijk in China,
groot Tartarijen en in de Philip-
pijnsche Eilanden, waarom ook het
zaad van aenzelven genoemd wordt,
Chineesche of Siberische Anijs.

ILLICIUM ANISATUM.

CLASSIS XI^{ma}.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
I^{ma} pag. 867.

ILLICIUM petalis interioribus li-
neari-subulatis.

- a. Perianthium coloratum a pos-
tica parte.
- b. Corolla ab antica parte in me-
dio florendi tempore.
- c. Corolla a latere, exhibens ip-
sius figuram campanulataam.
- d. Interior floris pars pulchre ra-
diata.
- e. Pistilla in situ naturali.
- f. f. Extrema petalorum seorsim.
- g. Unum germinum in maturorum.
- h. Fructus, constans e capsulis
octo in orbem digestis, paten-
tibus, compressis, ovatis, co-
riaceis, bivalvibus.
- i. Semina ipsa, ovata, odora-
tissima.

TEMP. FLOR. Arbor hæc, quæ
mediæ æstate floret, crescit abun-
danter, in China, Tartaria magna
& insulis Philippinis. Unde se-
men hujus & appellatur Anisum
Chinense vel Sibiricum.

GEBRUIK. De Steranijs bezit uitmuntende windbreekende en
Maagversterkende krachten. Doch de Zaadhuisjes bevatten door-
gaans meer van die kracht, dan de Zaaden zelve.

Illicium anisatum L.

Mentha gentilis L.

H O F M U N T E.

D E X I V d e . C L A S S E .

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIdē Deel*
9de St. bl. 325.

MUNT met kransjesbloemen; eironde spitze zaagtandige bladen; de meeldraadjes langer dan de bloem.

- a. Een bloejend bloemkransje, vertoonende eene groote ophooping, van kleine bloemetjes. Voorts ziet men in de afbeelding, op hoedanig eene wijze de gesteelde bloemkranssen voortkomen, uit de oxels der bladen, die tegen over elkanderen zijn geplaatst.
- b. De bovenste lip der bloemkrans, vertoonende de vier helmstijltjes, die korter zijn, dan de bloemkrans, in hunne natuurlijke plaatsing.
- c. De kleine in twee lippen verdeelde bloemkelk van een deezes bloemetjes
- d. Het vruchtbeginzel, bestaande uit vier naakte zaaden, met den stijl en den in tweeën gespleeten stempel.

BLOEITIJD. De voorgaande soort, de Zaaijmunte en de volgende soort de Akkerimunte, komen veel met de onze overeen, bestaande het voornaamste onderscheid in de verschillende lengte der helmstijlen. Op zeer veele plaatsen van Nederduitschland wordt dit Gewas, in 't wilde voortkomende, en gedurende den Zomer bloeiende, gevonden.

M E N T H A G E N T I L I S .

C L A S S I S X I I I t i a .

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II di part.*
2dæ. pag. 903.

M E N T H A floribus verticillatis; foliis ovatis, acutis, serratis; staminibus corolla brevioribus.

- a. Verticillus flosculosus insignem exhibens congeriem flosculorum exilium. Apparet porro ex figura, quomodo verticilli pedunculati prodeant ex axillis foliorum oppositorum.
- b. Labium superius corollæ, exhibens quatuor stamina, quæ corollâ breviora sunt, in situ naturali.
- c. Calix unius horum flosculorum exilis, bilabiatus.
- d. Germen, constans e seminibus quatuor nudis, cum stilo & stigmatibus bifido.

TEMP. FLOR. Species præcedens, *Mentha sativa* & sequens *Mentha arvensis*, omni dote multum cum nostra conveniunt, facitque præcipuam differentiam diversa staminum longitudo. In quamplurimis Germaniæ inferioris locis, hæc herba, æstate florens, sponte provenit.

GEBRUIK. Tot hier toe onbekend.

B O S C H
A N D O O R N.

D E X I V d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUJN, *IIde Deels 9de*
St. bl. 343.

ANDOORN met zesbloemige kransjes
en hartvormige gesteelde bladen.

- a. De bloem van vooren te zien, ver-
toonende de gesteldheid en de vlek-
jes der benedenste lip der bloem.
- b. De bloemkrans, afzonderlijk te
zien, behalven 't overige, toon-
nende de zitplaats der helmstijl-
jes, onder de bovenlip derzelve.
- c. De bloemkrans van ter zijden te
zien.
- d. De vijfgetande, ruige en over-
blijvende bloemkelk.
- e. De bloemkelk van boven te zien
in haaren grond, vertoonende de
rijp wordende vrucht, na het af-
vallen der bloemkrans, bestaande
uit vier naakte zaaden.
- f. Het stampertje, te zamengesteld
uit een tot hier toe zeer klein zaad-
beginzel, een eenvoudigen stijl
en een in tweeën gespleeten stem-
pel.

BLOEITIJD. Deze plant, die
alomme groeit in de boschen van
Gelderland, Vriesland &c., bloeit
in 't Voorjaar en in 't begin des
Zomers. In aard komt dezelve veel
overeën met de doove Netelen.

S T A C H I J S
S I J L V A T I C A.

C L A S S I S X I I I t i a.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
2de pag. 906.

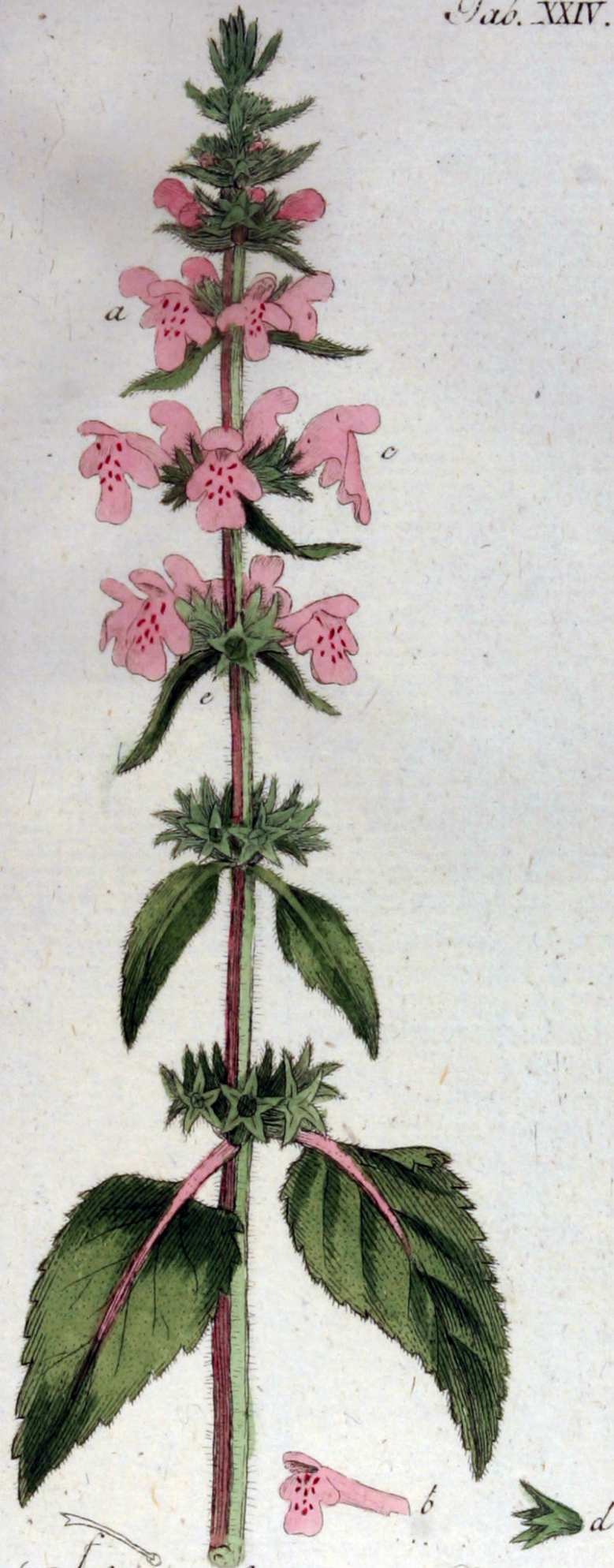
STACHIJS verticillis sexfloris, fo-
liis cordatis, petiolatis.

- a. Flos ab antica parte conspicuus,
monstrans situm maculasque
labii inferioris corollæ.
- b. Corolla, seorsim conspicua,
monstrans præ reliquis situm
staminum, sub labio ejus supe-
riore
- c. Corolla a latere contemplanda.
- d. Perianthium, quinquedentatum
villosum persistens.
- e. Perianthium, desuper conspi-
cuum, exhibens in fundo fru-
ctum maturescentem, post co-
rollæ delapsum, constantem e
quatuor feminibus nudis
- f. Pistillum, compositum e ger-
mine hactenus exiguo, stijlo
simplici & stigmata bifido.

TEMP. FLOR. Planta hæc, ubi-
que obvia in sijlvis Gelriæ, Fri-
siæ &c., floret vere & æstatis
principio. Natura multum con-
venit cum Lamiis.

GEBRUIK. Het aftrekzel der bladen en bloemen wordt in
Frankrijk veel gebruikt, tegen het Graveelkolk, het Zijdewee enz.
Ook in de gedaante van een pap, om gezwollen te doen ver-
drijven.

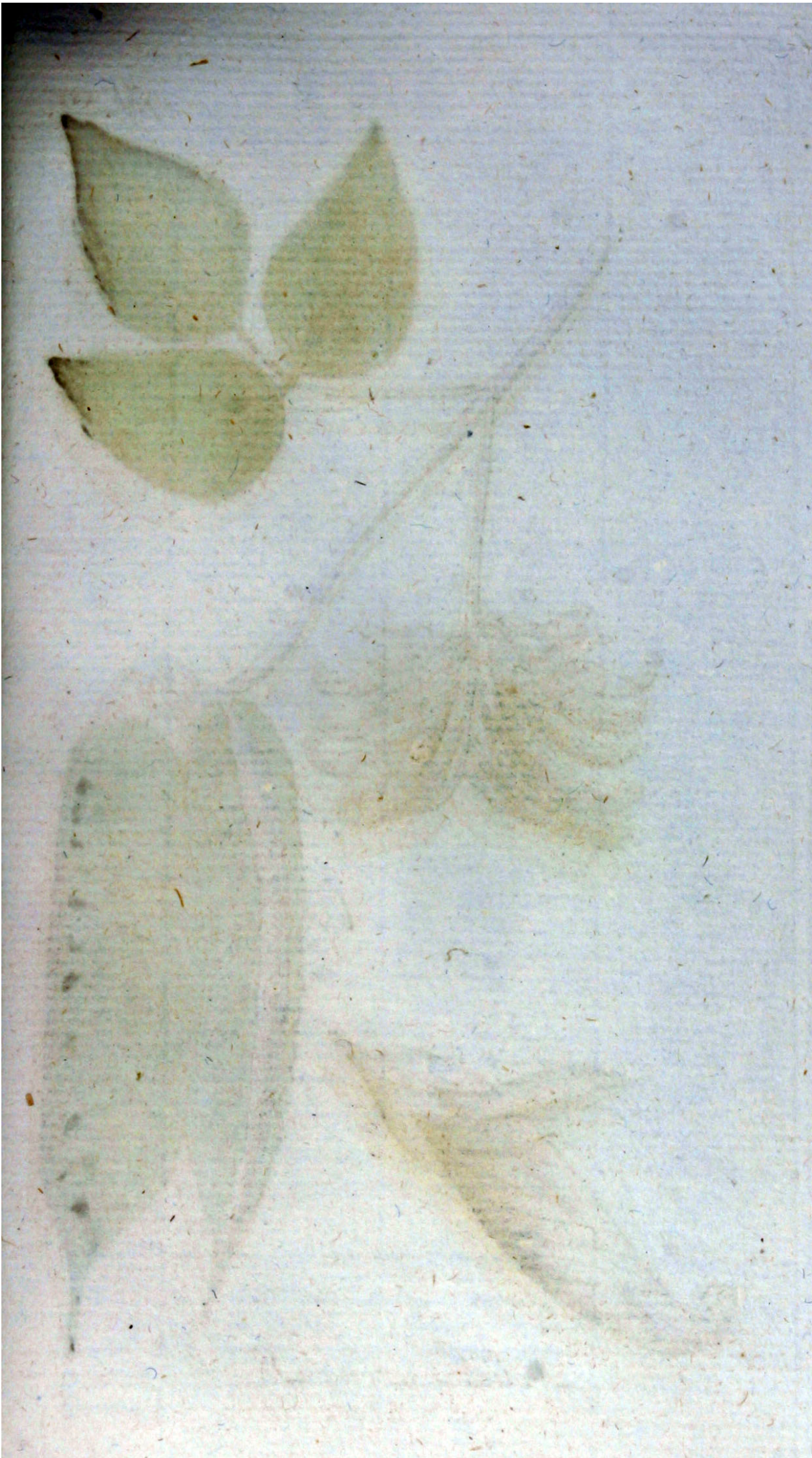

Stachys sylvatica L.

Dolichos urens L.

BRANDENDE
SLINGERBOON.

DE XVIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIde Deels Iode*
St. bl. 149.

SLINGERBOON, met getroste haauwen, lancetvormig, overdwars gestleufd, de zaaden zwart geringd.

- a. Bloemtros, van welken de vlin-
derachtige bloemen, als 't ware
eene vliegende horzel verbeelden-
de, afhangen. In de afzonder-
lijke bloem toont
- b. Den gekleurder in vijven gedeelde
Bloemkelk.
- e. Den achtersten tand derzelve, die
de vlag ondersteunt.
- c. De achterwaards geboogen vlag.
- d. De groote vleugels, die spiraals-
wijze zijn te zamengegroeid,
met een snuit.
- f. g. De halfrype haauwen, afbeel-
dende de bovenste gekleurde naad
benevens de overdwars geplaatste
lancetvormige sleuven, en ook
van ter zijde de brandende wolle.

BLOEITIJD. Deze Plant komt
in meenigte voor in de beide Indiën,
en is voornaamlijk aanmerkenswaar-
dig, door de wolle, die de haau-
wen van buiten bekleet, en die het
vermogen bezit, om eene geweldig
brandende jeukte in het vel te ver-
oorzaaken.

DOLICHOS
URENS.

CLASSIS XVIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
*2dae pag. 1104.*DOLICHOS leguminibus racemo-
sis, fulcis transversim lanceola-
tis, seminibus hilo cinctis.

- a. Racemus, e quo flores papio-
lionacei, crabronem volantem
quasi repræsentantes, dependent.
In flore separato monstrat
- b. Perianthium quinquefidum co-
loratum.
- e. Dentem ipsius posteriorem,
qui vexillum fulcit.
- c. Vexillum reclinatum.
- d. Alas grandes, spiraler, con-
volutas, cum proboscide.
- f. g. Legumina semimatura, ex-
hibentia futuram superiorem
coloratam, tum strias transver-
sales lanceolatas & a latere
etiam urentem lanuginem.

TEMP. FLOR. Frequenter hæc
planta occurrit in India utraque,
estque præ reliquis notabilis, per
lanuginem legumina extus obfi-
dentem, quæ insignem pruritum
urentem in cute excitandi po-
testate valet.

GEBRUIK. De Heer BANCROFT verzekert, in zyne natuurlijke
geschiedenis van *Gujana*, dat aldaar, tegen de zo menigvuldige
ronde Darmwormen, geen kragtiger middel bekend is, dan de
gemelde brandende wolle, die met stroop tot eene likking wordt
gemengd.

A J U I N.

DE VIde. CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
12de St. bl. 220.

LOOK, met een naakten Stengel,
niet langer dan de bladen, die
spilrond en buikig zijn.

Het midden der figuur vertoont den
naakten uitgehouden stengel dez-
zer Plant, op zyn einde voorzien,
met eene enkelvoudige bloem-
krans, uit een groot aantal van
blommetjes te zamengesteld; be-
nedenwaards omringd met een
afvallend algemeen Inwindzel.

a. Een der afzonderlijke bloemkrans-
jes, die te zamen zyn gesteld,
uit zes langwerpige bloemblaad-
jes, uit welke de zes Helmstijl-
tjes, met hunne meelknopjes, uit-
steeken.

b. De Helmstijltjes, van de Bloem-
bladen beroofd, in welker mid-
den zich het bijna driehoekig
Vruchtbeginzel, met eene een-
voudige stijl en een puntig merk,
bevindt.

c. De doorgesneeden Stengel, too-
nende de doorsneede der bladen;
benedenwaards eindigende, in
een langwerpig bolletje

BLOEITIJD. In het midden van
den Zomer.

ALLIUM FISTULOSUM.

CLASSIS VIde.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II*di part.
Imæ. pag. 543.

ALLIUM Scapo nudo, adæquante
Folia teretia, ventricosa.

Media figura exhibet hujus plan-
tæ Scapum nudum, fistulosum,
cum umbella simplici, e quam
plurimis flosculis composita;
inferne, Involucro univèrsali,
deciduo, cincta.

a. Una Corollularum specialium,
quæ componuntur e sex petal-
is oblongis, e quibus sex sta-
mina, cum Antheris suis, emi-
nent.

b. Stamina, petalis orbata, in
quorum medio apparet Ger-
men subtrigonum, cum stijlo
simplici, & stigmate acuto.

c. Scapus dissectus, monstrans fo-
liorum sectionem, inferne ter-
minatus in bulbulum oblon-
gum.

TEMP. FLOR. Media æstate.

GEbruik. Deeze Lange Spaansche Ajuin, in 't Fransch *Ci-
boules*, is maar een voet hoog, doch komt, in reuk en hoedanig-
heid, met de gewoone Uijen overeen. Alleen moet men aan-
merken, dat zij minder scherpte bezit. Denkelyk is zij, van den
aard der zoete Ajuin, die in de Levant geteeld wordt, en waar
op de Turken zeer verzot zijn.

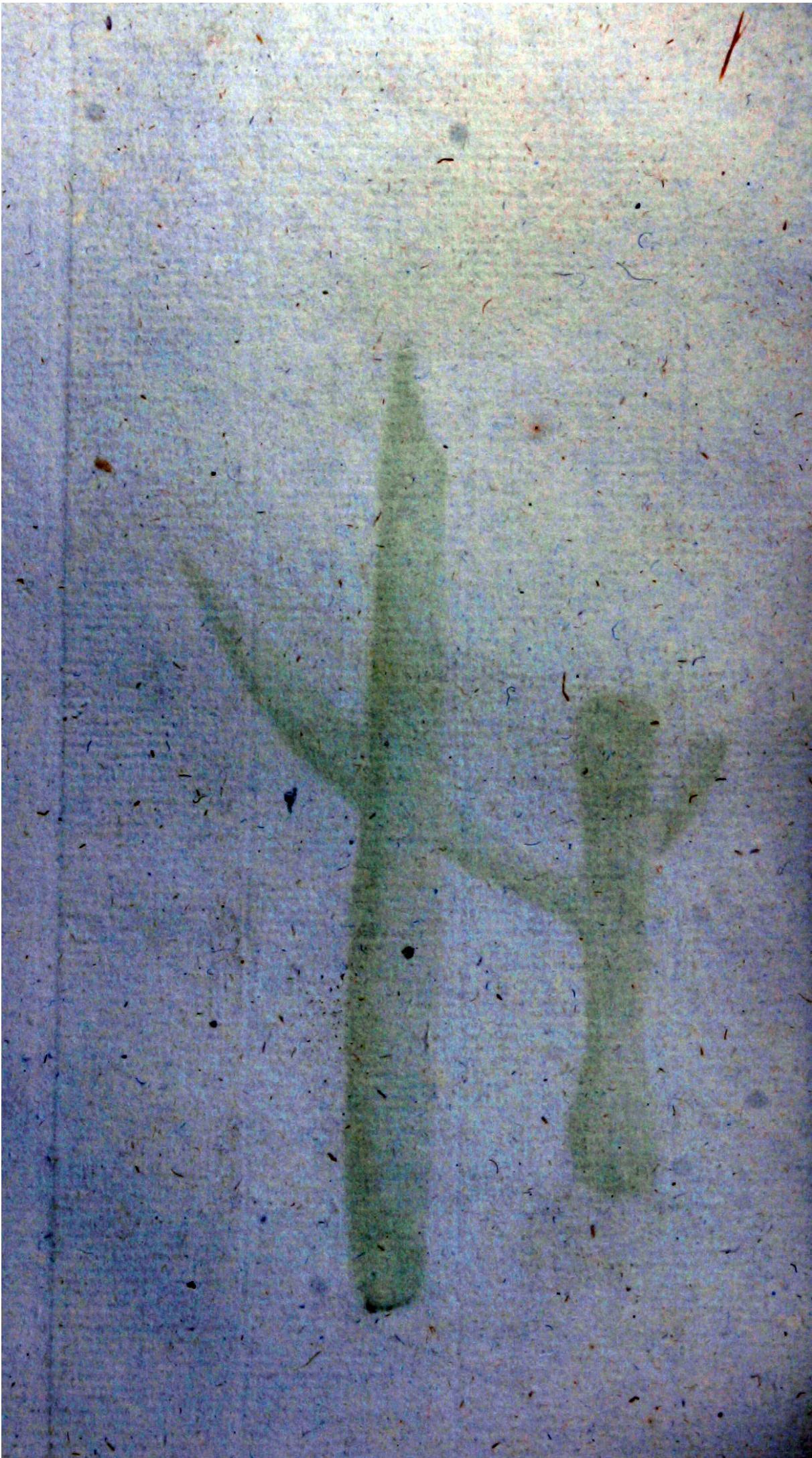

Tab. XXVI.

Allium fistulosum L.

Tab. XXVII.

Pyrus communis L.

G E M E E N E
P E E R E N B O O M.

D E X I I d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IId*e
Deel 2de St. bl. 604.OORTBOOM, met gekartelde bla-
den, de bloemtrosjes gesteeld.a. De vijfbladige bloem van den
Peereboom, van ter zijden, te
zien.b. Dezelfde bloem geopend, ver-
toonende de talrijke helmstijltjes,
die een weinig korter zijn, dan
de bloembladen.c. Een uitgebloeide bloem, wiens
bloembladen zijn afgevallen. Hier
valt in het oog de plaatsing der
Helmstijltjes die op de kelk vast-
zitten; teffens met dien der vijf
enkelvoudige stijlen.

d. De wilde of Boschpeer.

e. De Muscadelline Peer, onder
welke soort de Kaneelpeeren be-
hooren.

f. De Bon Cretien Peer.

BLOEITIJD. Hier in is een groot
verschil, naar maate van het on-
derscheid der soorten, van deezen
boom. Sommige soorten bloeijen
reeds in 't vroege Voorjaar; terwijl
andere haare bloemen eerst in 't
begin van den Zomer, openen.P Y R U S
C O M M U N I S.

C L A S S I S X I m a.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
*Imæ pag. 841.*PIJRUS foliis ferratis, pedunculis
coriimbosis.a. Flos Pijri pentapetalus a latere
conspicuis.b. Flos idem apertus, monstrans
stamina numerosa, petalis pau-
lulum breviora.c. Flos effoetus, cujus petala de-
lapsa sunt. Apparet jam situs
staminum Perianthio adnato-
rum, simul cum illo stijlorum
quinque simplicium.d. Pijrus *Pijraster* five sijlvestris.e. Pijrus *Favonia* five Muscatel-
lina, cujus varietas est Cinna-
momea.f. Pijrus *Pompejana* five boni
Christiani.TEMP. FLOR. Quam plurimum
hoc differt, pro diversitate varie-
tatum hujus arboris. Quædam
species jam primo Vere florent;
aliæ flores tantum aperiunt, in
æstatis principio.

GEBRUIK. Zappige en geurige Peeren, die volkomen rijp zijn geworden, verschaffen een zeer goed en aangenaam voedzel, doch wrange en onrijpe Peeren bezwaaren de maag, en verwekken buikpijnen, winden, enz. De gewoone kleine wilde boschpeer is wrang, hard en bijna oneetbaar. Intusfchen heeft dezelve ook al zijne soorten, wier eene beter, dan de andere, is. Door de cultuur dezer wilde boomen zijn zekerlijk allengskens gebooren die meenigvuldige Peerenzoorten, die wij thans bezitten, en die mogelijk honderd en meer in getal zyn. Gewoonlijk verdeelt men de Peeren, naar den tijd van het jaar, waar in zij rijp worden, in Zomer, Herfst en Winterpeeren: ook, naar hun aard, in Tafel- en Stoofpeeren.

VEENBESSEN.

DE VIIIste CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
4de St. bl. 494.

BOSCHBESSEN, met effenrandige
omgekrulde eironde bladen en
kruipende, draadachtige, naakte,
takjes.

a. De eenbladige klokvormige, in
vierengedeelde bloemkrans, voor-
zien met omgekrulde puntjes.
Van achteren ziet men den klei-
nen overblyvenden, in vieren
verdeelden Bloemkelk.

b. Het zaadbeginzel met twee
eenvoudige stijlen. Gewoonlyk
vindt men maar een stijl; doch
meermaalen speelt de Natuur in
dit geslacht door de deelen der be-
vruchting te vermeenigvuldigen.

c. Het klein ongeveer hartvormig,
zaad.

d. De Bes, die rood of geel is, met
purperkleurige punten, gekroond
met een overblyvenden Kelk.

e. Dezelfde Bes, dwars door ge-
sneeden, op dat men zal kunnen
zien haar viervakkig maakzel.

GMELIN heeft deeze soort in
zijn *Sijst. Nat.* vergeeten.

BLOEITIJD. Deeze Heester bloeit
in het midden van den Zomer. DO-
DONÆUS en andere noemen deeze
soort *Vaccinium Palustre*, om
dat dezelve alleen in de moerasfi-
geplaatzen gevonden wordt. *Oxy-*
coccus word zy genoemd van we-
gens de ongemeene zuurheid der
vrucht.

VACCINIUM
OXYCOCCUS.

CLASSIS VIIIa.

Conf. LINNÆI *Spec. Plant.* Ed.
C. L. WILDENOW *Tom. II di*
part. I mæ pag. 554.

VACCINIUM Foliis integerrimis
revolutis, ovatis, caulibus re-
pentibus, filiformibus, nudis.

a. Corolla monopetala, campa-
nulata, quadrifida, laciniis
revolutis. A postica parte ap-
paret Perianthium minimum,
persistens.

b. Germen cum duobus stilibus sim-
plicibus. Ordinarie unus tan-
tum stilius adest, sed sæpius in
hoc genere ludit natura, par-
tes fructificationis multipli-
cando.

c. Semen exiguum, subcorda-
tum.

d. Bacca rubra, sive flava, cum
punctis purpureis, calyce per-
sistente coronata.

e. Eadem Bacca, transversim-
secta, ut appareret ipsius fa-
brica quadrilocularis.

GMELINUS hanc speciem in suo
Syst. Nat. oblitus fuit.

TEMP. FLOR. Frutex hic floret
media ætate. DONONÆUS &
alii appellant hanc speciem, *Vac-*
cinium palustre, quia tantum, in
locis paludosis, reperitur. *Oxy-*
coccus autem dicitur, propter in-
signem baccarum aciditatem.

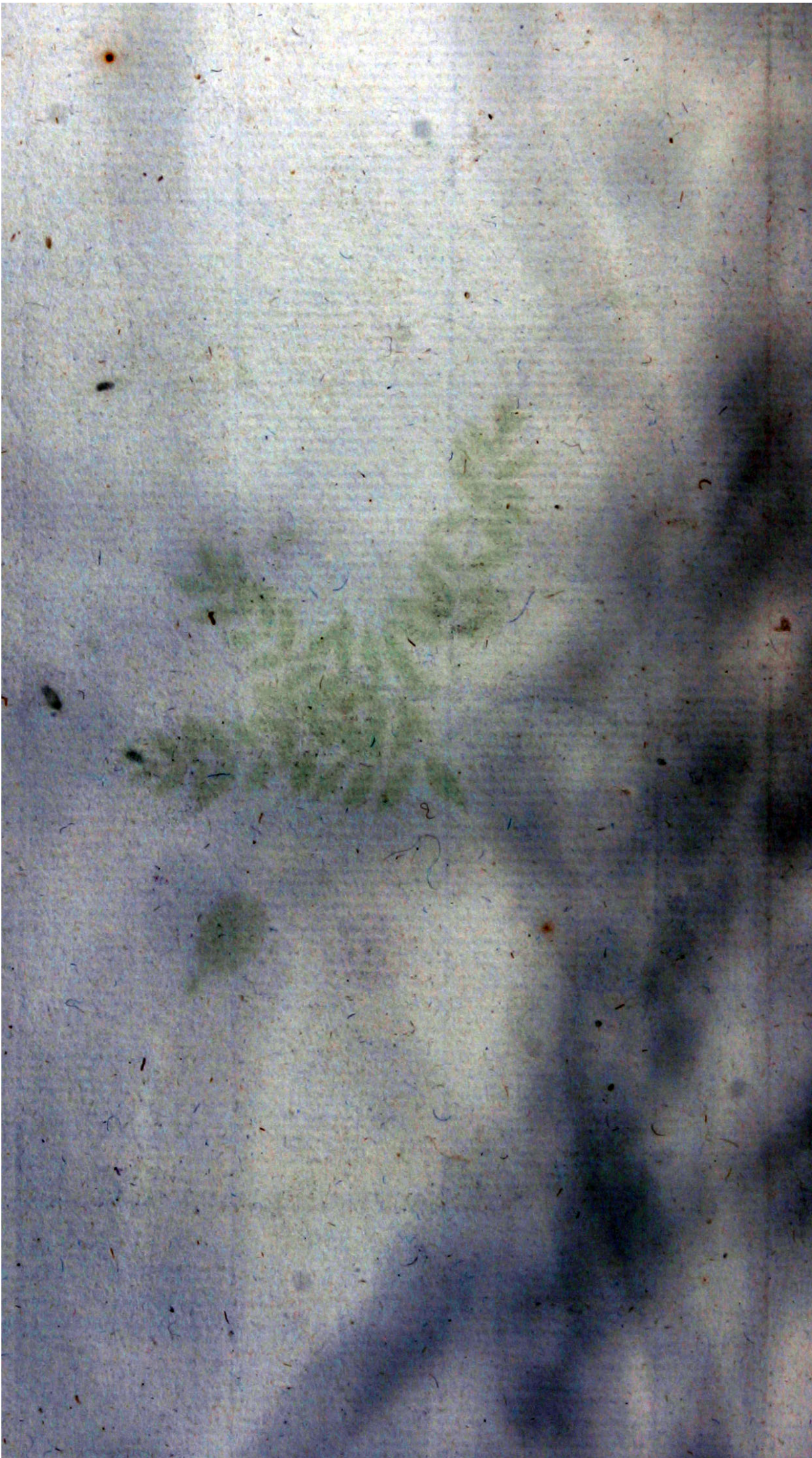
GEBRUIK. Deeze Besfen zijn, van wegen haare overmaatige
zuurheid, niet eetbaar; doch het zap derzelve met zuiker gekookt
geeft eene aangename Geleij, in heete ziekten. De Zilverfmeed-
den gebruiken zomwijlen het zap, om het Zilver wit te maaken.

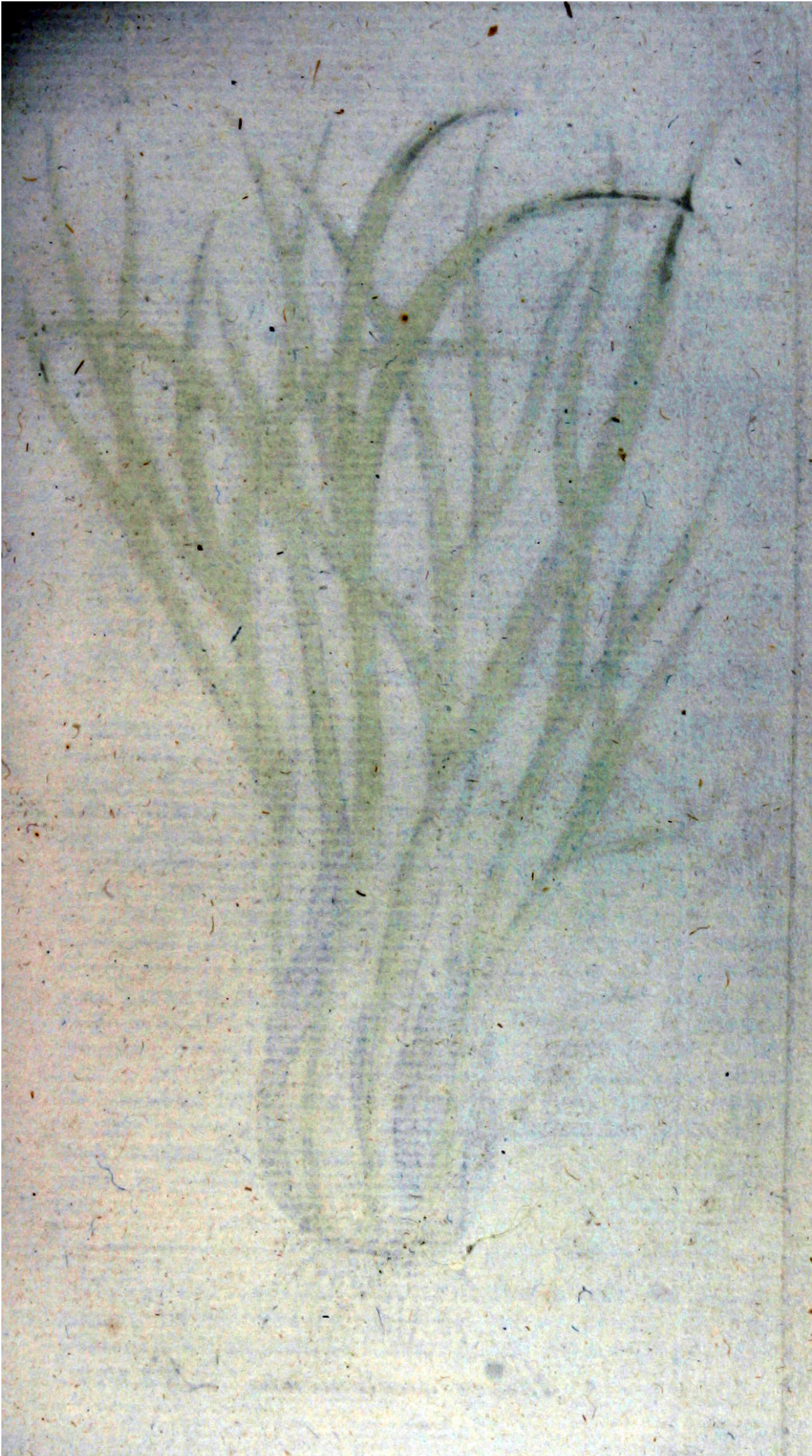

Vaccinium occycoccos L.

Allium ascalonicum L.

CHALOTTE.

DE *V*IDE CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *I*de Deel 12de
St. bl. 123.

LOOK, met een naakten, spilron-
den stengel, elsvormige bla-
den, een klootrond kroontje en
driepuntige meeldraaden.

a. De wortel, te zamengefeld uit
een aantal, chalotjes, beneden-
waards overgaande in vezelach-
tige worteltjes en bovenwaards
in de beginzels der bladen, die
van beneden, door vliezige sche-
den, omkleed worden.

b. De holle gepunte bladen zelve

BLOEITIJD. De zamengedrukt
bolachtige wortel deezer plant, ge-
woonlijk Chalot genoemd, wordt
door de Franschen eigentlijk Echa-
lotte geheeten. HASS-LQUIST zegt,
dat Palestina de natuurlyke geboor-
teplaats, van dit gewas is; doch
ook elders, bij voorbeeld, omtrent
Montpellier, groeit hetzelfde, van
zelve, onder de moeskruiden. Vol-
gens LINNÆUS komt deeze plant
in gedaante veel overeen, met het
Bieslook; terwijl de bladen ten
naasten bij eene span lang zijn.
De bloemkrans bestaat eindelijk uit
blaauwe bloemetjes, voorzien, met
geele meelknopjes. Deeze plant
bloeit, in 't midden, van den Zo-
mer.

ALLIUM
ASCALONICUM.CLASSIS *V*ITA.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II*di part.
Imæ pag. 543.

ALLIUM scapo tereti, foliis subu-
latis umbella globosa, stamini-
bus tricuspидatis.

a. Radix, e pluribus bulbulis
Ascalonicis composita, inferne
abeuns in radículas fibrosas,
superne vero in folia, quorum
principia, vaginis fistulosis,
investiuntur.

b. Folia ipsa fistulosa, acuminata.

TEMP. FLOR. Radix hujus
plantæ, compresso bulbosa, vul-
go Chalot dicta, Gallice proprie
Echalotte vocatur. HASSELQUIST
statuit, natale hujus plantæ
solum fore Palestinam; sed &
alibi, ex gr. circa Montem Pes-
salum, inter olera sponte crescit.
Auctore LINNÆO figura multum
convenit, cum Schoenoprasio,
dam folia gaudent quam pro-
xime longitudine Spithamæa.
Umbella demum constat, e flos-
culis erectis, cæruleis, quorum
Antheræ flavo colore gaudent.
Media Aestate hæc planta floret.

GEBRUIK. De Chalot bezit de gewoone openende, verwar-
mende, waterafdrijvende en wormdoodende kragten der Look-
planten: doch inzonderheid wordt zij, in Aziën ingelegd, bij de
spijzen gebruikt.

B I E S L O O K.

D E V I d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIde Deels 12de*
St. bl. 221.

LOOK, met een naakten stengel,
niet langer, dan de bladen, die
rond, Elsformig Draadachtig
zijn.

a. De Wortel, te zamengesteld uit
platachtig bolleijes, beneden-
waards uitlopende in vezel-
achtige worteltjes; doch boven-
waards, in Elsformige draad
achtige bladen.

b. De Bloemkrans te zamengesteld
uit kleine purperkleurige, zes-
bladige, bloemetjes.

c. Een der bloemetjes afzonderlijk,
in wiens midden, van ter zij-
den, de deelen te zien zijn, die
tot de voortteeling dienen.

d. Het zaadbeginzel van een der
bloemetjes, met de in 't rond ge-
plaatste Helmstijljes.

BLOEITIJD. Deze Plant, die,
in het midden van den Zomer,
bloeit, is overblijvende, gelijk de
overige soorten van Look, en wordt
ook Snijlook genoemd, omdat het-
zelve zonder nadeel, kan worden
afgesneden, 't welk de andere soor-
ten van Look niet verdraagen. De
Bolworteltjes zijn zamengedrukt,
langwerpig, eivormig, en bezitten
zo wel, als het kruid, een sterken,
uijachtigen reuk.

A L L I U M
S C H O E N O P R A S I U M.

C L A S S I S V I t a.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
2de pag. 543.

ALLIUM scapo nudo, adaequante
folia teretia, subulato-fili-
formia.

a. Radix composita e bulbulis
applanatis, inferne abeuntibus
in radículas fibrosas, superne
vero in folia, subulato-fili-
formia.

b. Corolla composita e flosculis
exiguís, hexapetalis, purpu-
reis.

c. Unus flosculorum separatim,
in cujus medio, a latere par-
tes fructificationi inservientes
conspiciuntur.

d. Germen flosculi, cum stamini-
bus ambeuntibus.

TEMP. FLOR. Planta hæc quæ
media Aestate floret, est peren-
nis, uti reliquæ Alliorum species,
appellaturque etiam *Allium se-*
ctile, quia absque damno refecari
potest, quod reliquæ Allii spe-
cies non tolerant. Bulbuli ra-
dicales sunt compressi, oblongo-
ovati, & tam bene, quam herba,
gaudent forti odore alliaceo.

GEBRUIK. Zo wel het Kruid, als de Wortel, wordt op ver-
schillende wijze gebruikt, zo wel in Moes als tot Toespizzen, of
ook in de Zausen, naar den smaak der verschillende volkeren.
Zommigen kaauwen het, voor den eeten, om den honger op te
wakkeren.

Tab. XXX.

Allium Schoenoprasum L.

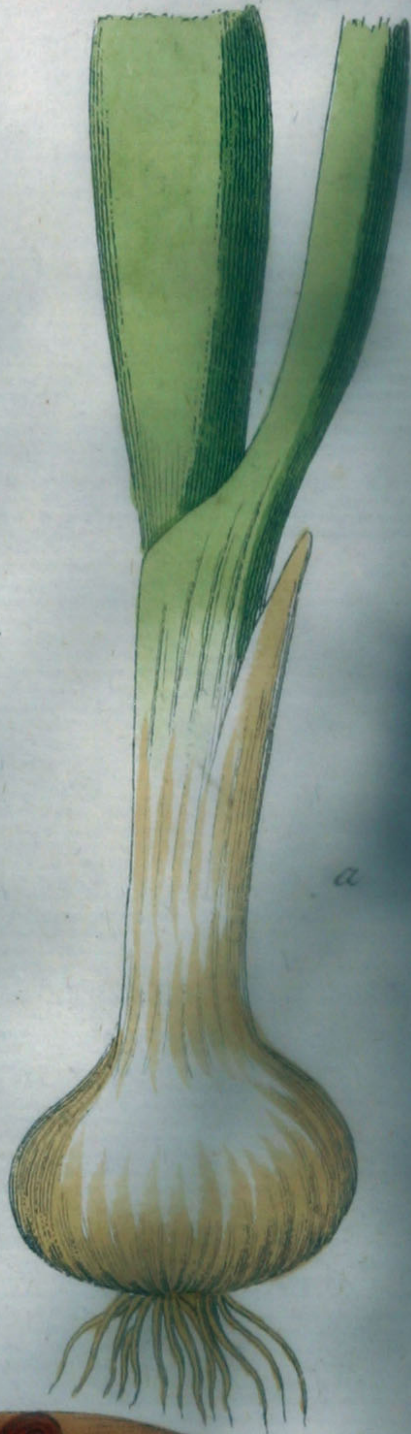
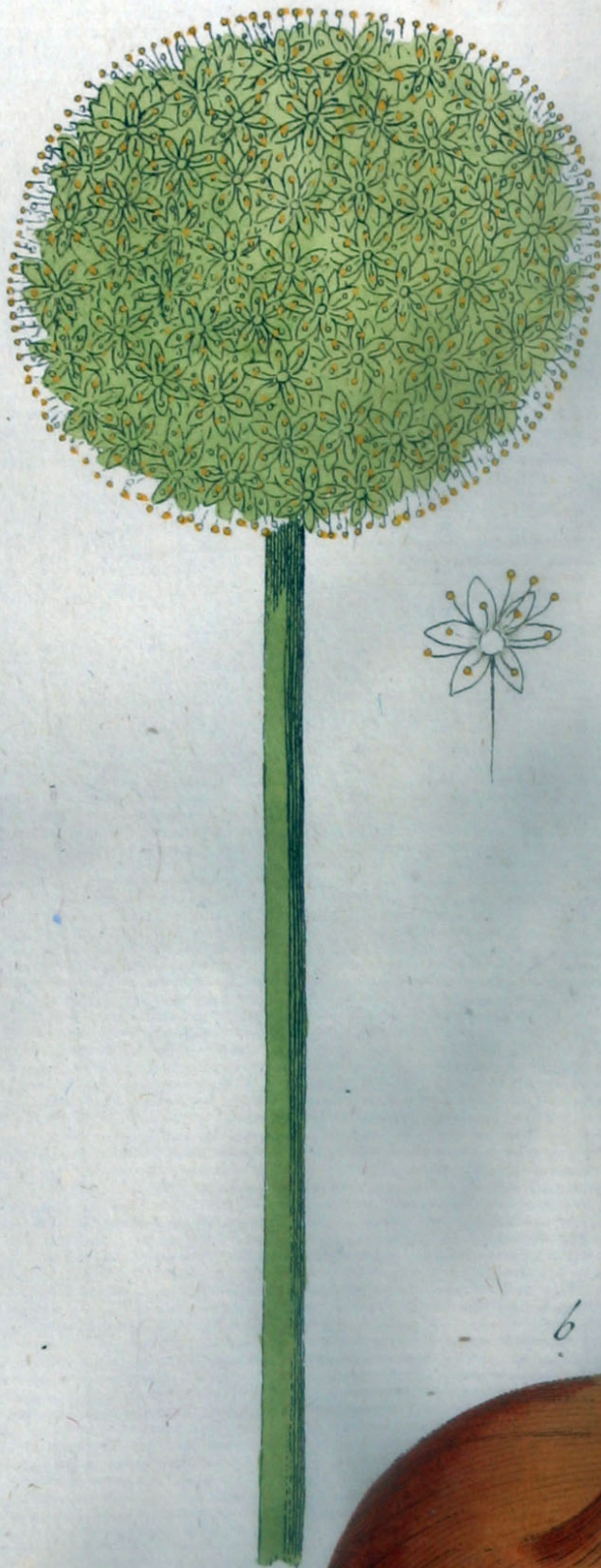

Allium cepa L.

U I J E N.

DE VLDE CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN, *IIdde Deels*
12de Stuk bl. 215.

LOOK, met een naakten Stengel,
die benedenwaards buikig is,
langer dan de spilronde bladen.

a. De holle stengel benedenwaards
uitlopende in den tot hier toe
onrypen bol.

b. De rijpgeworden knolformige
bol van eene rosachtige kleur.

c. De Bloemstengel, overgaande in
een zamengestelden Bloemkrans,
die dikwijls zo zwaar is, dat
zomwijlen de zwakke stengel
daar door wordt gebrooken.

d. Een der zesbladige bloemetjes,
in wiens midden de Helmstijl-
tjes, en het stampertje, ver-
toond worden.

BLOEITIJD. Deeze plant, wiens
waar Vaderland niet kan aange-
wezen worden, is de gewoone
Uijen, die zo wel in Europa als
in het Oosten geteeld wordt. 'Er
bestaan verschillende soorten van
dezelve, die niet alleen eenigzins
in gedaante verschillen maar ook
zeer veel in scherpte.

ALLIUM CEPA.

CLASSIS VIta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1ma pag. 543.

ALLIUM scapo nudo, inferne
ventricoso, longiore foliis te-
retibus.

a. Scapus fistulosus, inferne ter-
minatus in bulbum, hactenus
inmaturum.

b. Bulbus maturus, sphaeroideus
rufi coloris.

c. Scapus, abeuns in corollam
umbelliferam amplam, sæpe
tam ponderosam, ut ipsius mo-
tu debilis scapus aliquando
frangatur.

d. Unus flosculorum hexapetalor-
um, in cujus medio staminis
& pistillum apparent.

TEMP. FLOR. Planta hæc, cu-
jus vera Patria determinari non
potest, est Cepa communis, quæ
tam in Europa, quam in Oriente,
colitur. Plures dantur ipsius spe-
cies non tantum aliquantulum
figura, sed & insigniter acrimo-
nia, diversæ.

GEbruik. De Uijen bezitten eene zonderlinge scherpte, die
inzonderheid de oogen aandoet, zo dat zij niet wel gesneden
kunnen worden, zonder dat de tranen beginnen te loopen.
Voorts zijn zij meer gewijd aan de Keuken, dan aan een Genees-
kundig gebruik. Intusfchen zijn de Uijen niet alleen een geschikt
middel, om den spijsen een verwarmend en maagprikkelend ver-
mogen bij te zetten, maar zij zijn ook sterk waterafdrijvende, en
uitwendig rijpnaakende in pappen, enz.

KNOFLOOK.

DE *Vide* CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IIde*
Deels 12de St. bl. 195.

LOOK met een platbladigen bol-
draagenden stengel, de Bolwor-
tel zamengesteld: de Meeldraad-
jes driepuntig.

a. De Plant, zo als dezelve met
een Bol, die met vezelachtige
worteltjes voorzien is, opgroeit

b. Een volwasfen Bol, uit meer
kleinere, kielswijze zamen ge-
voegde, in een gegroeid.

c. De bijzondere Vruchtmaaking
deezzer plant, welker Bloemkrans
niet alleen voortbrengt bloemen
en zaaden, maar ook volkomene
bolletjens, tot de voortplanting
geschikt.

d. d. Eenige der dus gebooren bol-
letjes, afzonderlijk, en reeds
uitspruitende.

BLOEITIJD. Deze plant,
die in het midden van den Zomer
bloeit, groeit, volgens 't zeggen
van LINNÆUS, natuurlijk in Si-
ciliën, en heeft zich van daar, al-
omme verspreid.

ALLIUM SATIVUM.

CLASSIS *Vita.*

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
IIIæ pag. 542.

ALLIUM, Caule planifolio, bul-
bifero, Bulbo composito, sta-
minibus tricuspидatis.

a. Planta, uti e radice bulbosa,
radiculis fibrosis gaudente, ad-
scendit.

b. Bulbus adultior, e pluribus
minoribus carinatis conjun-
ctis constans.

c. Fructificatio hujus plantæ sin-
gularis, quæ Umbella non
tantum flosculos & semina,
sed & veros bulbos, ad pro-
pagationem idoneos, proferat.

d. d. Quidam ita nati bulbuli jam
germinantes seorsim.

TEMP. FLOR. Planta hæc, quæ
media æstate floret, Auctore
LINNÆO, sponte in Sicilia cres-
cit, atque inde quaquaversum
fuit dispersa.

GEBRUIK. Schoon veelen de reuk der Knoflook afschuwelijk
voorkomt, zijn 'er over 't algemeen niet alleen de Turken en
Egiptenaars op verzot, maar ook, veele Italiaanen, Hungaaren
en Duitschers. Een maatig gebruik van deeze bolletjes bevordert
de spijsverteering en wordt aangepreezen in flauwtens en zenuw-
trekkingen, doch een onmatig gebruik derzelve deelt, aan de
vochten, allengskens eene gevaarlijke scherpte mede. De Knof-
look is ook beroemd, als een waterafdrijvend middel, en wordt
zomwijlen, in pappen, tot het rijpmaaken van koude gezwollen
gebruikt.

Allium sativum L.

Calamus rotang L.

ROTTING GEWAS. CALAMUS [ROTANG.

DE VIde CLASSE.

CLASSIS VIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
4de St. bl. 445.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II di part.*
imæ pag. 570.

LINNÆUS stelt maar eene soort van
CALAMUS en geeft daarom gee-
ne soortondercheidende beschrij-
ving.

LINNÆUS unicam tantum admittit
CALAMI speciem, & hinc non
exhibet descriptionem speci-
ficam.

a. Een tak van deezes Heester,
vertoonende de geveerde, ge-
doornde bladen, benedenwaards,
als scheden geschikt.

a. Ramus hujus Fruticis exhibens
folia pinnata, aculeata, infer-
ne vaginarum instar disposita.

b. De onvolkomene bloemen van het
Rotting-gewas, bezittende een
zesbladigen Bloemkelk, doch zon-
der Bloemkrans. Aan hetzelfde
takje vertoonen zich de beginze-
len der onrijpe vruchten.

b. Flores Calami incompleti,
gaudentes Perianthio hexa-
phyllo, sed corolla carentes.
In eodem ramulo apparent
fructuum immaturorum initia.

c. De rijpe vruchten, bestaande uit
een vliesachtig bolrond Zaadhuis,
gedekt met achterwaards schuin
op elkanderen geplaatste schubben.

c. Fructus maturi, constantes e
Pericarpio membranaceo glo-
boso, tecto squamis, retror-
sum imbricatis.

d. De geveerde bladen apart te zien.

d. Folia pinnata seorsim.

e. De onrijpe vrucht, zo lang hij
zappig is, overdwars midden
doorgesneeden.

e. Fructus immaturus, quandiu pul-
posus est, transversim sectus.

f. Het vleezig bolrond zaad.

f. Semen carnosum globosum.

BLOEITIJD. Deze Heester, die
bijna alomte in de Indiën groeit,
wordt aldaar in verschillende zoor-
ten verdeeld, en bloeit ongeveer, ge-
duurende het geheele jaar, gelijk
zulks, over 't algemeen, eigen is
aan de gewassen, die in de verzeg-
de luchtstreek groeijen.

TEMP. FLOR. Hic Frutex, ubi-
que fere in Indiis obvius est, ubi
in plures species dividitur, flo-
retque fere per totum annum, uti
id in universum, plantis, sub
Zona torrida obviis, proprium
est.

GEbruik. Geweldig zou men dwaalen, zo men, van wege
den naam deezes Heesters, wilde stellen, dat alle onze gewoone
handrottingen voortbrengzels van dit Gewas zouden zijn. Dezelve
komen uit Malakka en Siam, en zijn waarschijnlijk uitloopers van
eene soort van Bamboezen. Daarentegen is het Rottingriet, ge-
bruikelijk, tot het uitkloppen van matten enz., ongetwijfeld een
voortbrengzel van dit Gewas.

W O U W.

DE XIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIdē Deels*
8ste *St. bladz.* 722.

NEERZET met lancetvormige on-
verdeelde Bladen, die aan den
voet, wederzijds drietandig zijn
en met vierdeelige Kelken.

- a. Een tak van deeze plant, met de
geele bloemetjes, in hunne na-
tuurlijke plaatsing, Halmsge-
wijze geschikt.
- b. De Bloembladen, van een ver-
schillend getal, in verschillende
soorten, maar wier een steeds
beneden verdikt en hoovingdraa-
gend is.
- c. De in deeze soort zeer meenig-
vuldige Helmstijljes, zodanig
afgebeeld, als zij zich, in een
hangenden bloem, vertoonen.
- d. De overblijvende Kelk, zoda-
nig, als zich dezelve, na het af-
vallen der Krans, vertoont.
- e. De Zaden, geplaatst in de hoe-
ken, van 't doorgesneeden Zaad-
huisje.

BLOEITIJD. Deeze tweejarige
Plant bloeit in het tweede jaar, en
wordt, alsdan, in 't midden van
den bloey, afgesneeden en gedroogd
Dit Gewas wordt voornaamelijk
aangekweekt in Frankrijk, doch zou
ook, bij ons, met voordeel gezaaid
kunnen worden, dewijl 't een zan-
digen grond bemint.

RESEDA LUTEOLA.

CLASSIS XI^{ma}.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. IIdi part.*
Imæ pag. 758.

RESEDA Foliis lanceolatis integris,
basi utrimque tridentatis, Calij-
cibus quadrifidis.

- a. Ramus hujus plantæ, cum flos-
culis luteis, in situ nativo,
spicatim dispositis.
- b. Petala diversi, in diversis spe-
ciebus, numeri, sed quorum
unum semper basi incrassatum,
melliferum est.
- c. Stamina in hac specie nume-
rosa, ita depicta, uti, in flore
dependente, se repræsentant.
- d. Calijx persistens, sic uti, Co-
rolla delapsa, conspicitur.
- e. Semina, in dissecti Pericarpii
angulis, posita.

TEMP. FLOR. Planta hæc bien-
nis, altero ætatis anno floret,
& in medio florescentiæ reseca-
tur, siccaturque. Colitur inpr-
imis in Gallia, sed & hic, cum
emolumento, posset coli, quum
optime in solo arenoso crescat.

GEBRUIK. Dit Gewas is van groot nut, in de Verwerijen, en
dient, zo wel voor Zijden, als voor Wollen Stoffen, om dezelve
Citroenkleurig te verwen. Voorts worden de Stoffen, na eerst
blauw geverfd geweest te zijn, door het Afkookzel der Gouwe,
groen gekleurd.

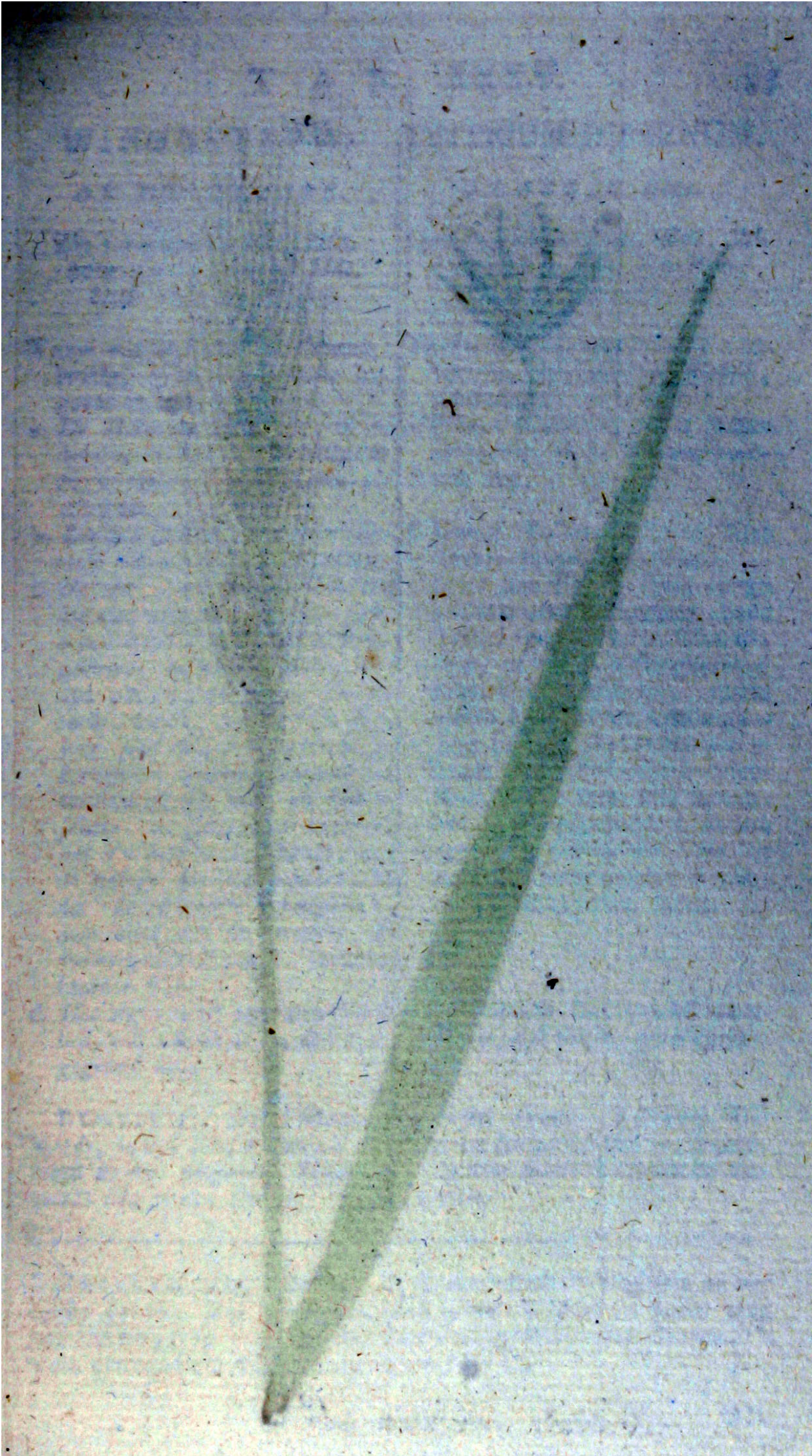

Reseda luteola L.

Tab.

XXXV.

Triticum hibernum L. a

WINTERTARW.

DE IIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN. *IIde*
Deels 13de St. bl. 415.

TARW met de Kelken vierbloemig,
buikig, effen, op elkander leg-
gende en bijna ongebaard.

- a. De Halm deezer Plant, zo als
dezelve uit den wortel opklimt en
in een recht opstaande Koorn-air
overgaat.
- b. Een der Bladen, welke zijn lijn-
recht-lansvormig, scherppuntig.
- c. De Air, verzievd met Zaaden,
die niet veel gebaard zijn. LIN-
NÆUS noemt deeze soort bijna on-
gebaard, om haar te onderschei-
den van de voorgaande Zomer-
tarw, welke, volgens zijne stel-
ling, veel langer Baarden heeft.
Intusfchen ontkent HALLER de
wezendlijkheid van dit onder-
scheid, en stelt onder anderen,
dat dit zeer veel afhangt, van
de natuur der Koornakkers, zo
dat de Baarden verminderen,
naar mate dat de gronden, op
welke gezaaid wordt, vrucht-
baarder zijn.
- d. Het begin van 't algemeen Zaad-
bed, aan 't welk de Zaaden vast-
gegroeid zijn.

BLOEITIJD. De Wintertarw
wordt, in den Herfst gezaaid, zij
bloeit in den volgenden Zomer en
wordt rijp in den Herfst.

TRITICUM HIBERNUM.

CLASSIS IIIa.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.*, Ed.
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Imæ. pag. 198.

TRITICUM Cal. quadrifloris ven-
tricosis, lævibus, imbricatis,
submuticis.

- a. Plantæ Culmus, uti e radice
adscendit, & in Spicam erec-
tam abit.
- b. Unum Foliorum, quæ sunt
lineari-lanceolata, acuta.
- c. Spica feminibus, haud longe
aristatis ornata. LINNÆUS hanc
Tritici speciem vocat submuti-
cam, ut ipsam distingueret a
præcedente Aestiva, quam
multo longioribus Aristis gau-
dere statuit. HALLERUS autem
negat hujus differentie essen-
tiam, atque inter alia monet,
hoc quam plurimum a natura
agrorum dependere, ita ut
eo magis imminuantur Aristæ,
quo fertilius solum fuerit.
- d. Principium Receptaculi com-
munis, cui semina adnascuntur.

TEMP. FLOR. Triticum Hi-
bernum Autumno feritur, sequen-
te Aestate floret & Autumno ma-
turefcit.

GEBRUIK. Het Meel van dit Graan verschaft het beste en het
sijnste Brood. Het bevat ook den besten Stijfzel en verre weg
het meeste, van dat voedend kleevend gedeelte des Graans, 't
welk genoegzaam van een dierlijken aard is.

ONGEDOORNDE

LAWSONIA.

DE VIIIste CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IId*
Deels 4de St. bl. 474.

LAWSONIA met ongedoornde takken.

- a. Een bloeiende tak der *Lawsonia*, hebbende zittende bladen, die eevormig, en aan beide einden scherp toeloopende, zijn.
- b. De bloemetjes, zo als zij trosachtig, uit de steeltjes, voortkomen.
- c. Een takje, vertoonende de overblijvende Bloemkelken, wier kransjes reeds zijn afgevallen.
- d. e. f. De bloemetjes in een verschillenden trap van ouderdom.
- g. Een der overblijvende Bloemkelkes, afzonderlijk te zien.
- h. De Zaaden, in een verschillenden trap van rijpheid.

BLOEITIJD. Deze Heester, wordt zeer naarstig in Egijpten gezeeld en bloeit aldaar, in 't begin van den Zomer. 'Er komt ook eene andere soort voor, die gedoornd is, welke verscheidenheid mogelijk afhangt, van het onderscheid des gronds en der cultuur.

LAWSONIA

INERMIS.

CLASSIS VIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ pag. 619.

LAWSONIA ramis inermibus.

- a. Ramus *Lawsoniæ* flosculosus gaudens foliis sessilibus ovatis utrimque acutis.
- b. Flosculi, uti corijmbose, e ramulis, proveniunt.
- c. Ramulus exhibens persistentes Calijces, quorum flosculi jam delapsi sunt.
- d. a. f. Flosculi vario ætatis gradu.
- g. Calijx Persistens seorsim.
- h. Semina vario maturitatis gradu.

TEMP. FLOR. Frutex hic abundanter in Aegijpto colitur, floretque ibi Aestatis initio. Altera datur species aculeata, earundem virium, quæ differentia forsan, a soli diversitate, & a cultura, dependet.

GEbruik. Deze Plant is, in het Oosten, ongemeen geacht, en in een algemeen gebruik, om het vel enz., naar de wijze der Volkeren, te kleuren. Het Hoofdhaar wordt, met het aftrekzel der bladen, nat gemaakt om het ongedierte te verdrijven: terwijl de toppen der vingeren, en de nagels daar mede orangekleurig geschilderd worden. De Bloemen zijn niet minder gewild, bij de Vrouwen, die daar mede hun vel en lieschen, in de badstooven, wrijven.

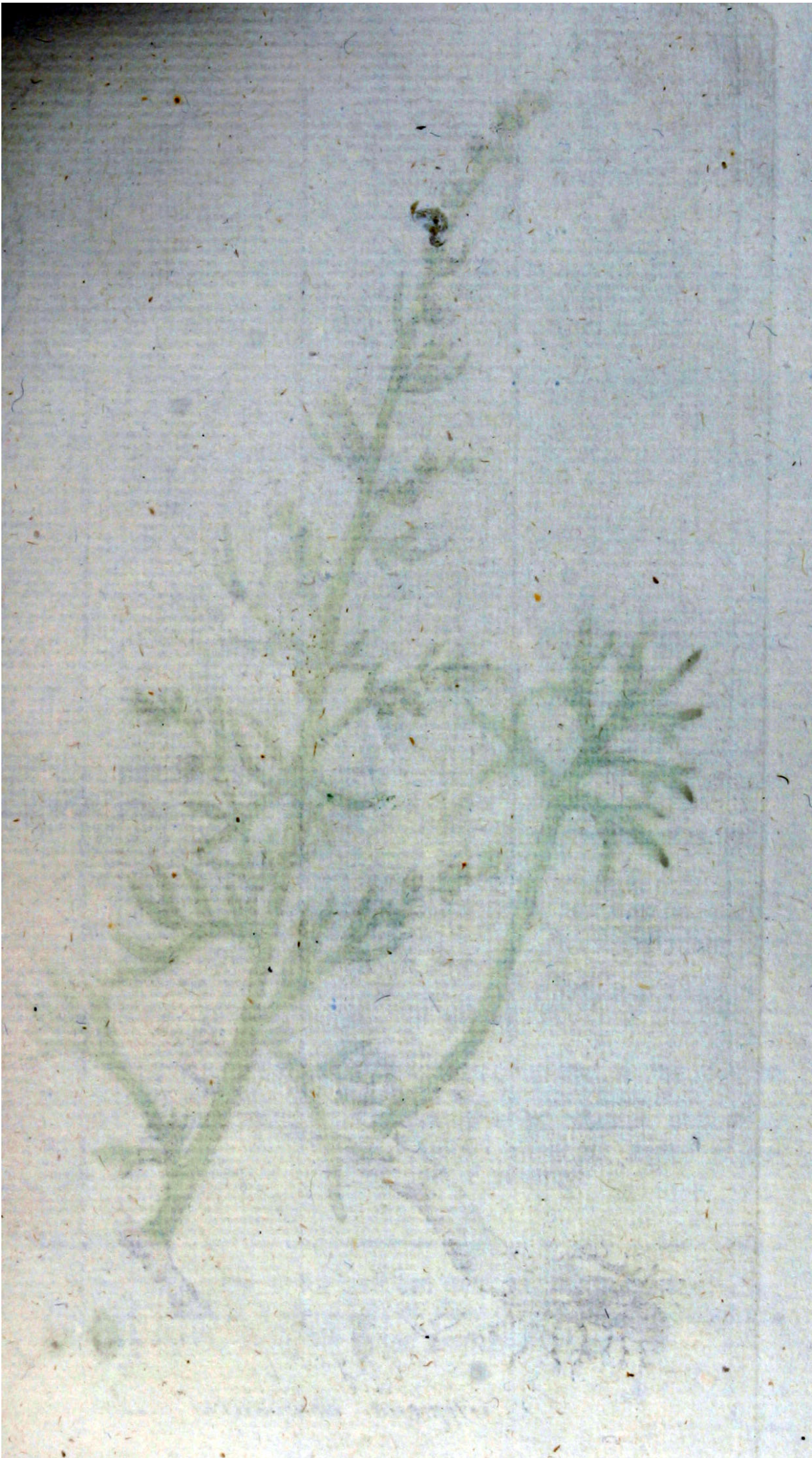

Lawsonia inermis L.

Artemisia campestris L

W I L D
A V E R U I T.

DE XIXde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIdc Deels 10de*
*St. bl. 575.*BIJVOET met veeldeelige lineale
bladen, en leggende roedswijze
stengen.a. De kruipende houtachtige wor-
tel, van dit gewas, in een soort-
gelijke stengel overgaande.b. Een der lineale, veeldeelige
bladenc. Een bladrijke tak, van deeze
plant, teffens een aantal van,
meer of min geopende bloemen,
vertoonende.d. Een zamengestelde bloem van
deeze plant, vertoonende den ge-
schubden Kelk, en de verzame-
ling van bloemetjes, die dezelve
bevat.e. Eene schob des Bloemkelks in
zijne natuurlijke grootte.f. Een Pijpbloemetje van den schijf,
in 't welk uitstekende gezien
wordt de zamengegroeide roode
pijp der Helmknopjes.g. Een Vrouwelijk bloemetje uit
den Straal, bijna naakt.BLOEITIJD. Deeze plant komt
voor op onze Duinen, ja zelfs in
Siberien, en in andere zeer Noor-
delijke gewesten. Zij bloeit in 't
begin van den Herfst.A R T E M I S I A
C A M P E S T R I S.

CLASSIS XVIIIva.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
*2de pag. 1210.*ARTEMISIA foliis multifidis linea-
ribus, caulibus procumbenti-
bus, virgatis.a. Radix repens, lignosa hujus
plantæ, in similem caulem a-
beuns.b. Unum foliorum linearium, mul-
tifidorum.c. Ramus hujus plantæ foliosus,
simul exhibens congeriem flo-
rum, magis minusve aper-
torum.d. Flos hujus plantæ compositus,
monstrans Perianthium com-
mune imbricatum, collectionemque
flosculorum, quos continet.e. Squama Perianthii, magnitudi-
ne naturali.f. Flosculus tubulosus Disci, in
quo eminens conspicitur tubus
Antherarum concretarum ru-
ber.g. Flosculus femineus Radii fere
nudus.TEMP. FLOR. Occurrit hæc
planta in sabuletis nostris, imo
in Siberia, aliisque regionibus
valde borealibus. Floret in Au-
tumni principio.GEBRUIK. Dit Kruid heeft een sterken kruidrijchtigen reuk,
waar van 't ook in 't Hoogduitsch *Klein Druivenkruid* of *Ambrosia*
genoemd wordt, doch het is van geen bepaald gebruik.

VINBLADIGE
ZEEPBOOM.

DE VIIIste CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIde Deel 2de*
St. bl. 311.

ZEEPBOOM met oneven gevinde bla-
den en ongedoornde takken.

- a. Een takje van deezen Boom, ein-
digende, in gevinde bladen, door-
gaans met een oneffen blad, aan
het einde.
- b. De ongeveer bolronde, van voo-
ren puntige vrucht, deezer booms.
- c. Het vleezig Zaadhuisje in 't
langwerpige doorgesneeden, de
holte vertoonende, in welke het
nootvormig zaad gezeeten heeft.
- d. Het nootvormig zaad, van zijne
buitenste schel beroofd.

BLOEITIJD. Zodanig een boom,
voorzien met zeepachtige vruchten,
groeit algemeen, in de heetere ge-
westen van America. Doch 'er
wordt tot heden een zeer groot ver-
schil in de beschrijvingen waarge-
noomen, en 'er schijnen dus meerder
soorten van deezen boom te bestaan,
dan tot hiertoe nauwkeurig be-
schreeven zijn.

SAPINDUS
SAPONARIA:

CLASSIS VIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ pag. 642.

SAPINDUS Foliis impari-pinnatis;
Caule inermi.

- a. Ramulus hujus arboris, abeuns
in folia pinnata, plerumque
cum impari.
- b. Fructus hujus arboris subglo-
bosus acuminatus.
- c. Pericarpium carnosum longitu-
dinaliter dissectum, monstrans
cavum in quo semen nucifor-
me hæsit.
- d. Semen nuciforme, externo pu-
tamine orbatum.

TEMP. FLOR. Arbor talis,
gaudens nuce saponacea, passim
in America calidiore crescit.
Sed magna hætenus in descrip-
tionibus observatur diversitas, vi-
denturque proinde plures hujus
indolis arbores existere, quam
hætenus accurate descriptæ fue-
runt.

GEBRUIK. De Schel en de Pit, der vruchten, deezer booms,
bezitten een zeepachtig vermogen, wanneer zij, met de handen
in warm water, gewreeven worden. Tot het waschen van Lin-
nen kan dit zeepzap ook dienen, doch men heeft waargenomen,
dat hetzelfde wat scherp is, en met der tijd, het Linnen doet ver-
bijtten. In de Oost-indiën worden ook Zeepboomen gevonden,
wier vruchten, van de onze, merkelyk in gedaante verschillen.
Zie HOUTTUIJN op de aangehaalde plaats Tab. VIII. Fig. I.

Papindus Saponaria L.

Acer platanoides L.

SWEEDSCHE
A H O R N B O O M.

DE XXIIIste CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIdc Deel*
3de St. bl. 594.**AHORNBOOM**, met vijflobbige ge-
tande bladen, met spitze tanden
en eene enkelvoudige rechtop-
staande bloemkroon.

- a. Het eerste voortspruiten deezes booms, uit zijn zaad, toonende de groote zaadlobben.
- b. Dezelfde opgroeiende en reeds de eerste bladen openende.
- c. Een takje, toonende de schoone gedaante der bladen, van deezen Ahornboom.
- d. De Steel der Bloemkroon, met het gekleurd bekleedzel en de fraaje geopende bloemen.
- e. Het zaadbed van een mannelijken bloem, beroofd van den Kelk en Bloemkrans, op dat zou blijken, hoe de Helmstijlen daaruit voortkomen.
- f. Eene gelijksoortige afbeelding van een tweeslagtigen bloem.
- g. Een vrouwelijke bloem openge-sneeaen, toonende de plaatsing van het stampertje, in het zaadbed.
- h. De alleen geplaatste rondachtige Zaaden.

BLOEITIJD. Deze boom komt voornaamlijk voor in de Noordsche Gewesten, hoewel hij ook elders wordt gevonden. Hij bloeit in het midden van den Zomer.

A C E R
P L A T A N O I D E S.

CLASSIS VIIIya.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imae pag. 616.**ACER** foliis quinquelobis denta-
tis, dentibus acuminatis, co-
rijmbo simplici erecto.

- a. Prima hujus arboris origo e femine, amplos ipsius Cotyledones exhibens.
- b. Eadem increscens & prima jam explicans folia.
- c. Ramulus monstrans speciosam imaginem foliorum hujus Aceris.
- d. Pedunculus Corijmbi, cum involucro colorato floribusque elegantibus apertis.
- e. Receptaculum floris masculini, avulsis Calijce & Corolla, ut appareret, quomodo ex ipso stamina prodeunt.
- f. Similis imago floris hermaphroditi.
- g. Flos femineus dissectus, monstrans situm pistilli in Receptaculo.
- h. Semina solitaria subrotunda.

TEMP. FLOR. Arbor hæc imprimis in regionibus borealibus crescit, licet & alibi inveniatur. Floret media æstate.

GEBRUIK. Het hout van deezen boom is fraai gemarmerd. De jonge bladen worden als Augurkjes ingelegd. Uit het zap kan zuiker gemaakt worden.

AMERICAANSCH
VERGIFTBOOM.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deels*
2de Stuk bl. 207.

RHUS met jaarlijks afvallende donker gekleurde blaadjes, met een onverdeelden gelijken bladsteel en tweehuisige bloemen.

- a. Een takje van deezen Boom, met de afgesneedene doorgaans gekleurde bladsteelen.
b. De gekleurde bladsteel van een gevind blad, met een oneven blaadje op het einde.
d. De bloeiende Bloemtros, vertoonende de bloemetjes meeren-deels geopend.
c. Dezelfde Bloemtros, na het bloeijen, toonende de besjen, die ieder maar een zaad bevatten.
e, e. Eene bes, en een daar in opgesloten zaad, afzonderlijk.

BLOEITIJD. Deze Boom groeit in overvloed in Noord-America, in de Moerassen. Dezelve bloeit in her Voorjaar.

R H U S
V E R N I X.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
IImæ pag. 494.

RHUS foliolis annuis opacis, petiolo integro æquali, floribus dioïcis.

- a. Ramus hujus arboris, cum resectis petiolis, ut plurimum coloratis.
b. Petiolus coloratus folii pinnati cum impari.
d. Corijmbus flosculosus, exhibens flosculos plerumque apertos.
c. Idem Corijmbus, post inflorescentiam, monstrans baccas, unicum semen continentis.
e, e. Bacca & semen inclusum, separatim.

TEMP. FLOR. Arbor hæc crescit frequenter in locis paludosis Americæ Borealis. Floret verno tempore.

GEBRUIK. Zo veel wij hebben kunnen nagaan, dient deze Boom tot geenerlei pnttig gebruik. Dezelve is in tegendeel vervuld met een vergiftig melkagtig zap. Het hout is geel en vol van een lijmerig melkagtig vogt, van een lelijken stank. De werking van dit vergif is op verschillende perzoonen niet dezelfde. Zommige worden 'er, gedurende eenige dagen, blind door; terwijl bij anderen het geheele lichaam opzwellt: doch, zo het schijnt, is het vergif van geen doodelijken aard.

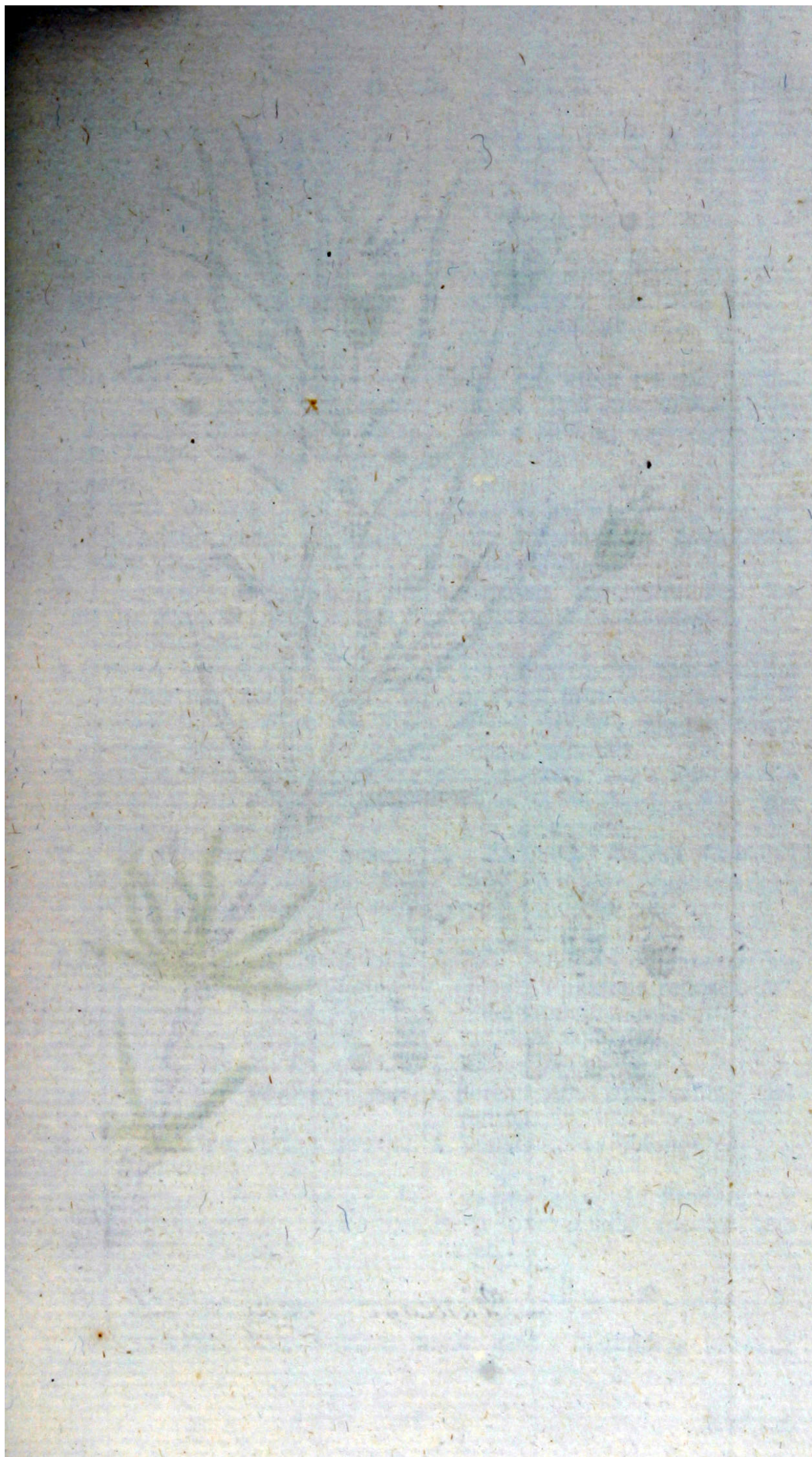

Rhus vernix L.

Plantago cynops. L.

ITALIAANSCH
WEEGBREE.

DE IVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deels 7de*
St. bl. 327.

WEEGBREE met een takkigen hees-
terachtigen steng; de bladen
draadachtig effenrandig gestrekt;
de hoofdjes eenigermate gebla-
derd.

- a. Een tak van deeze plant, met de draadachtige bladen, die bondelswijze groeijen.
- b. De hoofdjes aan het einde der takjes geplaatst, die de verzaamelde bloempjes bevatten.
- c. Een der bloemetjes afzonderlijk, het welk nog niet geheel en al geopend is, en alleen den stijl vertoont, zonder de helmstijltjes.
- d. Dezelfde bloem meerder geopend, uit wiens steel de draadvormige helmstijltjes reeds uitsteeken.
- e, e. De Bloemkrans van zodanig een bloemetje, met den grondslag van het zaadbeginsel, 't welk het bevat.
- f. De open Kelk van boven in te zien, na het wegneemen der overige deelen des vruchtbeginzels.
- g. Het stampertje afzonderlijk.
- h. Een schob van den Bloemkelk.
- i. Het zaadhuis overdwars door-
gesneeden.
- k. De kleine langwerpige zaadjes.

BLOEITIJD. In Provence en in
Italien bloeit deeze soort van Vlooi-
kruid, in het Voorjaar.

PLANTAGO
C I J N O P S.

CLASSIS IVta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
IIIa pag. 254.

PLANTAGO caule ramoso subfru-
ticoso, foliis integerrimis filifor-
mibus strictis, capitulis subfo-
liatis.

- a. Ramus hujus plantæ, cum fo-
liis filiformibus, fasciculatim
prodeuntibus.
- b. Capituli terminales flosculos
aggregatos continentes.
- c. Unus flosculorum separatim, qui
nondum prorsus apertus est &
solum stylum, absque stami-
nibus, ostendit.
- d. Idem flos, magis apertus, e
cujus faucibus stamina filiformia
jam prominent.
- e, e. Ejusmodi flosculi Corolla,
cum germinis fundamento,
quod continet.
- f. Calix apertus, desuper conspi-
ciendus, remotis reliquis par-
tibus fructificationis.
- g. Pistillum separatim.
- h. Squamula Calicis.
- i. Pericarpium transversim dis-
sectum.
- k. Semina parva oblonga.

TEMP. FLOR. In Provincia &
Italia hæc Psyllii species vere
floret.

GEBRUIK. Deeze Plant bezit geene bijzondere bekende
kragten.

ZWEMMENDE
WATERNOOT.

DE IVde. CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN IIde
Deel 7de St. bl. 352.WATERNOOT, met vierhoornige
nooten, en van elkanderen wij-
kende doornen.

- a. Een tak van deeze plant, toonende de schikking der Bladstee-
len, die uit denzelven voortko-
men.
- b. De uitgerande, diepgroene bla-
den.
- c, c. De noch niet geopende bloe-
men, wiens Bloemkransjes tot
hier toe gesloten zijn.
- d. Een der bloemen reeds geopend,
zijne vier Bloemblaadjes ver-
toonende.
- e. De figuur van het Vruchtbegin-
zel, na het afvallen van den
Bloemkrans.
- f, g, h, i. De Bloemen van deeze
plant, in een verschillenden trap
van ouderdom en plaatsing.
- k. Een der Bloembladen afzonder-
lijk.
- l. Een der Helmstijltjes met zijn
bovenopleggend Helmpje.
- m, n, o. De doornige Vrucht dee-
zer plant, op verschillende wij-
zen doorgesneeden.

BLOEITIJD. Deeze Waterplant
bloeit, in een zomertijd, in zeer
veel vijvers maerasen, enz., van
Europa.T R A P A
N A T A N S.

CLASSIS IVta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
I mæ pag. 265.TRAPA nucibus quadricornibus,
spinis patentibus.

- a. Ramus hujus plantæ, monstrans
dispositionem petiolorum, ex
ipso prodeuntium.
- b. Folia crenata, profunde vi-
ridia.
- c, c. Flores nondum aperti, quo-
rum Corollæ hætenus clausæ
sunt.
- d. Unus florum jam apertus, ex-
hibens quatuor sua Petala.
- e. Figura Fructificationis post Co-
rollæ lapsum.
- f, g, h, i. Flores hujus plantæ,
in vario maturitatis gradu si-
tuque.
- k. Unum Petalorum seorsim.
- l. Unum staminum cum Anthera
sua incumbente.
- m, n, o. Fructus spinosus hujus
plantæ varia ratione dissectus.

TEMP. FLOR. Planta hæc aqua-
tica, in quamplurimis Europæ
stagnis, paludibus &c. æstate
floreit.GEBRUIK. De kern der vrucht komt, in aard en gebruik,
veel overeen, met de Kastengen, en wordt, op veele plaatzen,
bij voorbeeld in Karinthe, tot voedzel gebruikt.

Trapa natans. L.

Tab. XLIII.

Valeriana locusta. L.

SPRINKHAAN-
KRUID.

DE IIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deels*
7de Stuk bl. 198.VALERIAAN met driemannige bloe-
men, een gegaffelden steng en
lineaale bladen.a. De geheele plant, zo als zij,
uit een vezelachtigen wortel, op-
schiet.b. De tegenover elkander gestelde
puntige bladen van dit Gewas.c. c. De kleine bloemetjes, in kopjes
bij elkanderen verzameld, wor-
dende dezelve hier meestal open
vertoond.

d. Een der bloemetjes afzonderlijk.

e. De geopende Bloemkrans, ver-
toonende de plaatsing, en de ge-
daante, van het stamperije.f. Een der Helmstijltjes, met zijn
Helmpje.g. De Stamper afzonderlijk, ver-
toonende het zaadbeginzel, met
den stijl en het daarop geplaatst
in drieën gespleeten Merkje.BLOEITIJD. Deze Warmoes-
niers plant wordt overal, in de
tuinen en op de zaailanden, voortge-
teeld. Dezelve bloeit in 't midden
van den Zomer.VALERIANA
LOCUSTA.

CLASSIS IIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
IImæ pag. 92.VALERIANA floribus triandris,
caule dichotomo, foliis linea-
ribus.a. Integra planta, uti, e radice
fibrosa, adscendit.b. Folia ipsius opposita, acumi-
nata.c. c. Capituli flosculorum exiguo-
rum, qui, maxima pro parte,
jam aperti exhibentur.

d. Unus flosculorum separatim.

e. Corolla aperta, monstrans fi-
tum & figuram Pistilli.f. Unum staminum cum sua An-
thera.g. Pistillum seorsim, monstrans
germen, cum stijlo, ipsique
inpositum stigma trifidum.TEMP. FLOR. Planta hæc oli-
toria ubique in agris hortisque
colitur & media æstate floret.GEBRUIK. Deze Plant wordt, gelijk een ieder bekend is,
onder den naam van *Vetslaa*, *Vetik*, of *Vettekous*, gedurende den
Winter, als een Moeskruid, geëeten.

GEGAFFELDE
WONDERBLOEM.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
7de St. bl. 615.

WONDERBOOM met eenzame Oxel-
bloemen, die rechtop staan en
ongesteeld zijn.

- a. De harde bolachtige wortel, met
een groot aantal van vezelen
voorzien, uit welke deeze Plant
te voorschyn komt, gelijk bij Let-
ter b wordt vertoond.
- c. Een tak, vertoonende de bladen
en de bloemen, op de topjes der
takjes geplaatst.
- d. Een der bloemen noch niet geo-
pend.
- e. Een geopende bloem van boven in
te zien, vertoonende de Helm-
stijltjes en het stampertje.
- f. Een der bloemen, van ter zijden
en van achteren, vertoonende de
betrekking van den Kelk tot den
Bloemkranis.

BLOEITIJD. Deeze schoone
Plant, die bloemen van allerhande
kleur voortbrengt, is uit Zuid-
America tot ons overgebracht, en
bloeit, in onze tuinen, in 't midden
van den Zomer. Bij dag zyn dee-
ze schoone bloemen gesloten, doch
bij nacht gaan dezelve open.

MIRABILIS
DICHOTOMA.

CLASSIS Vta.

CONF. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
I mæ pag. 377.

MIRABILIS floribus solitariis axil-
laribus erectis, sessilibus.

- a. Radix dura, bulbosa, fibris
multiplicibus ornata, e qua
hæc planta propullulat, uti
sub b ostenditur.
- c. Ramus, exhibens folia & flores
terminales.
- d. Unus florum nondum apertus.
- e. Flos apertus, desuper conspi-
cuous, monstrans Stamina &
Pistillum.
- f. Unus florum, a latere & pos-
teriorius, ostendens relationem
Calicis ad Corollam.

TEMP. FLOR. Elegans hæc plan-
ta, proferens flores multiplicis
coloris, ex America Meridio-
nali ad nos delata, media æstate,
in hortis nostris, floret. Inter-
diu flores hi pulcherrimi clausi
sunt, sed noctu explicantur.

GEBRUIK. Weleer meende men, dat de Wortel deezer Plant
de waare Jalappe wortel was, doch thans weet men, dat zulks
eene dwaling is, en dat de Jalappe onder de Winden (*Convulvuli*)
behoort.

Tab. XLIV.

Mirabilis dichotoma. L.

Solanum tuberosum L.

KNOBBELIGE
NACHTSCHADE.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIdē Deels*
7de *St. bladz.* 666.NACHTSCHADE, met een ongedoorn-
den kruidigen steng, effeurandi-
ge Finbladen en bijna verdeelde
bloemsteeltjes

- a. De knobbelige ongelijke wortel, of onze gewoone Aardappel.
- b. Een takje, vertoonende de gevindede bladen en de geopende bloemen.
- c. Een der bloemen, van ter zijden te zien, vertoonende de plaatsing van den Bloemkrans, met betrekking tot den Kelk.
- d. Een geopende fraai geaderde Bloem.
- e. Dezelfde afzonderlijk; op dat het radvormig maakzel beter onder het oog zou vallen.
- f. De Kelk, met de deelen tot de voortteeling geschikt, die in de Keel van den hier weggenoomen Bloemkrans zijn geplaatst.
- g. Het pijpje, waar aan de zeer korte Helmstijltjes zijn vastge maakt, geopend.
- h. Het Stampertje van alle andere deelen afgescheiden.
- i. De bolronde besachtige Vrucht, die zeer zappig, en met kleine zaadjes vervuld is.
- k. Dezelfde midden doorgesneden.
- l. De kleine zaadjes afzonderlijk.

BLOEITIJD. Het begin van den
Zomer.SOLANUM
TUBEROSUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1mæ *pag.* 384.SOLANUM Caule herbaceo iner-
mi, Foliis pinnatis integerrimis,
pedunculis subdivisis.

- a. Radix bulbosa, inæqualis, sive Pomum terræ vulgare.
- b. Ramulus, exhibens folia pinnata floresque apertos.
- c. Unus florum, a latere conspicuus, situm Corollæ, ratione Calijcis, exhibens.
- d. Flos apertus eleganter venosus.
- e. Idem seorsim; ut figura rotata melius appareret.
- f. Calijx, cum partibus fructificationi destinatis, in fauce hic ablatae Corollæ, collocatis.
- g. Tubus, cui brevissima stamina annexa sunt, apertus.
- h. Pistillum, ab omnibus aliis partibus separatum.
- i. Fructus globosus, baccatus, pulposus, seminibus exilibus repletus.
- k. Idem, per medium dissectus.
- l. Semina exilia seorsim.

TEMP. FLOR. Aestatis principium.

GEBRUIK. Uit dit zo algemeen gebruikelijk voedzel kan ook Brood, Jenever, Stijfzel, Haairpoeder, enz., worden gemaakt.

VARKENSVENKEL.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deels 8ste
St. bl. 75.

HAARSTRENG met vyfmaal in
drieën gedelde, draadachtige
smalle Bladen.

- a. De holle rokdraagende steng, zo
als dezelve uit de Aarde voort-
komt.
- b. Een tak, vertoonende de plaat-
zing der bladen en der kroontjes-
wijze geplaatste bloemen.
- c. Het algemeen klein veelbladerig
Inwindzel.
- d. De opene bloemetjes in een af-
gezonderd Bloemkroontje.
- f. Een nog niet geopend bloemetje.
- e. Een bijzonder geopend Bloem-
kransje.
- g. De gedaante des Kelks, na het
ofoallen der Bloemetjes.
- h. De tot hier toe onrijpe zaaden,
met elkanderen vereenigd.
- i. Een derzelve nu rijp geworden.

BLOEITIJD. Deeze Plant wordt
Peucedanum genoemd, omdat hare
bladen eenige gelijkenis hebben,
met die, van den Pijnboom. Ge-
woonlijk heet dezelve Varkensven-
kel. Zij groeit niet alleen op de
vette landerijen in 't zuiden van
Europa, maar ook tot onzent. Zij
bloeit in 't midden van den Zomer.

PEUCEDANUM
OFFICINALE.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI, Tom. II di part.
Imæ pag. 477.

PEUCEDANUM foliis quinquies tri-
partitis, filiformibus, linea-
ribus.

- a. Caulis cavus stoloniferus, uti
e terra prodit.
- b. Ramus, exhibens situm & figu-
ram foliorum, atque Umbel-
larum.
- c. Involucrum universale polij-
phijllum, exiguum.
- d. Flosculi aperti in Umbella par-
tiali.
- f. Flos nondum apertus.
- e. Corolla specialis aperta.
- g. Habitus Calicis post delapsum
florum.
- h. Semina haftenus inmatura,
conjuncta.
- i. Unum eorundem maturum.

TEMP. FLOR. Planta hæc *Peu-
cedanum* appellatur, quia ejus fo-
lia aliquam cum istis Pini habent
similitudinem. Vulgo audit *Fœ-
niculum porcinum*. Crescit non
tantum abundanter, in agris pin-
guibus Europæ Australis, sed &
hic reperitur. Floret media æ-
state.

GEBRUIK. Het Zaad deezer Plant bezit eene oplosfende
kragt, en wordt zomwijlen in Borstkwaalen, die uit verslijming
voortkomen, gebruikt.

Peucedanum officinale L.

**Diese Seite
fehlt.**

**This page is
missing.**

**Diese Seite
fehlt.**

**This page is
missing.**

Tab. XIXII.

Rheum rhaponticum L.

LEVANTSCHER RHEUM
RHABARBER. RHAPONTICUM.

DE IXde CLASSE.

CLASSIS IXna.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IIde*
Deels 8ste St. bl. 498.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIde part.*
Imæ pag. 654.

RHABARBER met gladde bladen en
wat gesleufde blaasteelen.

RHEUM foliis glabris, petiolis
subfulcatis.

a. De steng van deeze plant, met
de bladen en de, aan het einde
der takjes geplaatste bloemknop-
pen, zo als dezelve uit den wortel
voortkomt

a. Caulis hujus plantæ, cum fo-
liis & floribus terminalibus,
uti e radice adscendit.

b. Een der bladen afzonderlijk.

b. Unum foliorum seorsim.

c. De bloendraagende, uit verza-
melde bloemetjes bestaande, knop-
pen, uit welke de pluimige
Merkjes uitsteeken.

c. Capituli flosculosi aggregati,
e quibus Stigmata plumosa
eminent.

d. Een der bloemen afzonderlijk van
boven in te zien, vertoonende de
plaatsing van den Bloemkrans
en der Helmstijltjes.

d. Unus florum separatim, desu-
per conspiciendus, monstrans
situm Corollæ & Staminum.

BLOEITIJD. Deeze plant is niet
onwaarschijnlijk, het Rha of
Rheum van DIOSCORIDES. Rha-
ponticum wordt het genoemd van
Pontus, alwaar hetzelve, gelijk
ook alomme in klein Asiën, groeit.
Zij bloeit in 't midden van den
Zomer.

TEMP. FLOR. Planta hæc,
haud inprobabiliter, est *Rha* sive
Rheum DIOSCORIDIS. Rha-
ponticum vero appellatur, a Ponto,
ubi, uti & in tota Asia minore,
crescit. Floret media æstate.

GEBRUIK. Weleer is de Wortel deezer Plant gehouden voor
onzen gewoonen Winkel Rhabarber, doch verkeerdelijk. Zij heeft
wel iets van deszelfs kleur, doch niets van dien doordringenden
reuk, die aan den waaren Rhabarber eigen is. Deeze Wortel be-
zit insgelijks een purgeerend vermogen, doch in een veel gerin-
ger graad. Echter schijnt dezelve meerder zamentrekkende, en
zou dus, met veel voordeel, tegen den Roden Loop kunnen ge-
bruikt worden.

K W A S S I E H O U T. QUASSIA AMARA.

DE Xde CLASSE.

CLASSIS Xma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN IIde Deel 2de
St. bl. 436.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II*di part.
Ima pag. 682.

QUASSIA met tweeflagtige aan ris-
ten gehegte bloemen, met bladen,
die oneven geveerd en voorzien
zijn, met tegenover elkander ge-
plaatste zittende blaadjes, ge-
hegt aan de leden, van een ge-
vleugelden bladsteel.

QUASSIA floribus hermaphroditis,
racemosis foliis impari-pinna-
tis, foliolis oppositis, sessilibus,
petiolo articulato-alato.

a. Een tak van deezen boom, ver-
toonende deszelfs bladen in hunne
natuurlijke plaatsing.

a. Ramus hujus arboris, ipsius
folia, in situ nativo, exhibens.

b. Een andere tak, verbeeldende de
bloemen, zo geslooten, als reeds
geopend.

b. Alius ramus depingens flores,
tam clausos, quam apertos.

c. Een geopende bloem, vertoonende
de tien Helmstijltjes, voortko-
mende uit evenveel schobben, die
het Honingbakje daarstellen.

c. Flos apertus, exhibens Stami-
na decem, nata e squamis totia-
dem, quæ Nectarium consti-
tuunt.

d. Een soortgelijke Bloem, die, na
het wegneemen der Helmstijltjes,
het Honingbakje naauwkeuriger
afbeeldt.

d. Flos similis, ablatis staminibus,
accuratius depingens Necta-
rium.

e. Een der Helmstijltjes afzonder-
lijk, met het schobbetje, waar
uit het voortspruit.

e. Unum staminum, separatim
cum squama, unde nascitur.

f. Het Zaadbeginzel, met den stijl,
en het scherpe merkje.

f. Germen eum stilo & stigmate
acuto.

BLOEITIJD. Deze Boom brengt,
gelijk de meeste Surinaamsche, ge-
duurende het geheele jaar, bloemen
en vruchten voort.

TEMP. FLOR. Hæc arbor, uti
pleræque Surinamenses, per to-
tum annum floret fructumque
profert.

GEBRUIK. Het hout van deezen Boom is een der bitterste
Geneesmiddelen, die bekend zijn. In poeder, uittrekzel en Tinc-
tuur, is het een voortreffelijk Maagmiddel, waar door ook dik-
wijls verouderde tuschenpoozende Koortzen geneezen worden.
Onder anderen bevond de Heer BERGIUS dit middel zeer kragtig,
tegen de Jigt, het Graveel en het Bloedwateren.

Quassia amara L.

Tab. XLIX.

Hordeum distichon. L.

T W E E Z I J D I G E
G E R S T.

D E I I l d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN. *I l d e*
Deels 13de St. bl. 403.

GERST met de zijdelingsche Bloempjes, mannelijk en ongebaard, de zaaden hoekig en op elkanderen leggende.

- a. De Halm van deeze Gerst, met zijne bladen en de gebaarde Koornaar.
- b. De Aair zelve, vertoonende de op elkander leggende plaatsing der zaaden.
- c. De Kafachtige Bloem, vertoonende de plaatsing der Hebr. stijltjes, met betrekking tot het Stamperje.
- d. Een gedeelte van het bogtig zaadbed, aan het welk de zaaden zijn vastgehegt.
- e. De plaatsing van het halfrijpe zaad, tuschen de Kafjes van den Kelk.
- f. Hetzelfde zaad voorzien met zijn langen baard.
- g, h. De noch niet geopende bloem, in eene verschillende plaatsing.
- i. Een der Kafjes afzonderlijk.
- k. De rijpe Kafjes, beroofd van het zaad, het geen door hun bevat werd.
- l. Het rijp geworden zaad zelve.

BLOEITIJD. Deeze vierzijdige Aair heeft 'er maar twee, die vruchtbaar zijn. Zij bloeit in 't midden van den Zomer.

H O R D E U M
D I S T I C H O N.C L A S S I S *III*ia.Conf. LINNÆI *Syst. Nat.*, Ed.
GMELINI, *Tom. I l d i Part.*
Imæ. pag. 198.

H O R D E U M flosculis lateralibus masculis muticis, feminibus angularibus imbricatis.

- a. Culmus hujus Hordei, cum foliis & arista barbata.
- b. Arista ipsa, monstrans situm imbricatum feminum.
- c. Flos Glumofus, ostendens situm relativum staminum & pistilli.
- d. Portio receptaculi tortuosi, cui femina adnectuntur.
- e. Situs feminis semimaturi, inter glumas Caljicis.
- f. Idem semen longa sua arista munitum.
- g, h. Flos nondum apertus in vario situ.
- i. Una glumarum seorsim.
- k. Glumæ maturæ femine, quod continebant, orbatae.
- l. Semen maturum ipsum.

TEMP. FLOR. Arista hæc quadrilatera tantum habet duo latera fructifera. Floret media æstate.

GEBRUIK. Deeze Plant brengt de bekende Zomergarst voort, die voornaamlijk, tot voedsel, voor het gevogelte, gebruikt wordt.

GEWOONE ROG. SECALE CEREALE.

DE IIIde CLASSE.

CLASSIS IIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, IIde Deel
13de St. bl. 392.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GÄRLINI *Tom. II di part.*
Imae pag. 198.

Rog die de kanten der Kaffjes
ruuw gehaaid heeft.

SECALE Glumarum ciliis scabris.

a. De uitgedroogde wortel, zoda-
dig als dezelve, na den Oogst,
met de stoppels der halmen over-
blijft.

a. Radix exsucca, uti, post mes-
sem, cum Culmorum stipiti-
bus, remanet.

b. Een Halm met een blad en een
halfrijpe Aair.

b. Culmus, cum foliis & Arista
semimatura.

c. Een Aair, die noch voor een ge-
deelte in bloei is, gelijk blijkt,
uit de nederhangende Helmknop-
jes.

c. Arista adhuc pro parte florens,
uti ex Antheris dependentibus
patet.

d. Een gedeelte van het knobbelach-
tig zaadbed, aan het welk de zaa-
den vastgehegt zijn.

d. Portio nodosi thalami, cui se-
mina adnata sunt.

e. Een der noch niet geopende bloe-
metjes afzonderlijk.

e. Unus flosculorum, nondum
apertorum, separatim.

f. Twee geopende bloemetjes, met
de nederhangende Helmstijltjes
en Helmpjes, en met de gepluim-
de Stamperjes.

f. Duo flosculi aperti, cum Fila-
mentis Antherisque dependen-
tibus, pistillisque plumosis.

g. Het vrouwelijk gedeelte des
bloems afzonderlijk.

g. Pars floris feminina separa-
tim.

h, h. De halfrijpe Roggekorrels.

h, h. Grana secalina semimatura.

BLOEITIJD. Deze alomme voor-
komende plant, uit welks zaad ons
gemeen Roggenbrood gebakken
wordt, groeit natuurlijk in Siberien
en in 't Zuiden van Frankrijk. Zij
bloeit in 't begin van den Zomer.

TEMP. FLOR. Planta hæc fami-
liaris, e cujus semine panis se-
calinus paratur, naturaliter oc-
currit, in Siberia & Gallia meri-
dionali. Floret in æstatis prin-
cipio.

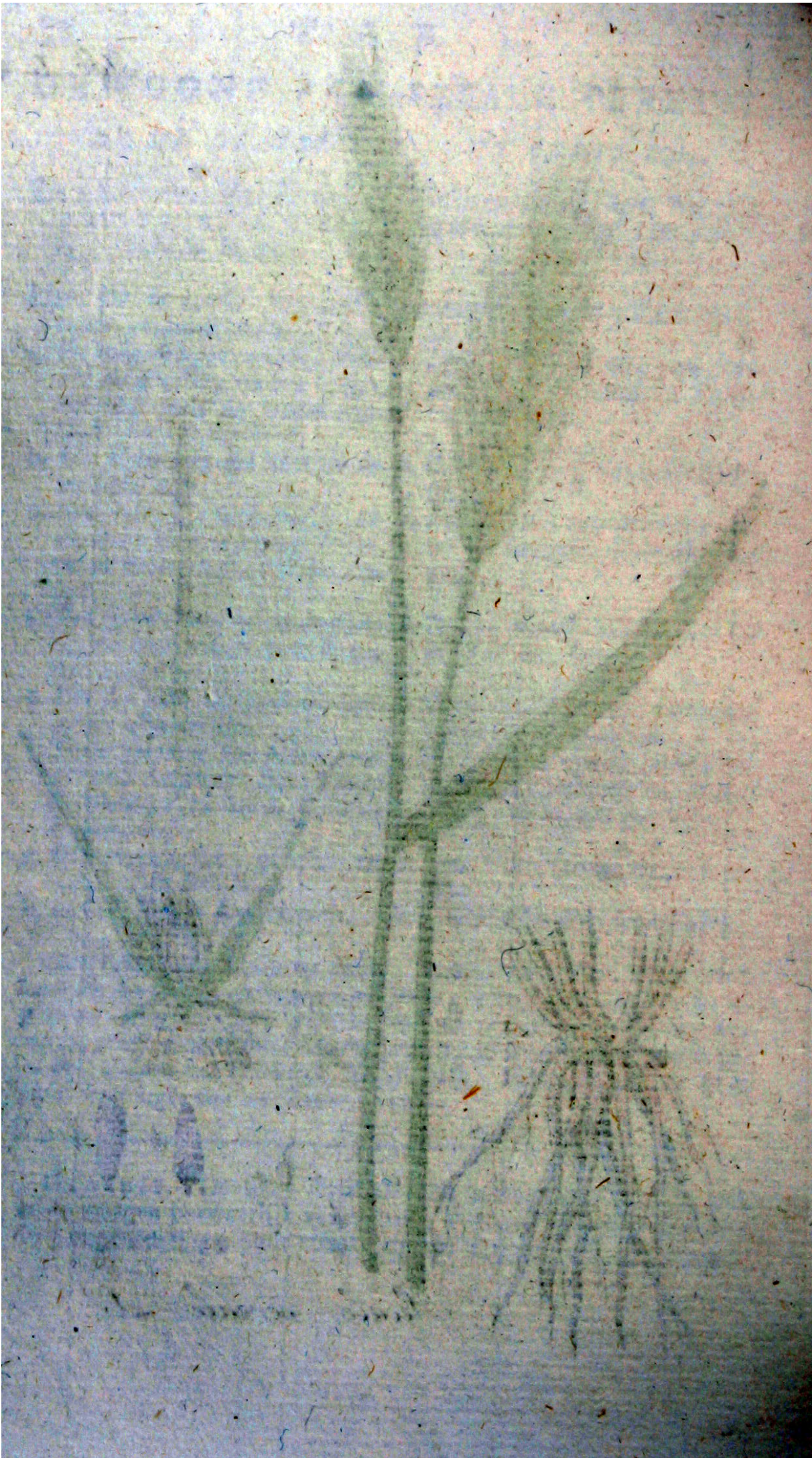
GEBRUIK. De Rog verschaft een versterkend, doch voor
veele maagen bezwaarlijk verteerbaar, voedsel. Zomwijlen wordt
de Longenteering, door enkel brij van Roggenmeel, geneezen.

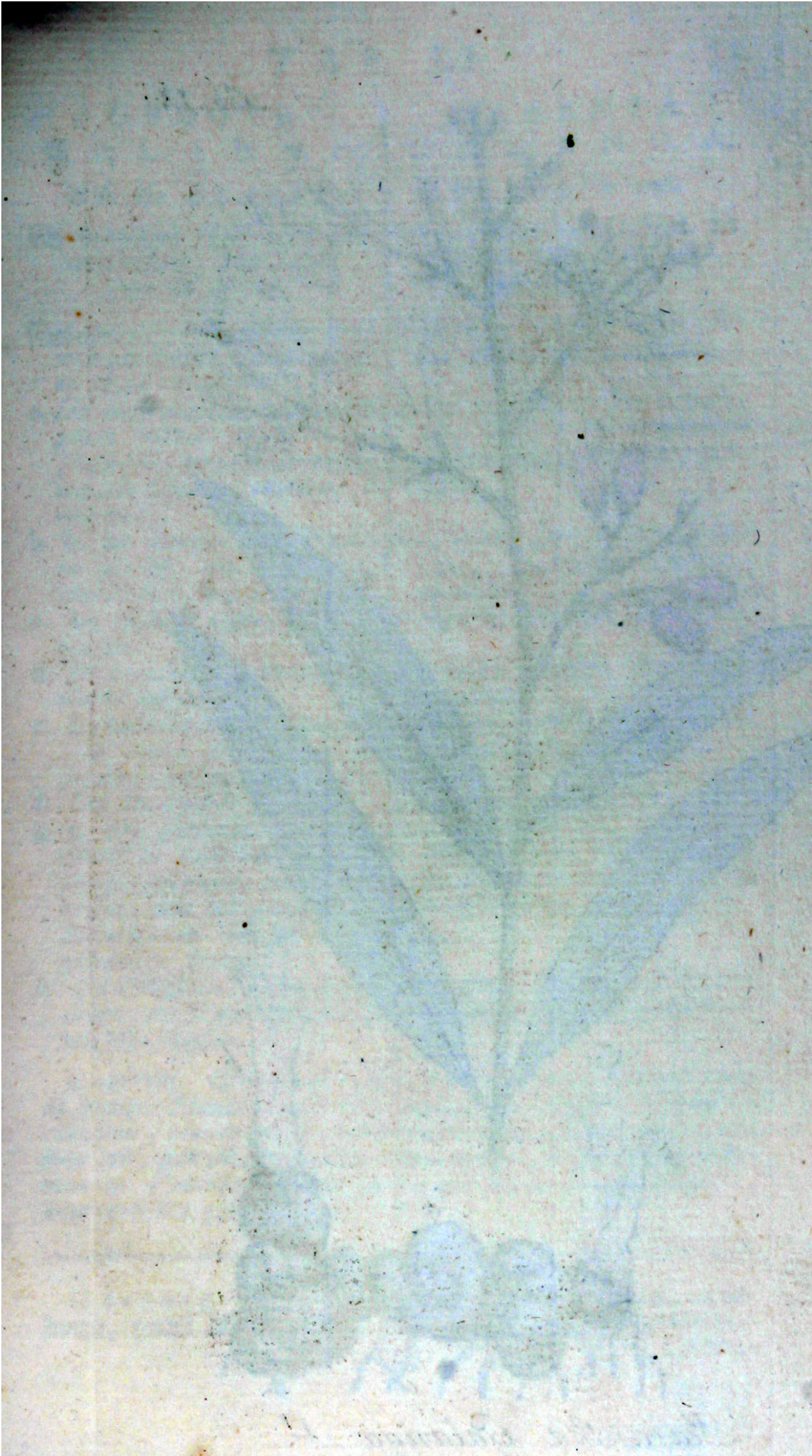

Secale cereale. L.

Marantha Galanga L.

G R O O T E
G A L A N G A.D E 1ste C L A S S E.Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, 11de Deels
7de St bl. 25.GALANGA, met enkele Hal-
men, de Bladen Lancetformig
en bijna ongesteeld.a. De knobbelige horizontaal lo-
pende wortel, die bruin ge-
kleurd en, met veele beneden-
waarts lopende vezelen, is
voorzien.b. b. De stengen, der Plant,
zo als zij, uit den wortel
voorkomen, als halmen.c. De bovenste oppervlakte der
bladen.d. De benedenste geribde opper-
vlakte derzelve.e. De naboven lopende Stengels,
aan welke de Bladen en
Bloemen gehegt zijn.

f. Een ongeopende Bloem.

g. g. De geopende Bloemen,
waar in zich vertoonen de
ingesneden rand, des Bloem-
krans, met het groot vliezig
Helmpje en het in tweeën
gespleeten Merk.h. De Vruchten, die zich ver-
tonen, als fraaije rode lang-
werpige Besen.BLOEITIJD Gelijk zulks, bij
de meeste Planten, der heete
gewesten, plaats grijpt, vindt
men ook, aan dit gewas, Bloe-
men en Vruchten, meest ge-
auurende het geheele jaar.M A R A N T A
G A L A N G A.

C L A S S I S Ima.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. 11^{di} part.*
1^{mæ} pag. 8.MARANTA culmo simplici, fo-
liis lanceolatis, sessilibus.a. Radix horizontalis, nodosa,
fusci coloris et multiplicibus
fibullis descendentibus, gau-
dens.b. b. Trunci plantæ, uti ex ra-
dice, Culmorum instar,
prodeunt.

c. Superior foliorum superficies.

d. Inferior costata superficies
eorundem.e. Surfum tendens culmus, cui
folia et flores adfiguntur.

f. Flos nondum apertus.

g. g. Flores aperti, in quibus
conspiciuntur limbus corollæ
incisus, cum Anthera magna
membranacea et stigmate bi-
fido.h. Fructus, baccarum rubrarum
oblongarum instar, conspicui.TEMP FLOR. Uti hoc, apud
omnes fere Plantas, Regionum
æstuantium, obtinet, per totum
tere annum, in ipsa, Flores Fruc-
tusque simul conspiciuntur.GEBRUIK. De Wortel dezer Plant is zeer heet, en be-
hoort, onder de versterkende en verwarmende Maagmiddelen.

LANGWORTELIG
CYPERGRAS.

DE IIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN, *IIde Deels*
13de St. bl. 62.

CYPERGRAS, met den Halm
driehoekig gebladerd, en een
meervoudig zamengesteld ge-
bladerd kroontje, met naak-
te Bloemsteeltjes: de Airen
overhoeks.

- a. De lange kruipende knokke-
lige bruine Wortel.
- b. Het begin des Halms, met
zijne Wortelbladen.
- c. De sterke na boven lopende
driekante Halm.
- d. De smalle stijve gekielde
en gekartelde Bladen, die
bovenwaards lopende allengs-
kens smaller worden.
- e. De platte Airen, die uit
het midden der Plant, trops-
wijze voortkomen, en die
zich pluimachtig, op losse
steeltjes, vertonen.
- f. De Air, in het midden van
den Bloeitijd, gelijk blijkt,
uit de sijne Helmstijltjes, aan
welke de vlodderende Helmp-
jes zijn vastgehegt.
- g. Het vruchtbeginsel, met de
drie Merkjjes, tuschen de van
een gescheidene Bluemblaad-
jes.
- h. Twee afgescheidene Bloem-
blaadjes.
- i. Een zaad, in zijn vliezig
bekleedzel.
- k. Een geheel naakt zaad.

BLOEITIJD *Het midden der*
Zomer.

CYPERUS
LONGUS.

CLASSIS IIIa.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIde, part.*
Imæ. pag. 130.

CYPERUS, culmo folioso, um-
bella foliosa supradecomposita.
Pedunculis nudis. Spicatis, al-
ternis.

- a. Radix longa geniculata fusci
coloris.
- b. Principium Culmi, cum fo-
liis suis radicalibus.
- c. Culmus robustus, triqueter,
sursum tendens.
- d. Folia angusta rigida, cari-
nata crenulataque, sursum
sensim attenuata, acutiora.
- e. Spicæ, in medio turmatim
prodeuntes, planæ, plumosa
facie, nudis pedunculis, pe-
dicellisque adfixæ.
- f. Spicæ, medio florendi tem-
pore, uti patet, ex prodeun-
tibus staminibus subtilissimis,
quibus antheræ fluitantes sunt
adnexæ.
- g. Germea, cum stylo trifido,
inter glumas divaricatas, po-
situm.
- h. Duæ Glumæ divaricatæ.
- i. Semen, involucro membra-
neo inclusum.
- k. Semen prorsus nudum.

TEMP. FLOR. Aestas media.

GEBRUIK. De wortel wierd, voor dezen, gebruikt, als
een openend pisdrijvend middel.

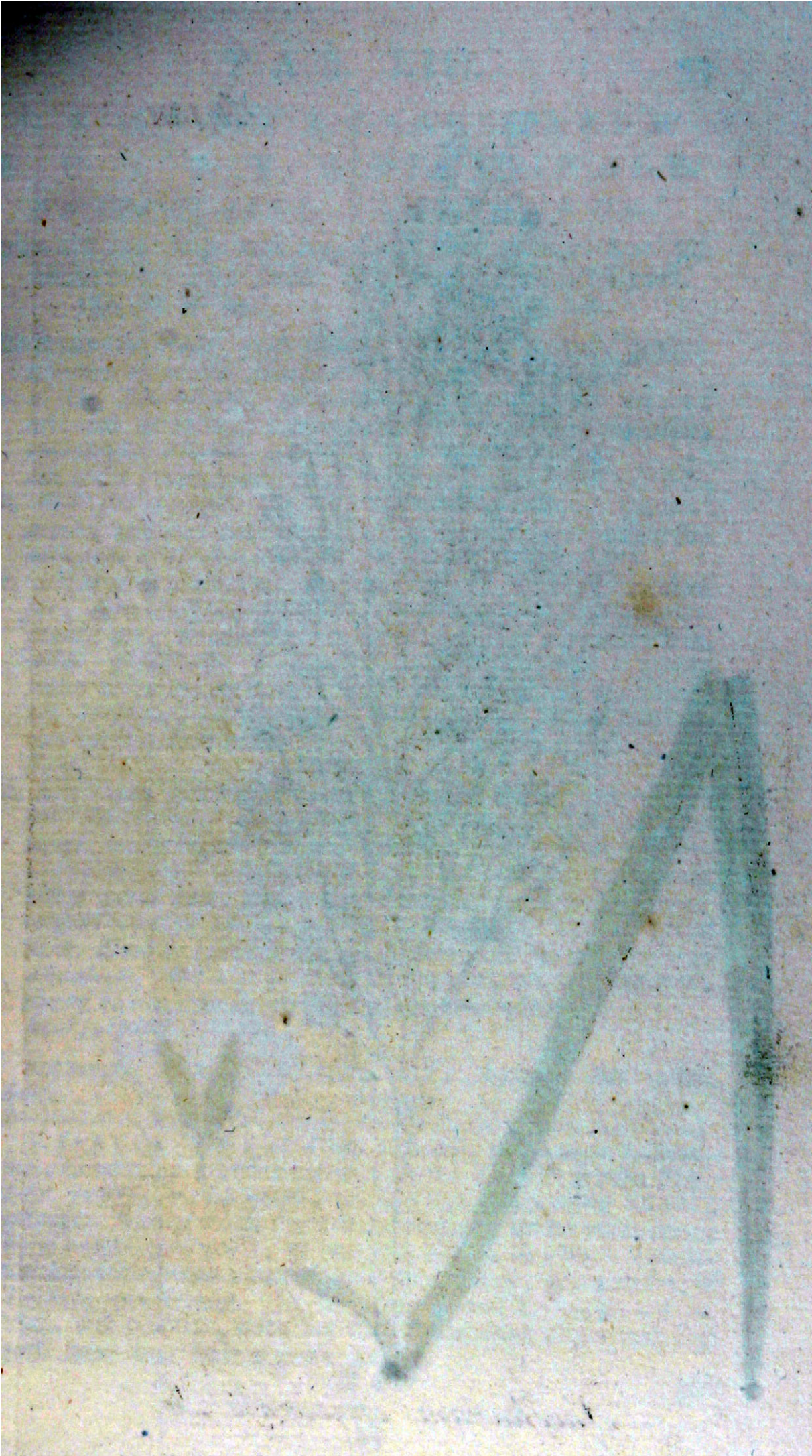

Cyperus longus L.

Tab. I.III.

Saccharum officinale L.

G E M E E N E   S A C C H A R U M
Z U I K E R.   O F F I C I N A L E.
D E IIIde C L A S S E.   C L A S S I S IIIa.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deels
13de St. bl. 140.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II di part.*
2de pag. 152.

ZUIKERRIET. *met gepluimde
Bloemen en platte Bladen.*

a. a. *De Bloemsteng, zo als
hij, uit de bovenste zamen-
vereenigde Bladen, als uit
een koker, voortkomt.*

b. *Een der gezegde Bladen,
dezelve zijn niet zeer breed,
doch acht of tien voeten lang*

c. c. *De wiid uitgestrekte wa-
jer, der bloeiende Zuiker-
plant, die, in oude, in het
wilde groeiende planten,
welke zeventien en meer voe-
zen bereiken, eene breedte,
van verscheidene voeten, be-
staat.*

d. *Een open bloemetje, van
het Zuikerriet, met zijne
lange wolligheid. Volgens
LINNÆUS heeft de Zuiker-
bloem geene kelk, doch wel,
volgens GMELIN en WILLDE-
NOW. Doch de blaadjes, van
denzelven, zijn niet buiten,
maar binnen, in de wollig-
heid, geplaatst.*

BLOEITIJD *Het geheele jaar
door.*

SACCHARUM, floribus panicu-
latis, foliis planis.

a. a. *Pedunculus, sic uti, ex
foliis summis, conjunctis,
quasi e tubo, prodit.*

b. *Unum foliorum ejusmodi,
quæ non sunt admodum lata;
sed sæpe octo, vel decem pe-
des, longa.*

c. c. *Ampla florentis Sacchari
Panicula, quæ, in plantis an-
nosis, sponte convenientibus,
quales septendecim et plures
altitudinis pedes nanciscun-
tur, plurium pedum amplitu-
dinem possidet.*

d. *Flosculus Sacchari, cum longa
sua lanugine. Secundum LIN-
NÆUM hæc Arundo. Perian-
thio haud gaudet, sed quidem
secundum GMELINUM et WIL-
DENOWIUM. Verum ipsius
foliola haud extra lanuginem
ponuntur, sed, intra eandem,
sunt abscondita.*

TEMP. FLOR. *Per totum
annum.*

GEBRUIK. Dit Riet wordt alomme, in de heete Gewes-
ten, in vochtige gronden geplant, en het daar uit, geperst Zap,
door koken en schuimen, tot den staat, van ruwe Zuiker,
gebragt. Voorts wordt dezelve, in Europa, weder ontbonden;
door koken met eiwit, of ook met bloed, van haare overge-
blevene vuiligheden, beroofd en, tot den staat, van gezuiverde
Zuiker, overgebragt. In het Zuiden van Frankrijk wil de
Plant wel groeijen, doch het niet genoegzaam uitgewerkt Zap
geeft maar zeer weinig goede Zuiker.

J O B E N -
B O O M.

DE Vae CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIde Deels*
IVde St. bl. 294.

WEGEDOORN, met dubbele ste-
kels, den eenen krom: twee-
wijvige Bloemen en langwer-
pig ovale Bladen.

a. a. Eentakje, van den Joben-
boom, met zijne blaaien, en
de, in derzelver axels, ge-
plaatste Bloemetjes.

b. Een open Bloempje, waar
in de Helmslijtjes met hun-
ne schubbetjes, gezien kun-
nen worden.

c. Een Bloempje, van achteren,
te zien, te weten de overblij-
vende Bloemkelk. Want, in
dit geslacht, vindt men geen
Bloemkrans.

d. Eene rijpe Jujube.

e. Dezelfde vrucht, met hare
Pit, overdwars doorgesneden

f. De Pit binnen haren steen

g. De Noot overdwars door-
gesneden, om de dikte, van
den dop te doen zien.

h. De naakte Pit.

BLCEITJD. In het Voorjaar.

R H A M N U S
Z I Z Y P H U S.

CLASLIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed:
GMELINI *Tom. IIde part.*
1mæ pag. 400.

RHAMNUS, aculeis geminatis,
altero recurvo, floribus digy-
nis, foliis ovato-oblongis.

a. a. Ramus hujus fruticis, cum
foliis, et cum floribus, in
ipsarum axillis, collocatis.

b. b. Flosculus apertus, in quo
apparent stamina, squamis suis
munita.

c. Flosculus, ab averfa parte,
conspicuus, scilicet Perian-
thium persistens, nam, in hoc
Genere, Corolla non reperitur.

d. Maturus Jujubæ fructus.

e. Idem transversim, cum sur
nucleo, dissectus.

f. Nux putamine suo inclusa.

g. Nux, transversim dissecta,
ad putaminis crassitiem mon-
strandam.

h. Nucleus nudus.

TEMP. FLOR. Medio vere.

GEBRUIK. De Joben of Jujubenboom wordt, in het zuiden, van Frankrijk en in Spanjen, in de Hoven, veelmalen aangekweekt, om zijne schoone roode langwerpige vruchten, die veel, van den aart, der Pruimen, hebben en die zowel versch, als gedroogd, worden gegeten. Ook herwaards worden deze vruchten overgevoerd en plegen, voor dezen, ook tot een Geneeskundig gebruik te verstreken, het geen echter genoegzaam heeft opgehouden, om dat zij, in het wezendlijke, niets bezitten, het welk ook niet, in de meer algemeene Pruimen, aanwezig is.

Rhamnus Zizyphus L.

Lonicera Symphoricarpos L.

CAROLYNISCHE
CAMPERFOLIE.

DE VDE CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN, *Ide Deels*
*IV de St. bl. 223.*CAMPERFOLIE, met zijdeling-
sche gesteelde Hoofdjes.a. Een takje, van dit heesterach-
tig Gewas, waar aan zich
de bladen, teffens met de
bloemen, vertonen.b. De bladen die benede-
waards zijn geplaatst, en
die meeraer, van het eifor-
mige, hebben, dan de hogere,
welke spitsjer uitlopen, doch
die, zo wel als de lagere, niet
ingesneden, van rand zijn.c. Bloemverzamelingen, in
eene groote menigte voorko-
mende, in de Axels, der Bla-
den: zijnde deze bloempjes
klein, het meest gelijkende
naar zeer kleine klokjes. Met
de bloemen, der *Cuscuta*.
heeft de bloeijem van dit ge-
was, ook veel gelijkheid.d. Een der bloempjes, afzonder-
lijk beschouwd. Hetzelve is
groenachtig wit, van kleur,
en gelijkt meerder, naar een
Bloemkelkje, dan naar een
Bloemkransje.e. Een takje, voorzien met
vruchten, in den overblijven-
den Bloemkrans opgesloten.

f. De doorgesneden vrucht.

g. De zaatkorreltjes.

BLOEITIJD. In Louwmaand.

LONICERA
SYMPHORICARPOS,

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi. part.*
*Imæ, pag. 369.*LONICERA capitulis lateralibus
pedunculatis, foliis petiolatis.a. Ramulus hujus Plantæ fruti-
cosæ, simul folia et flores ipsius
exhibens.b. Folia inferiore loco posita,
quæ magis ovata sunt, quam
superiora, acutiora. Utraque
autem, quoad marginem, de-
prehenduntur integerrima.c. Collectiones flosculorum,
magna quantitate conspicuæ;
in axillis Foliorum. Exigui
sunt isti flores, et inprimis
similes dicuntur exilissimis
campanulis. Cum flosculis
Cuscutæ hujus fruticis inflo-
rescentia etiam habet multum
similitudinis.d. Unus flosculorum seorsim.
Colore suo viridescente albi-
dulo potius calycem, alicujus
flosculi, quam corollam,
refert.e. Ramulus, referens fructus,
corollis persistentibus, inclu-
sos.

f. Fructus transversim sectus.

g. Semina.

TEMP. FLOR. Mense Januario.

GEBRUIK. Dit gewas behoort, onder die gene, welke,
tot versiering, der Tuinen, gebruikt worden.

MARILANDSCHE
CAMPERFOLIE.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOÛTUIN, *IIdc Deels*
7de St. bl. 517.

CAMPERFOLIE, met een vier
hoekigen stengel, alle Bladen
gepaard.

a. a. De vierhoekige stengel, die
de Bladen en Bloemen draagt.

b. b. b. De schoone tegen elkan-
deren overgestelde Bladen.
Dezelve zijn ongesteeld, hart-
achtig-lansformig, niet zeer
scherp, en, in den omtrek, on-
gerand. Van boven zijn de-
zelve hoog groen, doch, van
den achterkant bleeker, ge-
lijk de tekening uitwijst.

c. c. De nog niet geopende hoog
rode zeer schoone Bloemen
die reeds verre, boven de
Bloemketten, uitsteken.

d. Lentenvollengeopende Bloem
die, met het benedenst naauw
gedeelte, der Bloempijp, mee-
rendeels, in de Kelk, zit, doch
zich ras, met een opgeblazen
buik, wijder opzet, om, in een
aanzienelijken, eenigzins te-
rug gebogenen rand, te ein-
digen. Teffens ziet men ook
in den hals, des Bloems, de
vijf pijlformige Helmslijtjes,
en het nog verder uitstekend
vrouwelijk deel.

e. Het Zaadhuisje.

BLOEITIJD. In den Voor-
zomer.

SPIGELIA
MARYLANDICA.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi, part.*
1mae, pag. 333.

SPIGELIA, caule tetragono, fo-
liis omnibus oppositis.

a. a. Caulis quadrangularis, folia
fioresque gerens.

b. b. b. Folia elegantia opposita.
Sunt eadem sessilia, cordato-
lanceolata, mucrone parum
acuta, atque in ambitu inte-
gerrima. Desuper eadem sunt
pulchre viridia, sed in dorso
pallidiora; uti Tabula docet.

c. c. Flores nondum aperti, ru-
berrimi, pulcherrimique, qui
jam alte, extra Perianthia,
eminent.

d. Flos profus apertus, qui,
cum angustiore tubi principio,
Calici inhæret, sed qui se mox
inflat, in longe ampliorem
faucem, ut tandem producat
amplum, quodammodo re-
troflexum, limbum. Simul
etiam, in fauce corollæ, appa-
rent quinque antheræ hastatæ,
simul, cum magis etiam emi-
nente parte feminina.

e. Pericarpium.

TEMP. FLOR. In principio
æstatis.

GEBRUIK. Zo veel ik heb kunnen nagaan, weet men nog
geen bepaald gebruik, van dit middel, in de Geneeskunde. Het
was wel de moeite waard, om te beproeven, of dit kruid ook
eenige wormdodende kragten bezit, gelijk de wormdodende
SPIGELIA.

Spigelia marilandica L.

Convolvulus Soldanella L.

Z E E -
W I N D E.

D E V d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *11de Deels*
7de St. bl. 562.ZEEWINDE, met nierformige
Bladen en eenbloemige Bloem-
stelen.a. a. De kruipende wortel, uit
welke de Blad- en Bloemstelen
voortkomen.b. b. De kruipende nierformige
bladen

c. c. De kromme Bloemstelen.

d. d. De onrijpe bloemen, van
verschillende grootte.e. Een Bloem, die bijna open
is gegaan.f. Een geheel opene en volkome-
ne Bloem, in het midden, van
welks vijf kanten Bloemkrans,
zich het vrouwelijk deel ver-
toont.g. Een afgenomene en geopende
Bloemkrans, om de plaat-
sing, der Helmstijltjes, te
tonen.h. Het vrouwelijk deel, nog in
den Bloem, geplaatst.i. Het vrouwelijk deel afzonder-
lijk te zien.k. Het nog ongeopend bolronde
zaadhuisje.

l. De uitgenomene Zaadjes.

BLOEITIJD. Deze plant groeit
alomme, aan de Noordsche Zee-
kusten, welke, door het water,
bevochtigd worden. Zij Bloeit,
in den zomer.CONVOLVULUS
S O L D A N E L L A.

C L A S S I S V i a.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom 11di, part.*
1mæ, pag. 343.CONVOLVULUS, foliis renifor-
mibus, pedunculis unifloris.a. a. Radix repens, e qua Pe-
tioli et Pedunculi prodeunt.

b. b. Folia repentia reniformia.

c. c. Pedunculi incurvi.

d. d. Flores in maturi, diversæ
magnitudinis.

e. Flos fere apertus.

f. Flos plane apertus et perfec-
tus, in medio cujus penta-
gonæ Corollæ, pars feminina
apparet.g. Discerpta et incisa Corolla,
ad demonstrandum situm sta-
minum.h. Pars feminina hætenus in flore
collocata.i. Pars feminina seorsim conspi-
cua.k. Pericarpium globosum, non-
dum apertum.

l. Semina exenta.

TEMP. FLOR. Planta hæc
crescit abundanter, in littori-
bus Oceani germanici, ubi sci-
licet, per aquam marinam, hu-
mectatur. Floret Aestate.GEBRUIK. Deze Plant bezit zagt-purgerende, scorbut
tegenstaande en water-af-drijvende kragten. Men gebruikt
haar vooral, met nut, tegen de scorbut en de Waterzucht.

GE-

GENEESKRAGTIGE
OLEANDER.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIdc Deels*
4de St. bl. 391.

OLEANDER, met spits ovale ge-
steelde Bladen.

a. a. Eentakje, van dezen Hees-
ter, met de daaraan vast-
zittende bladen en bloemen:
makende de pikzwarte takken
eene aartige tegenstelling
met de sneeuw witte Bloemen.

b. b. De tegen over elkanderen
gestelde hard groene, sterk
geribde en geaderde Bladen.

c. Een der, tot hier toe, geheel
ongeopende Bloemen.

d. Een geopende Bloem.

e. Een geopende Bloem geheel
alleen. Men ziet, in dezen
Bloem, niets van al het gene,
dat tot de voortteling behoort,
om dat, aan het einde der pijp,
een gekroond Honinghuisje is
geplaatst, hetwelk dat alles
bedekt.

f. Het zeer langwerpige Zaad
huis, bestaande, uit twee dunne
rondachtige zamengevoegde
pijpjes, welke zijn scherp,
recht opstaande, eenklapvlie-
zig, in de lengte opengaande.

g. De Zaden, in hunne vliezen
ingesloten.

h. De naakte Zaadkorreltjes.

BLOEITIJD. Dit Gewas groeit
op Malabar, Ceilon &c. bene-
vens de overige witte geurige
Oleanders: doch deze soort, aie
ook door het geheele jaar bloeit,
is zonder reuk.

NERIUM
ANTIDYSENTERICUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi, part.*
Imæ, pag. 435.

NERIUM foliis ovatis, acumi-
natis, petiolatis.

a. a. Ramulus hujus Fruticis,
cum ipsi annexis foliis flori-
busque. Piceus ramorum co-
lor haud ingratis facit anti-
thesin, cum floribus niveis.

b. b. Folia opposita, admodum
viridia, valde costata et ve-
nosa.

c. Unus florum hactenus prorsus
occlusorum.

d. Flos apertus.

e. Flos apertus seorsim. In hoc
Flore nihil apparet, de istis
partibus, quæ ad generationem
pertinent; quia extremus tu-
bus occupatur Nectario coro-
nato, quod omnes istas partes
prorsus tegit.

f. Pericarpium longitudinale,
compositum e duabus fistulis
subteretibus, unitis, acumi-
natis, erectis, univalvibus,
longitudinaliter dehiscentibus.

g. Semina suis involucris inclusa.

h. Semina prorsus nuda.

TEMP. FLOR. Frutex hic
crescit in Malabaria, Ceilona &c.
cum reliquis candidis atque
odoratis Neriis. Sed hæc spe-
cies, per totum etiam annum
florida, est inodora.

GEBRUIK. De bast, des wortels, van dezen Heester,
wordt gehouden, voor een der beste middels, tegen den roo-
den loop.

M.
E.
7.
厚
6
5
4
3
2
1

Nerium antidysentericum L.

Ribes grosularia L.

R U I G E
K R U I S B E S.

D E V d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIde Deels*
4 St. bl. 343.BESSENBOOM, met gedoornde
takken, de bladsteeltjes, op
de kanten, hairig, de vruch-
ten ruig.a. Een tak, van dit Heester-
gewas, met zijne bladen en
vruchten.b. b. b. De gesteelde, ongeveer
hartvormige en getande bla-
den, die, van den bovenkant,
hardgroen, doch beneden,
merkelijk bleker zijn.c. Een der stekels, die niet in
het Hout, maar enkel, in de
schors, vastzitten.d. d. d. De halfrijpe Vruchten,
die een grooteren trap, van
rijpheid, hebben, naar mate
zij lager zijn geplaatst.e. Eene half rijpe doorgesnede-
ne Vrucht, welke ons vertoont
het uitwendig omkleedfel, be-
nevens de zappige zelfstandig-
heid, der Bes, met de naak-
te zaadjes, in het midden.f. De naakte zaden afzonder-
lijk, met hunne omkleedende
doorschijnende vliesjes.BLOEITIJD. *Vroeg in het*
*Voorjaar.*R I B E S
G R O S S U L A R I A:

C L A S S I S V i a.

Conf. LINNÆUS *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
*Imæ, pag. 420.*RIBES, ramis aculeatis, petiolo-
rum ciliis pilosis, baccis hir-
sutis.a. Ramus hujus Fruticis, cum
ipfius foliis fructibusque.b. b. b. Folia petiolata, subcor-
data, dentata, quæ superne
profunde viridia, inferius
conspiciuntur longe pallidiora.c. Unus Aculeorum, qui non
ligno, sed tantum cortici
infixi haerent.d. d. d. Fructus semimaturi, qui
semper eo maturiores depre-
henduntur quo humiliter pon-
nuntur.e. Fructus immaturus transversim
dissectus, ut monstretur ex-
ternum involucrum, cum
succulenta baccæ substantia,
quæ semina nuda in medio
continet.f. Semina nuda separatim cum
arillis pellucidis, quæ eadem
continent.TEMP. FLOR. *Primo Vere.*

GEBRUIK. Deze soort van Kruisbesfen is de aangenaam-
ste, van allen, voor den smaak, wanneer zij volkomen rijp is.
Ook schijnen deze Vruchten als dan vrij onschadelijk. Half
rijp zijn zij, over het algemeen, zeer nadelig, vooral voor al-
le die gene, voor welke de wrange zuuren schadelijk zijn.

D R U I F
ZONDER KORRELS.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *11de Deels*
9de St. bl. 374.

WIJNGAARD, met gekwabde
uitgesnedenen naakte bladen.

Te weten, eene varieteit daar-
van, zonder Pitten.

a. b. Een takje van den Wijn-
gaard, van het welk de bla-
den en vruchten afhangen.
Het is aanmerkelijk, hoe de
blad- en vruchtsteelen, onder
verschillende bochten en draai-
jingen, uit de takjes voortko-
men.

b. c. Een der bladen, waaruit
het gelobd, ingesneeden en
getana maaksel, onder het
oog, valt.

d. Een tros Korenten, volkomen
ingericht, als de gewoone
Druiven, en alleen daar van
verschillende, in grootte.

e. Eene geheele rijpe Korenten-
druif.

f. Eene doorgesnedenen halfrijpe
korent, om het maaksel, daar
van, te toonen.

BLOEITIJD. Met de overige
Druiven, in het begin, van
den zomer.

V I T I S
A P Y R E N A.

CLASSIS VIa.

Conf. LINNÆI *Species Plant* Ed.
Tertia Tom. I. p. m. 293.

VITIS foliis lobatis, sinuatis,
nudis.

b. VITIS corinthiaca five Apy-
rena.

a. Ramulus Vitis, a quo folia
Fructusque dependent. Ani-
madversione dignum est, quo
modo Petioli pedunculique,
sub diversis angulis gyrisque,
e ramulis nascuntur.

b. c. Unum foliorum e quo ipso-
rum fabrica lobata, incisa, den-
tataque, sub oculos, cadit.

d. Racemus uvarum corinthia-
carum prorsus ejusdem struc-
turæ, cum uvis vulgaribus,
et magnitudinis tantum di-
versæ.

e. Uva corinthiaca matura in-
tegra.

f. Uva corinthiaca semimatura,
transversim secta, ad demon-
strandam ejus fabricam.

TEMP. FLOR. Cum reliquis
uvis, aestatis principio.

GEBRUIK. De Korenten schijnen het eerst, te Korinthen,
bekend te zijn geworden, en daar van hun naam te hebben
ontvangen. Thans groeijen zij overal, in het Zuidelijk Eu-
ropa, doch zij worden wel voornamelijk geteeld, op de Jöni-
sche Eilanden, Xante &c. Men gebruikt dezelve, gelijk be-
kend is, tot verzoeting, van allerhande Gebakken, en ook dik-
wijls, in Purgeerdrankjes, met Senebladen &c. Men zegt, dat
er ook witte Korenten, in Italie, worden gevonden.

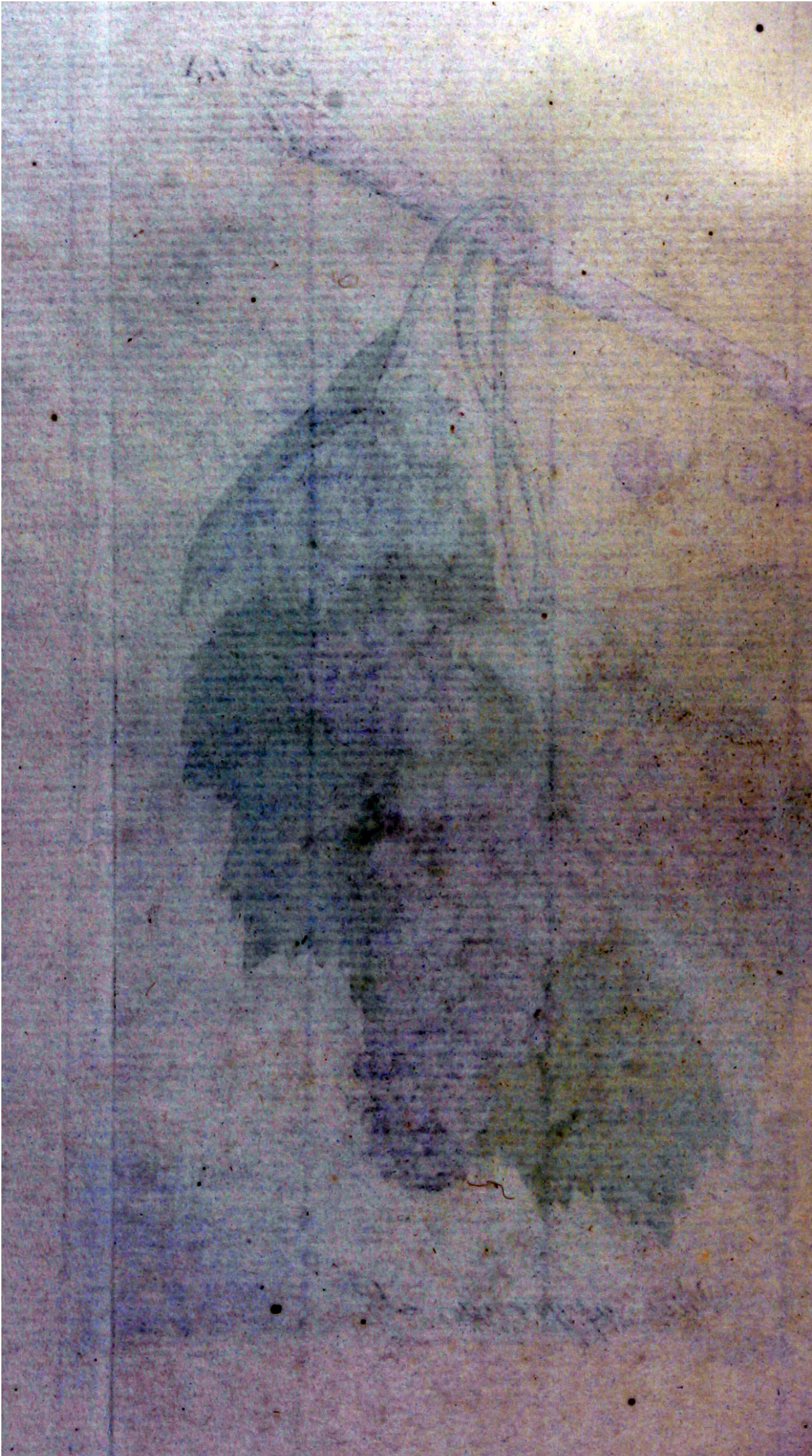
WORM-

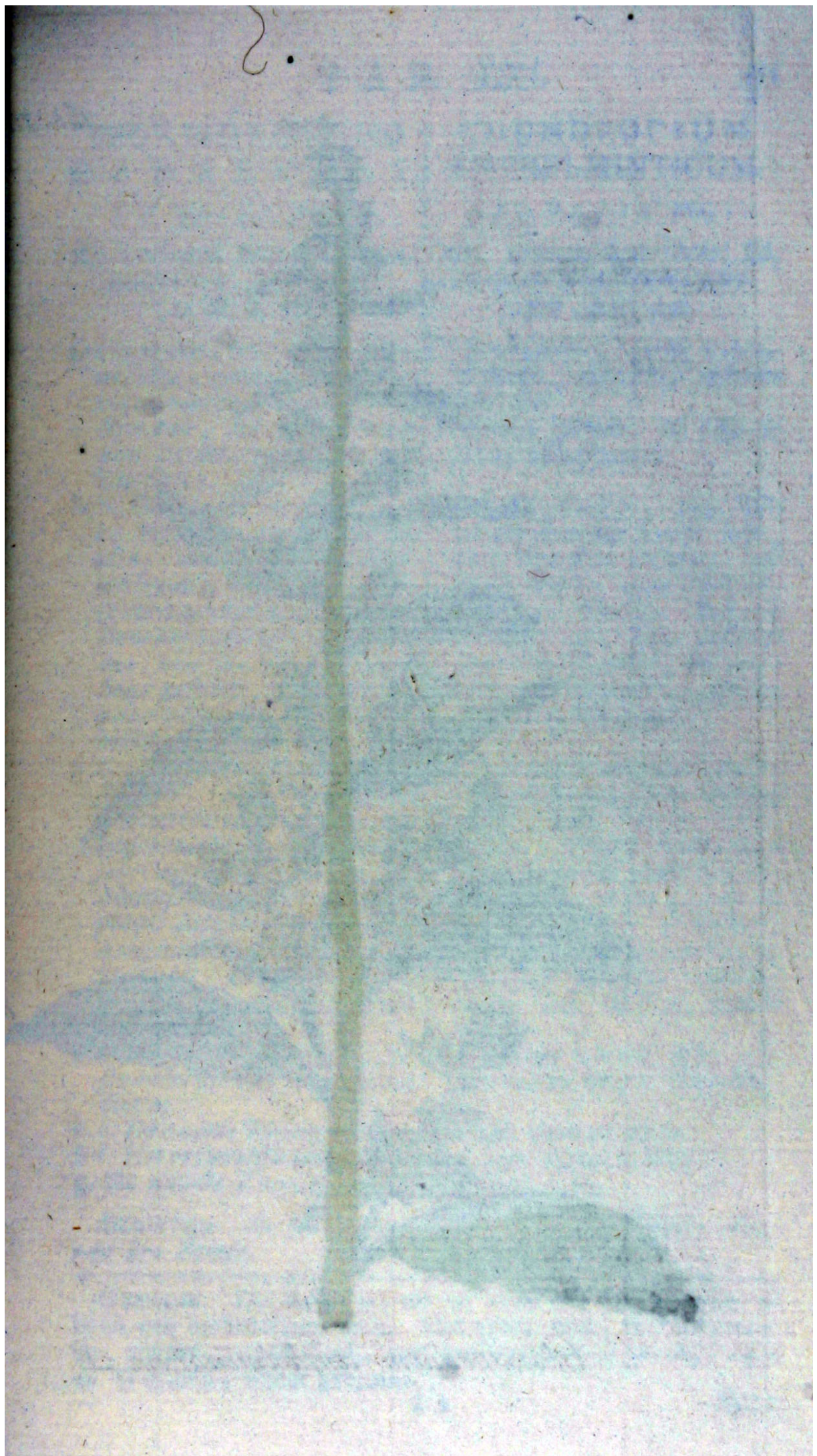
Vitis aegyptia L.

2.

Chenopodium anthelminticum L.

WORMDRIJVEND
GANZEVOET.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIdede Deels*
7de St. bl. 778.GANZEVOET, met eirond-lang-
werpige, getande bladen en
ongebladerde trosfen.a. Een tak, der plant, waar
aan de Bladen en Bloemen
vastzitten.b. b. De Bladen der plant, wel-
ke vrij langwerpig eirond
zijn, met schuine tanden,
eenigzins, naar de gedaan-
te der zaagtanden, toelopende
Beneden verschijnen de Bla-
den, zeer duidelijk, beurte-
lings geschikt; doch verder,
naar boven, is die verdeling
minder duidelijk.c. c. De zamengestelde Bloem-
steeltjes, die, met groote
Bloemtrosjes, bezet zijn, met
tusfchenbeide komende Blaad-
jes. Omtrent de schikking, der
Bloemstelen, heeft het zelfde
plaats, als het geen, zo even,
aangaande de Bladen, ge-
zegd is. Dan dit wordt
meestal in soortgelijke geval-
len, geziend. d. De Bloemhoopjes zelve, be-
staande, uit zeer kleine bloem-
metjes.

e. e. De naakte Bloempjes zelve.

f. f. Het vrouwelijk Deel alleen.

g. De naakte Zaadjes.

BLOEITIJD. In het midden,
van den Zomer.CHENOPODIUM
ANTHELMINTICUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi, part.*
Imæ, pag. 449.CHENOPODIUM, foliis ovato-
oblongis, dentatis, racemis
aphyllis.a. Ramus plantæ, cui folia et
flores adnectuntur.b. b. Folia plantæ, quæ fatis
longitudinaliter ovata sunt,
cum dentibus obliquis, qui
quodammodo ferræ incisioni-
bus sunt similes. Inferne
prodeunt folia fatis accurate
alternatim disposita; sed ver-
sus rami terminum ista, divisio
est minus manifesta.c. c. Pedunculi compositi confer-
tis flosculorum collectionibus
repleti, cum foliolis inter-
positis. Quoad positionem
Pedunculorum idem fere lo-
cum habet, atque id, quod
statim, ratione Foliorum,
adnotatum est: verum id, in
omnibus ejusmodi casibus,
eadem fere ratione, locum
habet.d. d. Florum acervuli ipsi, con-
stantes, ex exiguis flosculis.

e. e. Ipsi Flosculi nudi.

f. f. Pars feminina sola.

g. Semina nuda.

TEMP. FLOR. Media Aes-
tate.GEBRUIK Dit Kruid is, uit de Westindien, afkomstig en
bezit een ambrozijnen reuk. Het groeit ook, in Pensijlvani-
en, alwaar deszelfs Zaad, met een uitmuntend gevolg, tegen
de Wormen, wordt gebruikt.

W I T
S A N D E L H O U T.

DE IVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door.
HOÛTTUIN, IIde Deels
2de St. bl. 295.

*Dewijl deze Boom gene mede-
soorten heeft, zo hebben, noch
HOÛTTUIN, noch GMELIN eene
naders zoortelijke beschrij-
ving.*

a. a. Een tak, van den witte
Sandelhouts boom, met zijne
Bladen.

b. b. b. De bladen zelve, die
schoon groen geaderd, aan
denzelven, voorkomen: zij zijn
voorts langwerpig rond, pun-
tig, tegen elkanderen over-
gesteld en gesteeld.

HOÛTTUIN brengt dezen Boom,
volgens de oudere uitgaven,
van LINNÆUS, tot de acht-
ste classe; terwijl vervolgens
gebleken is, dat hij, tot de
vierde, behoort.

Het wit en het citroengeel San-
delhout behoren tot denzelf-
den Boom: zijnde het eerste
het buitenste en het laatste
het binnenste Hout. Dit ci-
troenkleurig hout is veel krag-
tiger, dan het andere, en
wordt daarom voornamelijk,
in de Geneeskunde, gebruikt.

De Boom, die het rood Sandel-
hout geeft, was, ten tijde,
der beschrijving, van HOÛT-
TUIN, nog onbekend, doch is
naderhand bevonden te zijn,
de PTEROCARPUS SAN-
TALINUS.

S A N T A L U M
A L B U M.

CLASSIS IVta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi, part.*
I^{ma}, pag. 276.

Quia haec Arbor non habet
species socias, nec HOÛTTU-
NUS, nec GMELINUS descripti-
onem magis specificam ex-
hibent.

a. a. Ramus Arboris fantali albi,
cum foliis.

b. b. b. Folia pulchre viridia ipsa,
quæ hanc Arborem exornant.
Sunt eadem porro ovalia,
acuminata, sibi mutuo oppo-
sita et petiolata.

HOÛTTUINUS, ex antiquioribus
LINNÆI editionibus, hanc
arborem retulit, ad classem
octavam, dum deinceps ap-
paruit, illam ad quartam fore
referendam.

Santalum album et citrinum,
ad eandem arborem, perti-
nent. Ita ut prius sit lignum
exterius, alterum vero lig-
num interius. Citrinum hoc,
albo, viribus longe præcellit,
ac propterea præsertim, in
Medicina, adhibetur.

Arbor, quæ profert Santalum
rubrum, tempore descriptionis
HOÛTTUNII, erat adhuc in-
cognita, sed postea depre-
hensa fuit PTEROCARPUS
SANTALINUS.

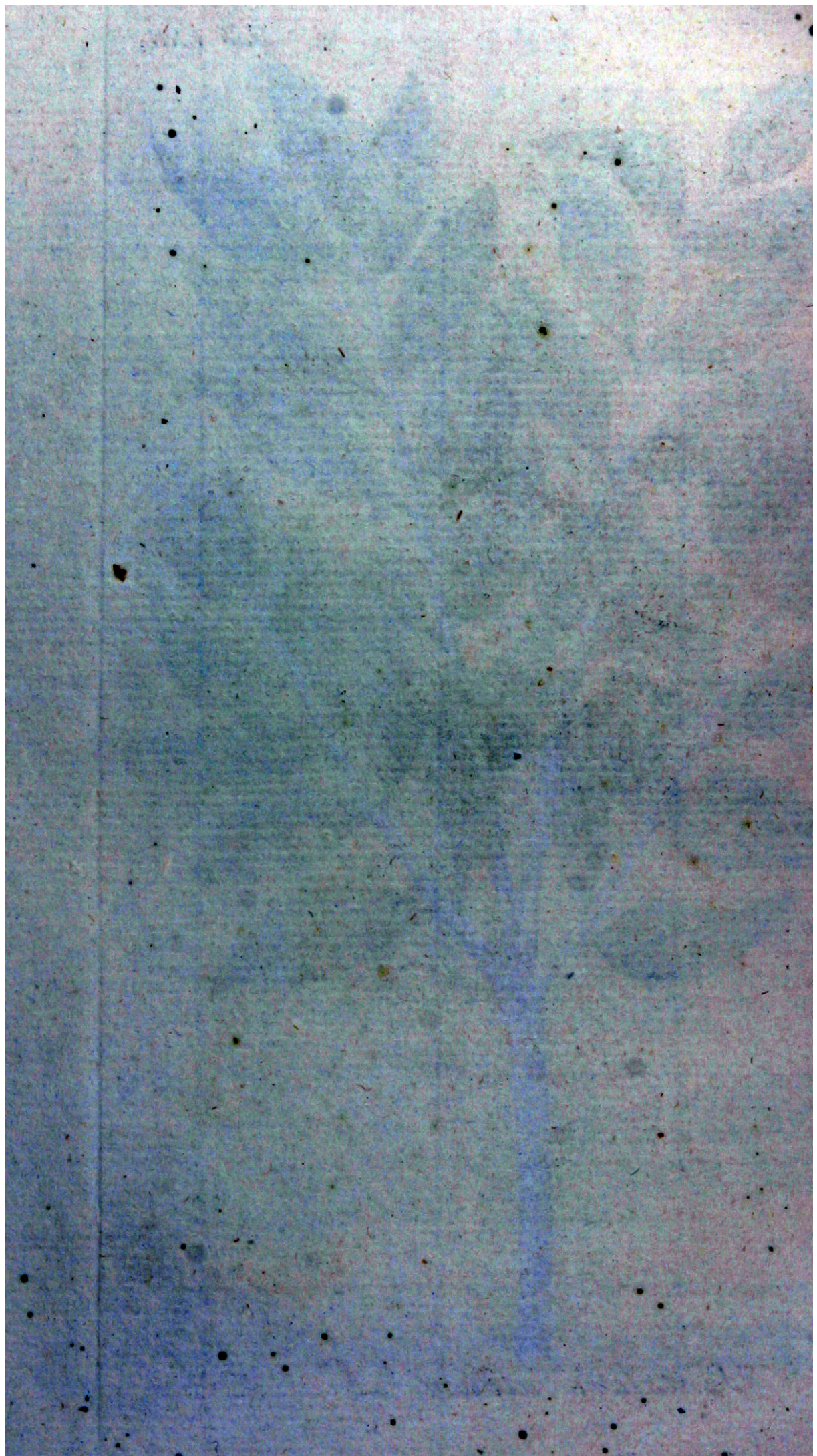
GEBRUIK. Dit hout is zweetdrijvend en wordt zomwijlen,
in de zogenoemde Houtdranken, tegen de Venusziekte &c.
gedaan.

Santalum album L.

Tab. LXIII.

Quassia Simaruba L.

SIMAROUBA
BOOM.

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIde Deels*
2 Stuk. bl. 245.

QUASSIA, met eenhuizige Bloemen, met beurtelingsgeplaatste blaadjes, een naakten bloemsteel, en waaierswijze uitgespreide Bloemen.

- a. Een takje, met zijne Bladen, Bloemen en Vruchten.
- b. Een bloemsteel, met de Bloempjes.
- c. De onrijpe Vruchten.
- d. e. geopende Bloempjes.
- f. Een bloempje met een der Helmslijtjes, in het groot.
- g. Het bloempje, van achteren te zien.
- h. Het vrouwlijk deel, in het Bloemkransje.
- i. Het gesloten Bloempje.
- k. Het vrouwelijk deel alleen.
- l. Twee geheele Vruchten, aan een steeltje.
- m. Eene doorgesnedene Schaal, waardoor men de geheele pit kan zien.

BLOEITIJD. Even als bij de overige planten, der heete Gewesten, onbepaald.

QUASSIA
SIMAROUBA.

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi. part.*
Imæ, pag. 682.

QUASSIA, Floribus monoicis, foliolis alternis, sup petiolatis, petiolo nudo, floribus paniculatis.

- a. Ramulus, cum suis foliis floribus et fructibus.
- b. Pedunculus, cum suis flosculis.
- c. Fructus inmaturi.
- d. e. Flosculi aperti.
- f. Flosculus, cum uno staminum, plena magnitudine.
- g. Flosculus, ab aversa parte.
- h. Pars feminina in Corolla.
- i. Flosculus clausus.
- k. Pars feminina sola.
- l. Duo integri fructus uni pedunculo adnati.
- m. Putamen dimidiatim dissectum ut integer nucleus appareat.

TEMP. FLOR. Indeterminatum, uti apud reliquas plantarum Regionum aestuantium.

GEBRUIK. In het jaar 1713 wierd de Bast van dezen Boom, voor de eerste maal, van Cajenne, naar Europa, overgebracht. De Heer JUSSIEU bragt denzelven, voor de eerste maal, in gebruik, tegen den rooden loop. Ook wordt dezelve, nog heden ten dage meenigmalen, tegen die kwaal, en voornamelijk tegen het einde, daar van, voorgeschreven.

SLANGENHOUT
BOOM.

DE *Vde* CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN, *IIde Deel's*
2de St. bl. 117.

SLANGENHOUT, met spits ovale
bladen en enkele klaauwieren.
De Slangenhoutboom wordt dus
genoemd, om dat zijn Hout
van binnen gespikkeld is, en
daardoor iets, van een Slan-
genhuid, heeft.

- a. a. Een tak van den Slangen-
houtboom, met takjes, bladen
en Vruchten.
- b. b. De tegenovergestelde dik-
ke, zappige, zenuwachtige
bladen.
- c. c. De gehele Vruchten, zo als
zij aan de Bloemsteeltjes,
zitten.
- d. Eender doorgesneden Vruch-
ten, waaruit blijkt, dat de-
zelfde eene bes is, die drie
naakte zaden bevat.
- e. Een dier naakte zaden af-
zonderlijk.

BLOEITIJD. Van tijd tot
tijd, gelijk aan de Gewassen in
de heete Gewesten eigen is.

STRYCHNOS
COLUBRINA.

CLASSIS *Vta.*

Conf. LINNÆI *Sijt Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
Imæ pag. 387.

STRYCHNOS, foliis ovatis
acutis, cirrhis terminalibus.
Arbor Colubrina ita vocatur,
quia ipsius lignum intus est
variegatum, atque inde quid
habet similitudinis, cum pel-
le Colubri.

- a. a. Ramus arboris Colubrinae,
cum ramulis foliis et Fruc-
tibus.
- b. b. Folia opposita, crassa,
succo plena et insigniter
nervosa.
- c. c. Fructus integri, sic uti
pedunculis adnati deprehen-
duntur.
- d. Unus Fructuum imediatim
sectorum, ex quo apparet il-
lam fore baccam, quae tria
femina nuda continet.
- e. Unum feminum istorum nudo-
rum separatim.

TEMP. FLOR. uti vegeta-
bilibus in zona torrida pro-
prium.

GEBRUIK. Alle deelen dezes Booms zijn zeer bitter, en
worden voor zweetdrijvend gehouden. Ondertuschen zijn
zij niet vrij, van verdenking, van vergiftigheid en moeten
dus, zo men die al gebruiken wil, in geene groote hoevee-
heid worden aangewend. Onder anderen prijst men het af-
trekfel van het Hout aan tegen de derdedaagsche Koorts.

Tab. LXIV.

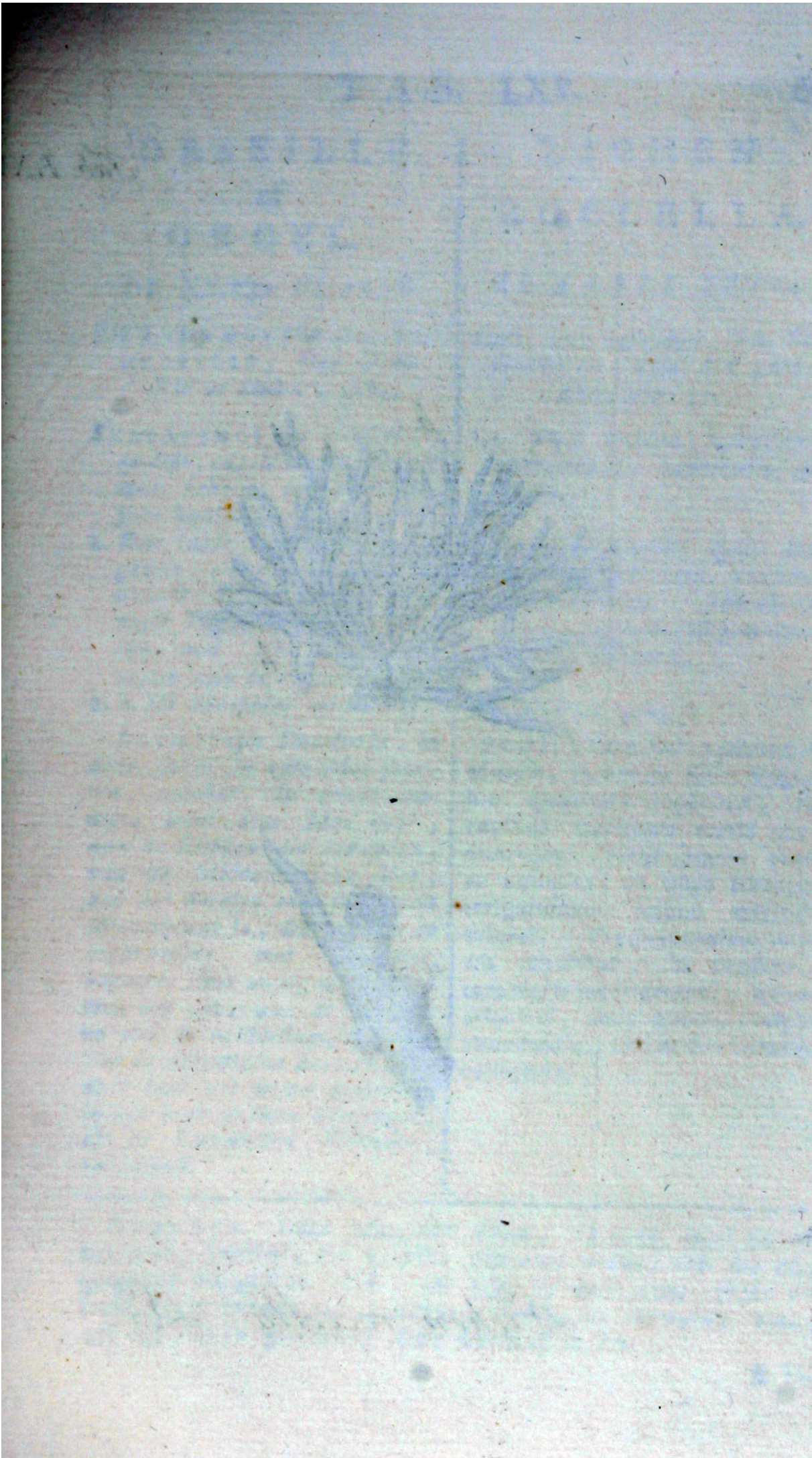

Strychnos colubrina L.

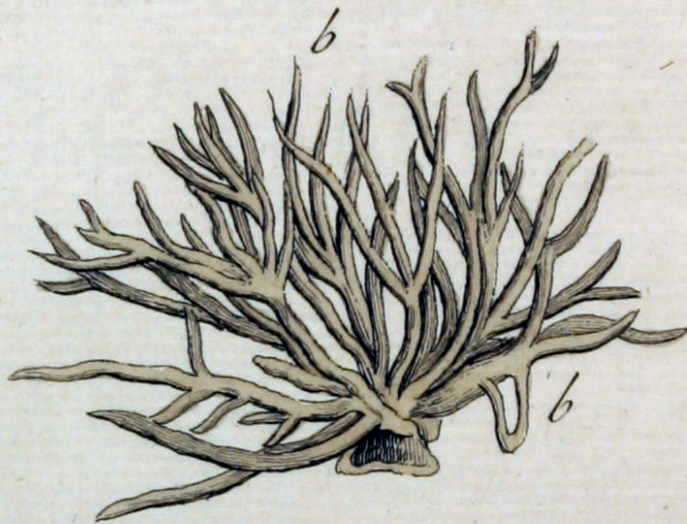

Lichen roccella L.

ORSEILLE

of

ORCEL.

DE XXIV^{ste} CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIde Deels*
XIVde Stuk bl. 548.

SCHURFTMOS dat heesterig is
en dicht, ongebladerd, eeniger
mate takkig, met overhoek-
sche knobbeltjes.

a. Een takje van het Koraal
gewas, waar aan deze Mos-
plant doorgaans vast zit. Men
vindt denzelfen ook onmidde-
lijk met zijn kalkaartig
voetje aan de rotsen gehegt.

b. b. De Mosplant zelve.

BLOEITIJD Dezelve is, in
deze gelijk in vele Mos-soor-
ten, onzeker. In grote me-
nigte komt deze Mos voor,
aan de Klippen der Stranden,
van de Middellandsche Zee,
zoo dat dezelve eene soort van
Waterplant is, die gaarne de
besproeiing met Zeewater
begeert. Zeer menigvuldig vind
men het ook, aan de Rotsen,
zo van de Middellandsche, als
van de Atlantische Zee. Waar-
door men het onder anderen,
in een zeer grooten overvloed,
op de Canarische Eilanden,
verzamelt.

LICHEN

ROCCELLA.

CLASSIS XXIV^{ta}.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
2dæ. pag. 377.

LICHEN solidus, aphyllus,
subramosus, tuberculis al-
ternis.

a. Ramulus Coralli quali hic
Muscus ordinarie adnexus
deprehenditur. Immediate
etiam, pedicelli calcarei ope,
rupibus adhaeret.

b. b. Muscus ipse.

TEMP. FLOR. uti in plerisque
Muscis, incertum est. Magna
hic quantitate reperitur, in
rupibus maritimis maris me-
diterranei. Sicut planta qua-
si aquatica, sit quae libenter
irrigationem aquae marinae
tolerat. Frequentissime eti-
am reperitur, in rupibus,
tam maris mediterranei, quam
atlantici, unde etiam, insigni
abundantia, in Insulis Canariis
colligitur.

GEbruik. Deze Mosplant dient, tot eene paarsche of
bruinrode Verfstof, die dikwijls gebezigd wordt, dan die on-
gelukkig dit gebrek heeft, dat zij, op den duur tegen de
lucht niet bestand is. Doorgaans wordt de verwende kleur
uit deze stoffe getrokken door weeking in Pis.

EUROPISCH
LOODKRUID.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN, *IIde Deels*
7de St. bl. 520.

LOODKRUID, met omvattende,
lancetvormige ruwe bladen.

a. b. De Wortel, met lange
ruwe recht nederwaards-
schieterende vezelen.

c. c. De Stengel met de bladen
en Bloemen.

d. Een der omvattende bladen.

e. De gesloten Bloempjes.

f. De geopende Bloemen.

g. Een der geopende Bloempjes,
afzonderlijk.

h. Het Kelkje afzonderlijk.

i. Een afgeplukt en geopend
Bloempje, om de vijf Helm-
slijtjes en de Helmpjes te
toonen.

k. Een der Helmslijtjes en der
Helmpjes afzonderlijk.

l. Het Vrouwelijk deel alleen
te zien.

m. Het Vruchtbeginsel.

n. Een der Zaadjes.

BLOEITIJD. In den Voor-
zomer.

PLUMBAGO
EUROPAEA.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II di part.*
Ima, pag. 337.

PLUMBAGO, Folius amplexi-
caulibus, lanceolatis scabris.

a. b. Radix, cum longis ri-
gidis recte deorsum tenden-
tibus fibris.

c. c. Caulis cum foliis Flori-
busque.

d. Unum foliorum amplexicau-
lium.

e. Flosculi etiamnum clausi.

f. Flores aperti.

g. Unus Flosculorum aperto-
rum seorsim.

h. Perianthium separatim.

i. Flosculus discerptus et aper-
tus, ut monstrentur quin-
que stamina, cum suis An-
theris.

k. Unum Staminum et Anthe-
rarum seorsim.

l. Pars feminina separatim con-
spicua.

m. Germen.

n. Unum feminum.

TEMP. FLOR. Incipiente
Aestate.

GEBRUIK. Dit Kruid is van eene zeer heete en bijtende
hoedanigheid, waarom hetzelfde, in Provence, alwaar het
alomme in de Wildernissen groeit, genoemd wordt *Herba*
Enrabiado. Men prijst het gekwaauwd zijnde aan tegen den
Tandpijn uit holle Kiezen. Ook het aftreksel in Olie
tegen het Schurft.

Tab. LXVI.

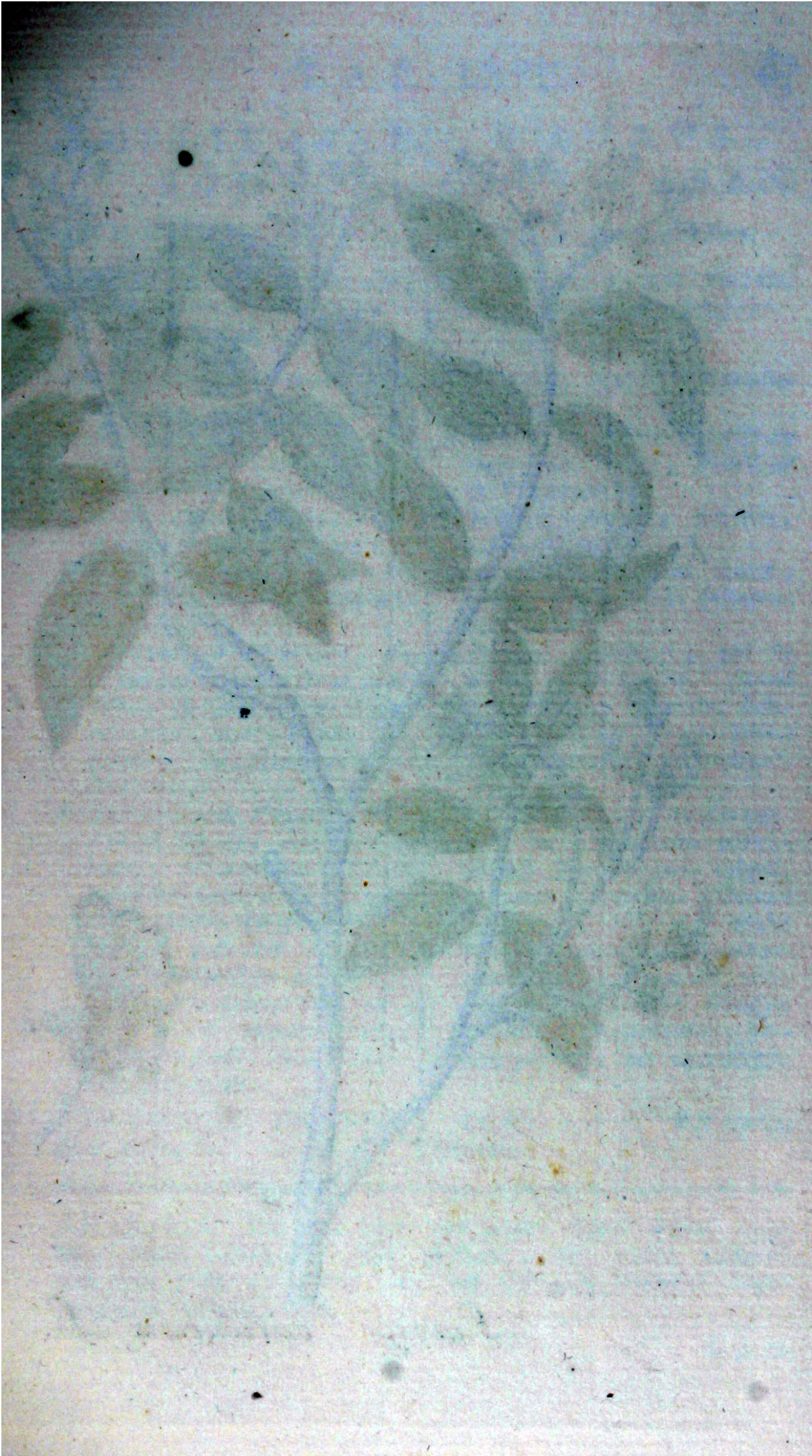

Plumbago europaea L.

Laurus culilaban L.

KOELILABAN BOOM.

DE IXde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN. *IIdde Deels*
2 St. bl. 344.

LAURIER, met drievoudig ge-
ribde bladen, die gepaard zijn.

a. Een takje van den Koelila-
ban-Boom, met zijne Bladen,
Bloemen en Vruchten.

b. b. De dikke, sterke, drie-
dubbeld gezenuwde Bladen.

c. c. De Bloempjes, gedeeltelijk
geopend, en gedeeltelijk uit-
gebloeid.

d. Drie onrijpe Vruchten, die
in hunnen volkomen staat naar
Eikels gelijken, en zaden
bevatten, met die van den
gewonen Lauwrierboom over-
eenkomende.

e. Een ontaarde Vrucht, hoe-
danige dikwijls aan dezen
boom, voorkomen. Want
wanneer dezelve de grootte
eener halve Olijf hebben,
bekomen vele dier Vruchten
eene meelachtige uitbotting,
die dezelve geheel omkleedt,
haar eene monsterachtige
gedaante geeft, en de Vrucht
geheel bederft.

BLOEITIJD. Het geheele
jaar door.

LAURUS COELILABAN

CLASSIS IXna.

Conf. LINNÆUS *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Ima. pag. 649.

LAURUS, foliis triplinerviis
oppositis.

a. Ramulus arboris Coelilaban
cum suis Folis, Floribus
et Fructibus.

b. b. Folia crassa, robusta,
triplinervia.

c. c. Flosculi, partim aperti,
partim in statu deflores-
centiæ.

d. Fructus immaturi, qui in
statu perfectionis glandi-
fimiles sunt, et semina con-
tinent, quae, cum illis;
Lauri communis conveniunt.

e. Fructus degener, quales pas-
sim in hac arbore prove-
niunt. Nam quando magni-
tudinem, dimidiae Olivæ
nacti sunt, acquirunt multi
istorum fructuum farinaceam
efflorescentiam, quae eos-
dem totos investit, illosque
reddit facile monstrosos, om-
nemque fructum corrumpit.

TEMP. FLOR. Per totum
annum.

GEBRUIK. Uit den bast van dezen Boom wordt eene
zeer heete wezenlijke Olie getookt, die onder anderen
van eene grote nuttigheid is, om als een smeersel tegen
Jigtpijnen te gebruiken.

**CANDIASCHE
BEERWORTEL.**

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIde Deels*
8ste St. bl. 71.

BEERWORTEL, met platterui-
gesmalle vinblaadjes, de Bloem,
blaadjes in tweeën ingedeeld.
de Zaden langwerpig ruig.

- a. De Stengel, zo als dezelve
uit den Wortel voortkomt,
verzierd met rondlopende
ringetjes.
  - b. De Schildblaadjes, die de
takjes omringen en bescher-
men.
  - c. Het blad dezer Plant, in
fijne onregelmatige takjes
verdeeld.
  - d. De algemeene zamengestelde
Bloemkrans.
  - e. Dezelve uitgebloeide Bloem-
krans, met de half rijpe
Zaden.
  - f. Een afgeplukte Bloemkrans,
met de Mannelijke en Vrou-
welijke deelen.
  - g. Een uitgedroogd Bloemblaad-
je.
  - h. De beide Zaden met elkan-
deren, vereenigd.
  - i. Een der Zaden afzonderlijk.
- BLOEITIJD. In het midden
van den Zomer.

**ATHAMANTA
CRETENSIS.**

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ, pag. 477.

ATHAMANTA, Foliolis line-
aribus, planis, hirsutis petalis
bipartitis, feminibus oblon-
gis, hirsutis.

- a. Caulis, uti ex radice nas-
citur, ornata circulis illam
cingentibus.
  - b. Bracteae, quæ ramulos am-
biunt et defendunt.
  - c. Folium hujus Plantae, in
subtiles atque irregulares
ramulos, divisum.
  - d. Corolla universalis compo-
sita.
  - e. Eadem Corolla deflorata, cum
feminibus semimaturis.
  - f. Corolla discerpta, cum parti-
bus virilibus atque femini-
nis.
  - g. Petalum emarcidum.
  - h. Ambo femina, uti inter se
uniuntur.
  - i. Unum feminum seorsim.
- TEMP. FLOR. media Aestate.

GEBRUIK. Het geheel Gewas heeft een doordringenden
Specerijachtigen smaak, vooral in de Zaden, die hierom,
onder den naam, van *Semina Dauci Cretisi*, als Windbre-
kend, Pisdrijvend &c. worden aangeprezen.

Tab. LXVIII.

Athamanta Cretensis ^a L.

Hamatoxylum campechianum L.

C A M P E C H E
H O U T.

DE Xde C L A S S E.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN, *IIde Deels*
2de St. bl. 414.CAMPECHIE HOUT, zonder
verdere zoortelijke omschrij-
ving, omdat dit geslacht, tot
dus verre, maar eene soort
heeft.

- a. Een takje, met de geveerde
bladen en de Bloemtrosfen,
aan het einde.
- b. b. De afgebroken eindigende
bladsteel, met tegen over
elkanderen gestelde blaadjes,
die eenigzins, naar die, van
gewonen Palm, gelijken.
- c. De twee uiterste Bloemenristen,
wier Bloemen nog ongeopend zijn
- d. d. De beide benedenste Bloe-
menristen, wier Bloemen
gedeeltelijk geopend zijn.
- e. e. De rijpe half geopende
Peultjes, in welke men de
zaden kan zien.

BLOEITYD. Onzeker, gelijk
in meeste gewassen der heete
Gewesten.HAEMATOXYLUM
CAMPECHIANUM.

C L A S S I S Xma.

Conf. LINNÆUS. *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI. *Tom. II di part.*
*ima. pag. 677.*HAEMATOXYLON CAMPE-
CHENSE, absque ulteriore
descriptione specifica, quia ha-
ec species est unica, in suo
genere.

- a. Ramulus, cum foliis pinnatis
et racemis terminalibus.
- b. b. Petioli abruptim pinnati,
cum foliolis oppositis, quae
quodammodo illis Buxi vul-
garis, sunt similia.
- c. Extremi duo Racemi, quorum
Flores nondum sunt aperti.
- d. d. Duo racemi inferiores, quo-
rum Flores partim sunt aperti.
- e. e. Maturae semiapertae sili-
quae, in quibus semina ap-
parent.

TEMP. FLOR. Incertum, uti
in plerisque calidarum Regio-
num vegetabilibus.

GEBRUIK. De Campéche Boom groeit voornamelijk aan
de Baaij, van dien naam, in Zuid America, aan welke daar
nva, jaarlijks eene groote hoeveelheid, door de Engelschen,
van Jamaika, wordt gekapt. Men gebruikt dit Hout voor-
namelijk, in de Verwerijen, tot een grondslag der paarsche
deuren. Thans ook zomwijlen het uittreksel, in de Genees-
kunde, als een zamentrkkeend middel.

ZUIKER
WORTEL.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN, *IIde Deels*
8ste St. bl. 117.

WATER-EPPE, met gevinde
Bladen, die bij de Bloemen
drievoudig zijn.

- a. De Spilwortel, die, aan alle kanten, dikke vezelen uitgeeft.
- b. De Stengel, bezet met omvattende Schildbladen.
- c. Een tak met de bladen en de Bloemen.
- d. Een drievoudig, onder de Bloemenkroontjes geplaatst, blad.
- e. Een Bloemkroontje, met nog ongeopende Bloempjes.
- f. Een gelijksoortig Bloemkroontje, waarvan de Bloempjes geopend zijn.

BLOEITIJD. In den Zomer.

SISIUM.
SISARUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ, pag. 383.

SISARUM, Foliis pinnatis,
Floralibus ternatis.

- a. Radix fusiformis, quae undique crassas fibras emittit.
- b. Caulis, cincta bracteis amplexicaulibus.
- c. Ramus cum foliis et Floribus.
- d. Folium ternatum, infra umbellas positum.
- e. Umbella cum flosculis nondum apertis.
- f. Similis Umbella, cujus flosculi sunt aperti.

TEMP. FLOR. Media Aestate.

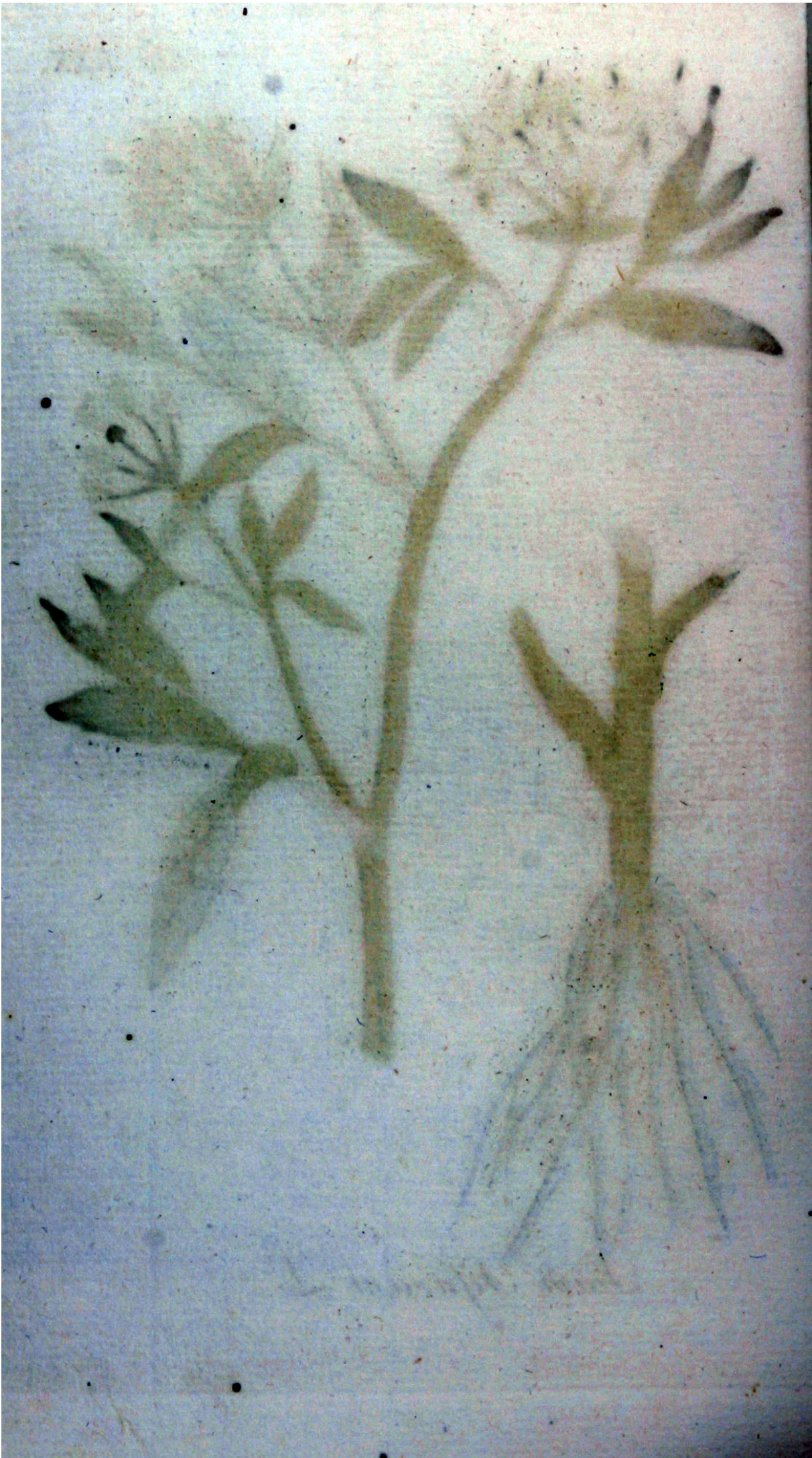
GEBRUIK. De Wortels van dit Gewas zijn voor lange tijden in gebruik geweest, en schijnen natuurlijker wijze in Nederduitschland te groeijen. Het Gewas is niet groot, en wordt zelden eene El hoog; zijnde hetzelfde voorzien, met zodanige getandde en gevinde Bladen, als men gewoonlijk vindt, aan de Planten van dat slag. De Steel geeft veele Worteltjes uit, waarvan het middenste steeds het grootste is, schoon zelden zo dik, als eene vinger en eenigzins geringd. De gemelde Worteltjes zijn zoet van smaak, en niet alleen meelig en voedzaam, maar ook balsamiek en versterkende. Waarom men dikwijls deze Wortels kookt, als een zeer gezond voedsel, voor teeringachtige voorwerpen, en van hun, die door andere Ziekten aanmerkelijk zijn verzwakt.

Sium Sisarum L.

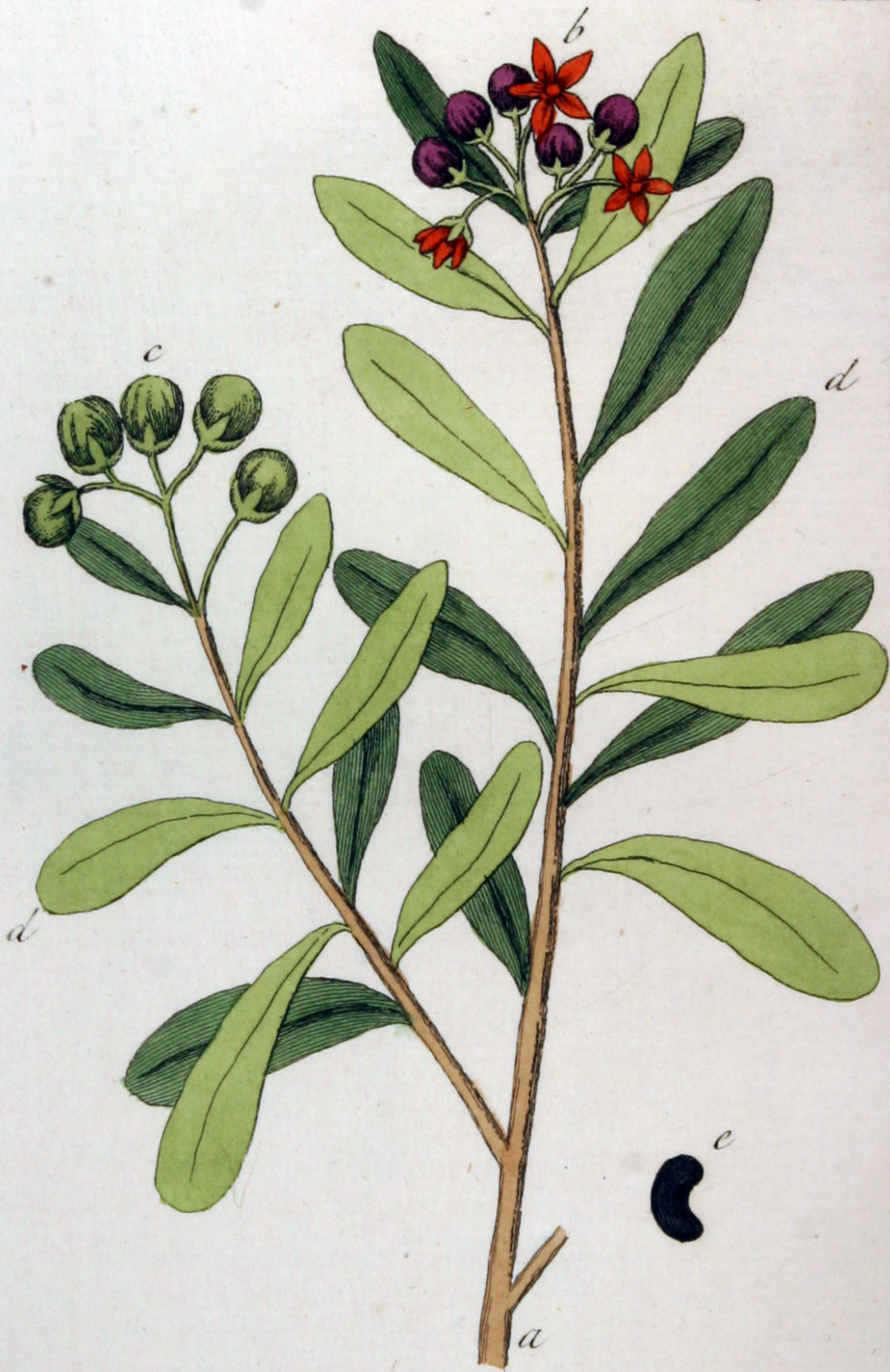

Canella alba L.

WITTE
KANEEL.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIde Deels*
2de St. bl. 512.

WITTE KANEELBOOM, zonder
verdere beschrijving, dewijl
dezelve de eenigste soort van
haar geslagt, is.

a. Een der takken van dezen
Boom, met zijne Bladen en
Vruchten.

b. Een Bloemtros, voorzien met
Bloemen, die gedeeltelijk ge-
sloten en gedeeltelijk geopend
zijn. Dezelve bestaan uit
vijf Bloemblaadjes, met een
gesloten en afgeknot Honing-
huisje, tegen hetwelk de Helmp-
jes zijn aangeplakt.

c. De onrijpe Vruchten, die
rijp geworden echter steeds
groen blijven.

d. De langwerpige omgekeerd
eironde Bladen.

e. Een van de Korrels, uit wel-
ke de Vrucht bestaat.

BLOEITIJD. Tegen het einde
van het Voorjaar.

CANELLA
ALBA.

CLASSIS XII^{ma}.

Conf. LINNÆUS *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
imæ. pag. 749.

CANELLA, absque aliqua ulte-
riore descriptione, quia uni-
ca est species, in suo genere.

a. Unus ramorum hujus Arboris
cum suis foliis fructibusque.

b. Thyrsus gaudens floribus,
partim clausis, partim apertis.
Constant illi, ex floribus
pentapetalis, cum nectario
clauso, truncato, contra cu-
jus partem exteriorem anthe-
rae sunt adplicatae.

c. Fructus immaturi, qui maturi
redditi tamen virides manent.

d. Folia oblonga inverse ovata.

e. Unus Acinorum, e quibus
Fructus componitur.

TEMP. FLOR. Versus finem
Veris.

GEBRUIK. De witte Kaneelboom, zo als dezelve, door den
Zeevoogd WINTER, aan de Maggellansche kust is waarge-
nomen, is eene schoone hooge Boom, voorzien met een
graauwen scherp-specerijachtigen Bast, dien men voor Peper
kan gebruiken. De witte Kaneel wordt veel, onder de ver-
warmende en versterkende middelen, voorgeschreeven.

KNOBBELIGE
IRIS.

DE IIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN, IIIde Deels
12de St. bl. 85.

IRIS, met ongebaarde Bloemen,
en vierhoekige bladen.

- a. a. De vierkante, deze soort
kenschetsende bladen, tus-
schen welke de Bloemen voort-
komen.
- b. De Bloem, met alle zijne za-
menstellende deelen.
- c. De Bloem, boven half door-
gesneden, om te tonen, hoe
de Stempelblaadjes uit de
Steel voortkomen: ziende
men daar ook de plaatsing
van twee der Helmslijtjes.
- d. Een der Bloemblaadjes af-
zonderlijk.
- e. Een der Blaadjes van het
merk, afzonderlijk. Deze
Blaadjes, zijn in deze soort
in tweeën gespleeten.
- f. Een der Helmslijtjes, met
zijn Helmpje. Aanmerkelijk
is ook de oorsprong van de
Helmslijtjes, uit bolletjes.
- g. De Zaadjes van dit Gewas.
BLÓEITIJD. In het Voorjaar.

IRIS.

TUBEROSA.

CLASSIS IIIta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II di part.*
Imæ, Pag. 116.

IRIS, Floribus imberbibus Fo-
liisque tetragonis.

- a. a. Folia tetragona huic spe-
ciei characteristicæ, inter
quæ Flores prodeunt.
- b. Flos, cum omnibus suis par-
tibus constituentibus.
- c. Flos desuper dimidiatus, ut
appareat, quomodo styli fo-
liola e stylo proveniunt. Ap-
parent ibi etiam duo fla-
mina.
- d. Unum Petalorum seorsim.
- e. Unum Foliolorum Stigmatis
seorsim. Haec foliola in
hac specie bifida sunt.
- f. Unum staminum, cum sua
Anthera, seorsim. Notabilis
est etiam filamentorum origo
e globulis.
- g. Semina hujus plantae.
TEMP. FLOR. Verno Tempore.

GEBRUIK. Zeer overvloedig vindt men deze Iris, die met
zijne vierkante gegroefde Bladen eene zonderlinge figuur
maakt, in Arabie en in den Levant. De Bloem is ook zonderling,
wegens hare groenachtige kleur. Voorts dient het Gewas, tot
dus verre, alleen tot zieraad.

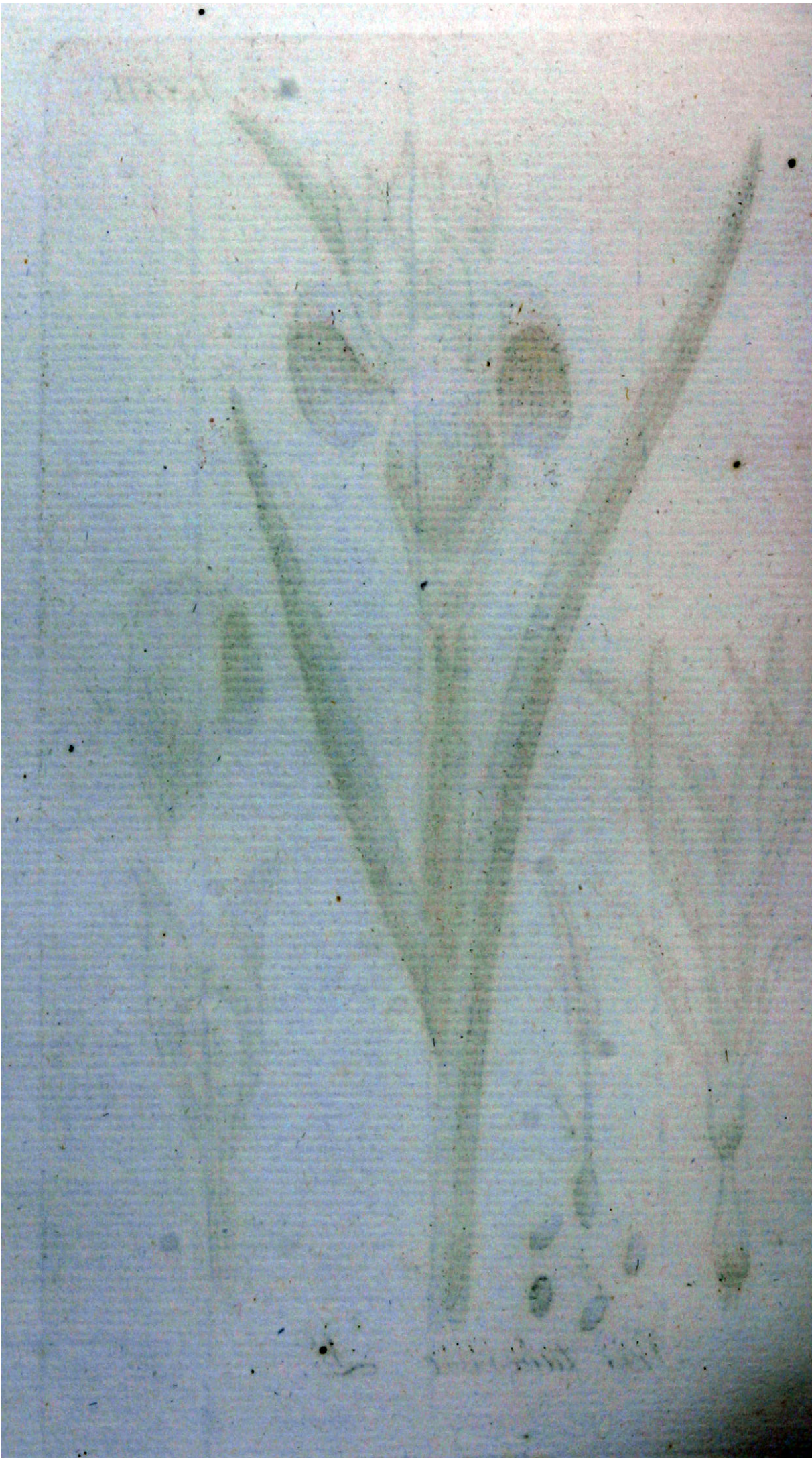

Tab. LXXII.

Iris tuberosa L.

Amyris Elenifera L.

BRASILIAANSCHÉ
AMYRIS.

DE VIIIste CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN, *Ildé Deets*
2de St. bl. 294.AMYRIS, met gevinde bladen,
die uit drie of vijf blaadjes,
van onderen wollig, zyn te
zamen geseld.a. b. Een takje van dezen Boom,
van tijd tot tijd, met een
knobbel voorzien.c. c. De geheele spiesvormige
blaadjes, die hier alle drie-
voudig worden afgebeeld.d. Een Bloemtrosje, voorzien
met meerendeels geopende Bloe-
men.

BLOEITIJD. In den Zomer.

AMYRIS
ELEMIFERA.

CLASSIS VIIIva.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI, *Tom. Ildi part.*
*imæ. pag. 614.*AMYRIS, foliis ternatis, quina-
tis, pinnatisque subtus to-
mentosus, floribus tetrapeta-
lis racemosus.a. b. Ramulus hujus Arboris tu-
berculis sparsim dispositis,
exornatus.c. c. Foliola, integerrime lan-
ceolata, quae hic omnia
ternatim exhibentur.d. Thyrsus, gaudens flosculis,
maxima pro parte, apertis.

TEMP. FLOR. Aestate.

GEbruik. Deze Braziliaansche Boom, die wel naar den Beukenboom gelijk, wordt hoog van Stam, doch niet zwaar. Uit de Oxels der gevinde Bladen, komen de Bloemen voort aan Trosjes, die uit vier groene kelk- en dito Bloemblaadjes bestaan. De Vrucht heeft de grootte, van eene Olijfen de kleur, van een Granaatappel, met een harsachtigen reuk, die veel van de Dille heeft. Voornamelijk bekomt men deze Hars, door insnijdingen in den Bast te maken, waar uit zij, als Terpentijn vloeit, en tot de dikte van Manna stremt. Dezelve is bleek geelachtig van kleur, met een groenachtigen weerschijn. Deze Hars, als eene pleister gebruikt, is een voortreffelijk hart en maagsterkend middel. Dezelve kan dus, zeer wel, voor de Gom Elemi gebruikt worden; schoon die duidelijk het voortbrengsel is van een anderen Boom, te weten van de BURSERIA.

KLEINE
STEENBREEKE.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN, *Iide Deels.*
8ste St. bl. 220.

BEVERNEL, met enkele gevin-
de bladen, Vinnetjes en de
Wortelbladen rondachtig, die
der bovenste bladen liniaal.

- a. Een enkel gevind Wortelblad,
met eironde scherp getande
blaadjes.
- b. Een tak zonder bladen,
doch met Bloemen.
- c. c. Bloemekronen, met ge-
opende Bloemen.
- d. Eene Bloemenkroon, welkers
Bloemetjes reeds zijn afge-
vallen, waardoor zich de
halfrijpe Zaadjes vertonen,
met de overgeblevene Vrou-
welijke Stijltjes. .
- e. Een der Bloemetjes, afzon-
derlijk te zien, vertonende
zich hier de vijf Bloemblaad-
jes, met de vijf Helmstijltjes,
en de twee Stampertjes, die
op het Vruchtbeginsel staan.
- f. Een der Zaden, van deze
Plant.

BLOEITIJD. In het midden
van den Zomer.

PIMPINELLA
SAXIFRAGA

CLASSIS. Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI, *Tom. IIdi part.*
Ima, pag. 220.

PIMPINELLA, caule striato
glabro, foliis pinnatis gla-
bris, foliolis subrotundis,
argute dentatis, caulinis
bipinnatis, linearibus.

- a. Folium radicale simpli-
citer pinnatum, Foliolis acute
dentatis.
- b. Ramus, sine foliis, sed cum
Floribus.
- c. c. Umbella, cum flosculis
apertis.
- d. Umbellae, cujus flosculi jam
delapsi sunt, unde sese ex-
hibent semimatura femina,
cum superstitibus Styliis fe-
mininis.
- e. Unus flosculorum seorsim
conspicuis, in quo apparent
quinque petala, cum quin-
que Staminibus et duplici
Stylo, qui Germini impositi
deprehenduntur.
- f. Unum feminium, hujus Plan-
tae.

TEMP. FLOR. Media Aestate.

GEBRUIK. De Wortels en Zaden dezer Plant bezitten de
algemeene Oplosfende, Pisdryvende en Windbrekende eigen-
schappen, welke, aan die deelen der Kroontjes - Bloemen,
egen zyn.

Tab. LXXIV.

Pimpinella Saxifraga L.

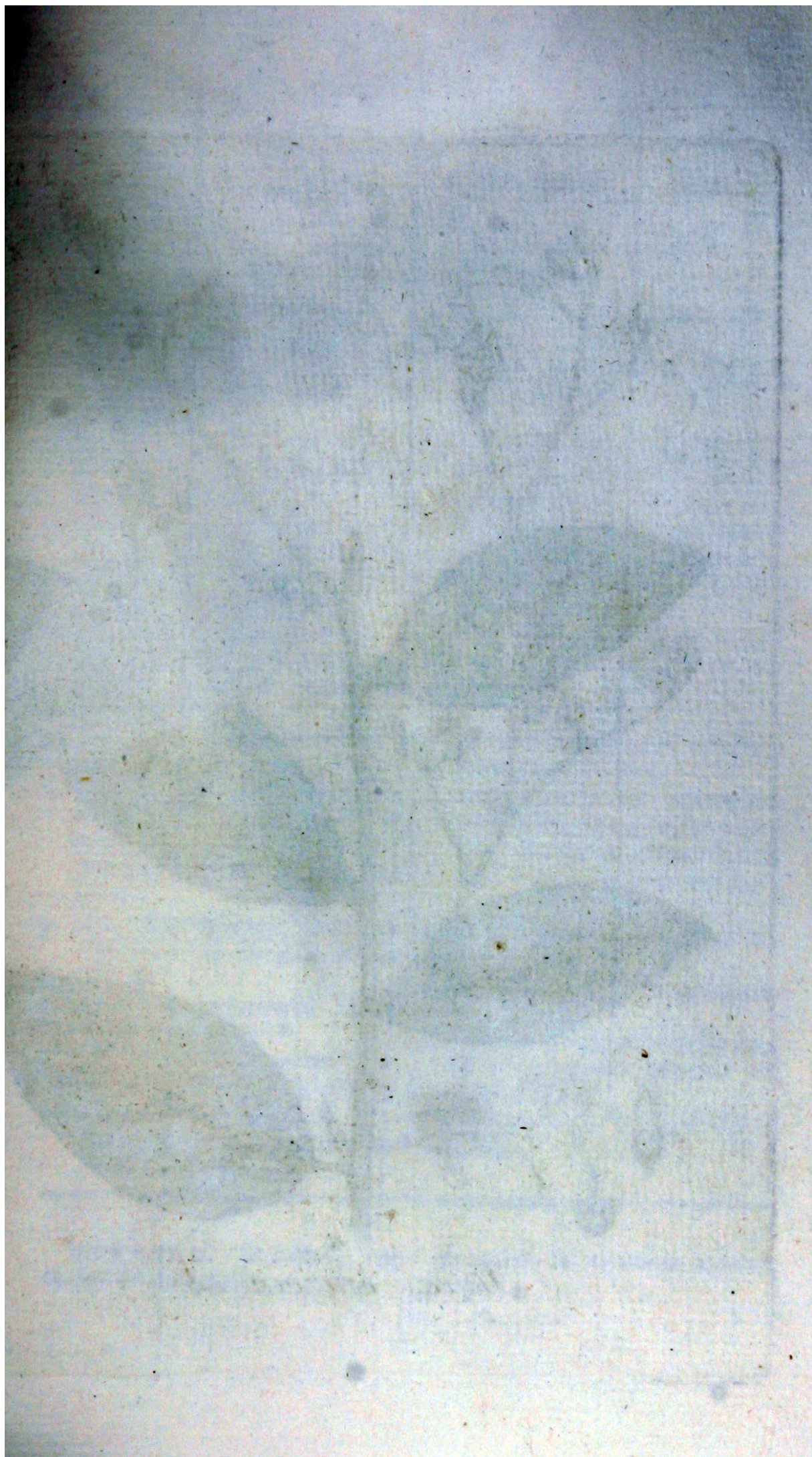

1811

Populus nigra

Styrax benzoin L.

**BENZOE HOUDENDE
STYRAX.**

DE Xde CLASSE.

Deze Boom is aan den Heer
HOUTTUIN niet bekend geweest

STIJRAX, met langwerpige pun-
tige van onderen wollige bla-
den, en met zamengestelde
Bloemristen, ter lengte van
de Bladen.

- a. b. Een tak, van dezen Boom,
waar aan men de Bladen en
Bloemen geplaatst ziet.
- c. c. Delangwerpigeronde scher-
pe Bladen, die geheel van
rand beurtswijze, aan de
takjes, zijn geplaatst.
- d. d. Der ristachtige Bloemstelen,
dezes Booms, versierd met
hunne nog niet geopende
Bloempjes.
- e. Een der ongeopende Bloemp-
jes, apart.
- f. Eene afgeplukte en opengesne-
dene Bloemkrans, waar in
men de vijf natuurlijke in-
snijdingen der Krans kan
zien.
- g. Het Honinghuisje met de
tien daar op staande Helm-
slijtjes.
- h. Het vruchtbeginfel vast
zittende in de Kelk.
- i. Een der omgekeerde Bla-
den, om de wolligheid te
toon.
- BLOEITIJD. van tijd tot tijd.

**STYRAX
BENZÖE.**

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI. *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
ime, pag. 699.

STYRAX. Folius acuminatis,
oblongis, subtus tomentosus,
racemis compositis, longitu-
dine Foliorum.

- a. b. Ramus hujus Arboris, cui
Folia Floresque annexi de-
prehenduntur.
- c. c. Folia oblonga, acuminata
margine integerrima, quae ra-
mulis suis alternatim ad-
nectuntur.
- d. d. Pedunculi racemosi hujus
Arboris, exornati suis floscu-
lis nondum apertis.
- e. Unus Flosculorum nondum
apertorum seorsim.
- f. Una corollarum discerpta-
rum apertarumque, ut appa-
reant quinque nativae incisi-
ones hujus corollae monope-
talae.
- g. Nectarium, cum decem ipsi
inpositis staminibus.
- h. Germen Perianthio innatum.
- i. Unum Foliorum inverforum,
ad monstrandam illorum la-
nuginem.
- TEMP. FLOR. De tempore in
tempus.

GEBRUIK. Onzeker, want de ware Benzoëboom behoort
onder de Laurieren.

KOMYN-ZAAD.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN. *IIde Deels 8ste*
Stuk, Bl. 132.

KOMYN, zonder verdere soort-
onderscheidende beschrijving,
om dat 'er tot hier toe nog
maar eene soort bekend is.

a. De kruipende vezelachtige
worteltjes.

b. De Stammetjes, met de daar
aan voorhandene takjes en
sijn ingesnedene blaadjes.

c. c. c. De Takjes en blaadjes
zelve.

d. d. De onrijpe nog niet ge-
pende bloempjes.

e. e. e. De geopende bloemen-
kransjes, die maar weinig
buiten hunne kelkjes uitkomen.

f. Een trosje met uitgebloeide
bloemetjes.

g. Een dubbeld gegroefd zaad,
met het overschot van de
stampertjes.

BLOEITIJD. In het midden
van den zomer.

CUMINUM
CYMINUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI. *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ, pag. 484.

CUMINUM. Absque ulteriore
descriptione specifica, quia
unica tantum hactenus oc-
curit species.

a. Radiculae Fibrosae, re-
pentes.

b. Cauliculi cum Annexis ipsis
ramulis Foliolisque tenui-
ter incisis.

c. c. c. Ramuli et Foliola
ipsa.

d. d. Flosculi immaturi non-
dum aperti.

e. e. e. Corollulae apertae, quae
modo paululum e caliculis
suis egrediuntur.

f. Umbella cum Flosculis exo-
letis.

g. Semen striatum duplex cum
pistillorum reliquiis.

TEMP. FLOR. Aestate media.

GBRUIK. Het zaad bezit een bijzonderen specerijach-
tigen smaak, die de kaas zeer smakelijk maakt. Het komt
voorts in krachten overeen met de overige kroontjesbloemen
van dit slag. Hier te lande kan het alleen in de bakken
worden aangekweekt. Doch het wordt overvloedig voortgeteeld
in Italië en in andere heete gewesten.

Tab. LXXVI.

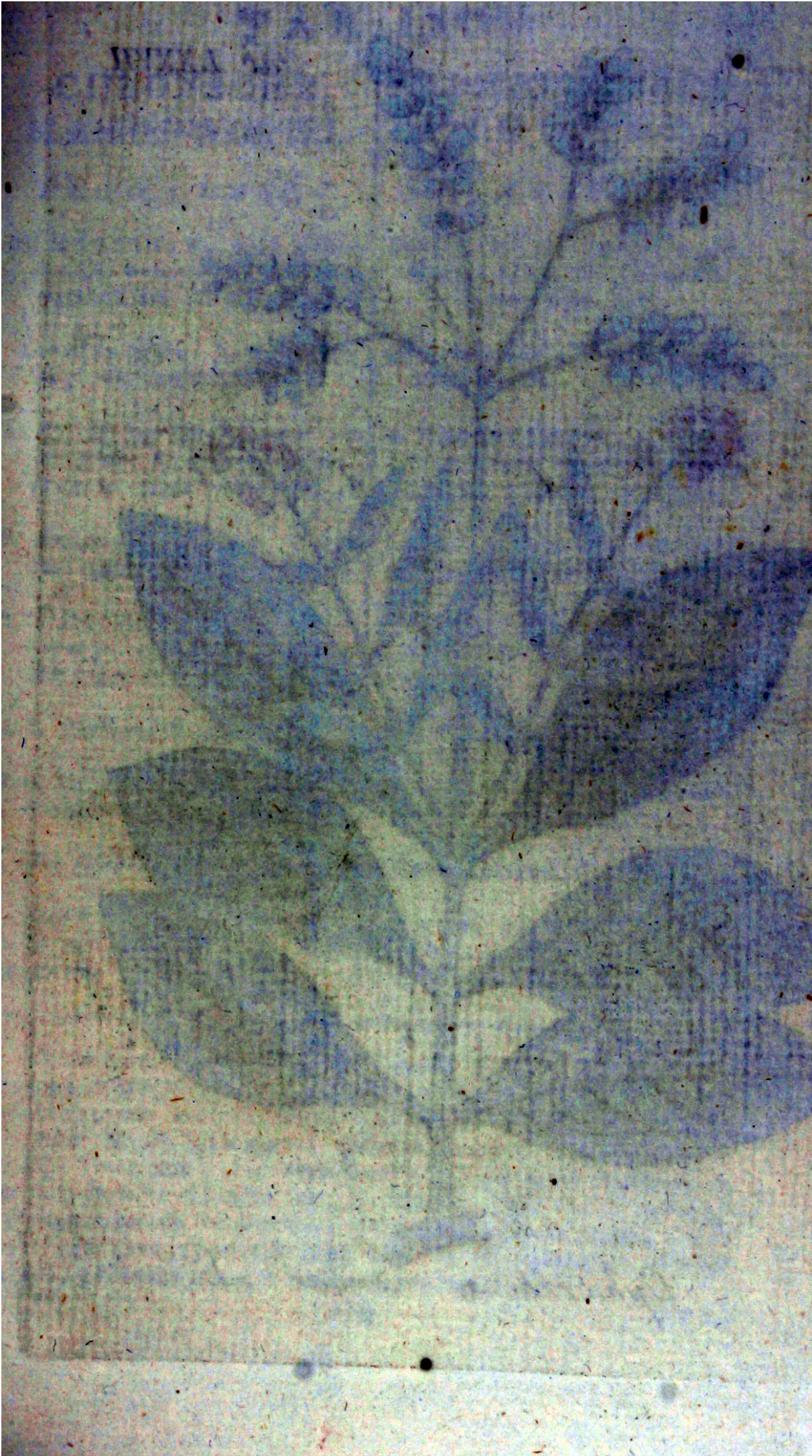

Cuminum cyminum L.

Tab. LXXVII.

Ophiorrhiza mungos L.

CIJLONSCHÉ SLANGENWORTEL.

DE Vde CLASSE.

Bij HOUTTUIN, niet afzonderlijk beschreven, maar verward met OPHIOXIJLON.

LANGENWORTEL, *met lansvormig-eiformige Bladen.*

a. Een Houtig takje, waar uit het groen Bloem, en vrucht-dragend Hout voortkomt.

b. Zodanig een teder Takje met zijne Bladen en Bloemen.

c. c. De Donkergroene lans-vormig-eiformige Bladen, die tegen elkander overstaan.

d. d. Kleinere Blaadjes.

e. e. De kleine trechtervormige kloekvormige Bloemetjes.

f. Het fijngebladerd eindtakje.

ELOEITIJD. *Onbepaald, gelijk doorgaans in de hete gewesten.*

OPHIORRHIZA MUNGOS.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed. GMELINI Tom. Ildi part. Imae, pag. 326.*

OPHIORRHIZA. *Folius lanceolato-ovatis.*

a. Ramulus ligneus, e quo ramuli teneri, qui Flores Fructusque vehunt, prodeunt.

b. Tener ejusmodi ramulus, cum suis foliis Floribusque.

c. c. Folia profunde virentia lanceolato-ovata opposita.

d. d. Foliola minora.

e. e. Flosculi parvi infundibuliformes campanulati.

f. Ramulus terminalis foliolosus.

TEMP. FLOR. *Indeterminatum, uti plerumque subzona torrida obtinet.*

GEBRUIK. De Wortel van dezen Boom is het veelvermogen tegengift, waarvan men in de Oostindiën gebruik maakt, tegen het verschrikkelyk vergift van den Brillang. (*Coluber Naja*). LINNÆUS. (*Amoen. academ. II. pag. 116—*) bewijst voldoende, dat deze Wortel zij het waar Slangen-hout en ook de ware Mungos van Kaempher. Met reden beklagt hij zich over de verwarring, die in dezen plaats grijpt, waardoor dat gene, hetwelk hier voor in de Apotheken verkogt wordt, geenzins aan het oogmerk voldoet.

O R E G O
U I T C A N D I A.

DE XIVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN, *IIde Deels*
9de St. bl. 385.

O R E G O, met vergaarde lan-
ge rechte Prismatiche Ai-
ren en vliesige Blikjes, twee-
maal zoo lang als de Kelken.

a. a. De Kantige Struikjes der
Plant, aan welke de Bladen
Bloemen, Blikjes, &c. zijn
vastgehegt.

b. b. De kleine langwerpige
ronde Bladen der Plant, die
bij tweeën of drieën, als
tegen de Struikjes zijn aan-
geplakt, zonder Bladsteeltjes.

c. Een Airtje, waar van de Bloe-
metjes nog gesloten zijn.

d. d. d. Airen wier Bloemen
reeds geopend zijn, met de
gestagtsdeelen die uit de
openstaande Bloemkransjes
voor den dag komen.

e. e. De vliesige Blikjes die
tusfchen de Bloemetjes ge-
plaatst zijn.

f. f. De Blaadjes, uit welke
oxels de Bloemsteeltjes voort-
komen.

BLOEITIJD. Midden in den
Zomer.

O R I G A N U M
C R E T I C U M.

CLASSIS XIVta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
2de, pag. 912.

O R I G A N U M, Spicis aggre-
gatis longis prismaticis rec-
tis; bracteis membranaceis
calice longioribus.

a. a. Cauliculi plantae angulati,
cui folia, Flores bracteae,
&c. annexae sunt.

b. b. Folia plantae exigua ovato-
oblonga binatim ternatimve
caulibus quasi adnata absque
petiolis.

c. Spica cujus Flosculi hacte-
nus sunt clausi.

d. d. d. Spicae, quarum flo-
res jam sunt aperti, cum ge-
nitalibus, quae e patentibus
corollis prodeunt.

e. e. Bracteae membranaceae,
quae inter Flores interpo-
nuntur.

f. f. Foliola, e quorum axillis
Flores prodeunt.

TEMP. FLOR. Media Aes-
tate.

GEbruik. De toppen van dit Kruid, bevatten uitmun-
tende afdrijvende windbrekende en verwarmende krachten. De
Olie daar uit getrokken, is zeer fcherp en wordt, met een
watje als anderzints in eene holle Kies gedaan, veelmalen
gebruikt tegen de Kiespijn.

Tab. LXXVIII.

Origanum creticum L.

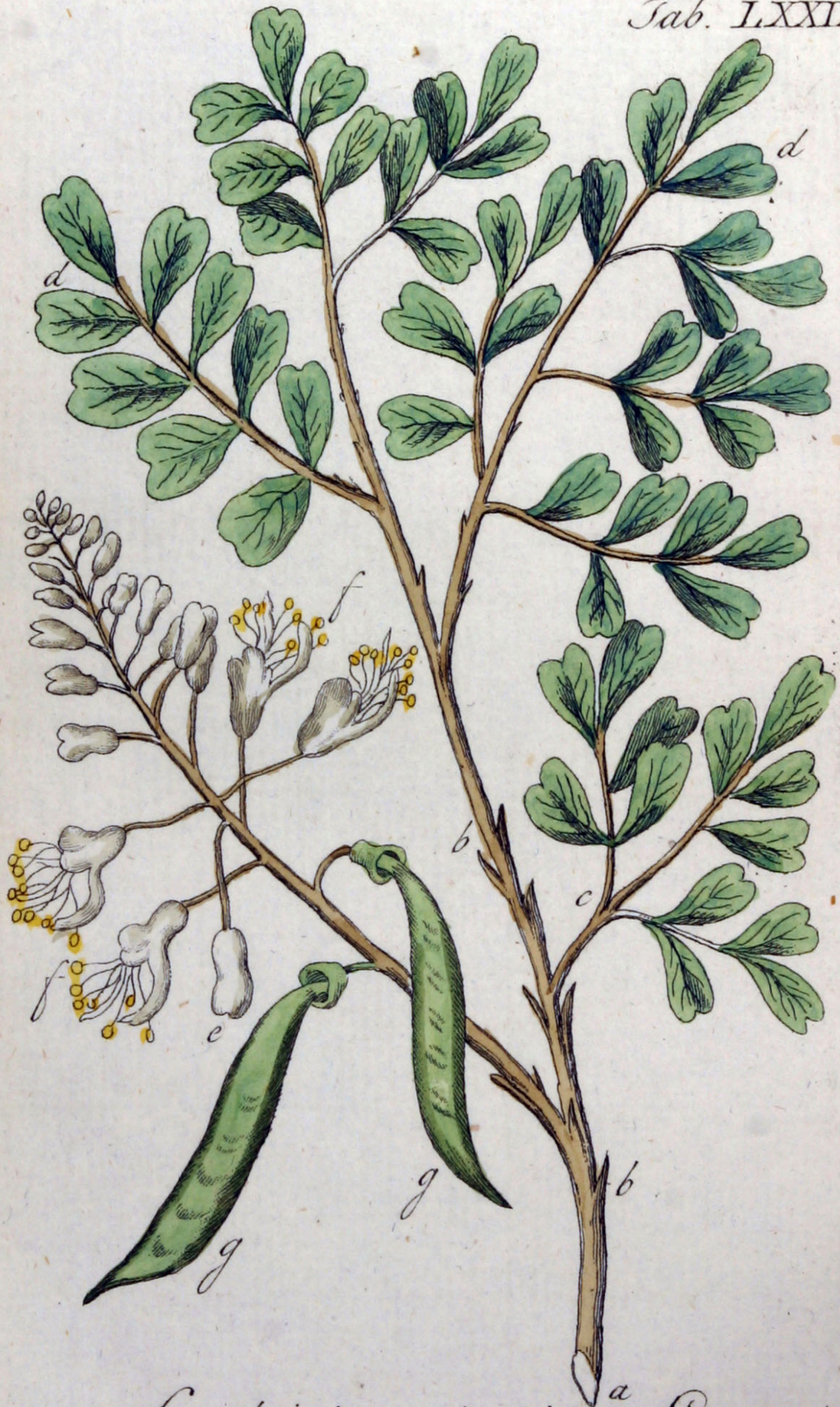

Casalpinia vesicaria L.

**BLAZIGE
CAESALPINIA.**

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN. *IIde Deels*
2de Stuk. bl. 385.

CAESALPINIA, met een ge-
doornden Stam, en rondach-
tige hartformige Bladen.

- a. Een Takje van dezen Boom, met de daar aan vastgeheg-
te Bladen, Bloemen en vruch-
ten.
- b. De enkele, beurtelings, of
tegen elkanderen overgeplaat-
ste Stekels.
- c. Een Takje met de daar aan
gehegte Bladen.
- d. d. De Bladen zelve, die
geveerd zijn, met een onge-
lijk Blaadjje aan het einde:
zijnde deze Blaadjjes omge-
keerd hartformig.
- e. Een nog niet geopende Bloem.
- f. f. Geopende Bloemen, die
ongeregelde Bloemkransen
vertonen, met het benedenst
Bloemblaadje groter en scho-
ner, dan de overige. Tef-
fens vertonen zich de Ge-
slagtsdeelen, die langer zijn,
dan de Bloemkransen.
- g. De omgekromde halfrijpe
peulen.

BLOEITIJD. Onbepaald, ge-
lyk doorgaans in de heete ge-
westen.

**CAESALPINIA
VESICARIA.**

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ, pag. 672.

CAESALPINIA, caule aculeato
Foliolis obcordatis subro-
tundis.

- a. Ramulus hujus arboris, cum
annexis foliis, Floribus Fruc-
tibusque.
- b. Aculei simplices, alterna-
tim obvii, vel sibi invicem
oppositi.
- c. Ramulus cum annexis ipsi
foliis.
- d. d. Folia ipsa, quae sunt
pinnata cum impari suntque
ista foliola obcordata.
- e. Flos nondum apertus.
- f. f. Flores aperti, qui corollas
irregulares exhibent, cum
petalo inferiore reliquis ma-
jore pulchrioreque. Appa-
rent simul genitalia corollis
longiora.

g. g. Legumina incurvata in-
matura.

TEMP. FLOR. Indetermi-
natum, uti plerumque in tor-
ridis regionibus.

GEBRUIK. Deze Boom dient tot cieraad en in de
Verfkonst.

SENEBLADEN.

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN. *IIdē Deels*
5de Stuk. bl. 27

CASSIA, met zesparige ei-
rondachtige Bladen, de Steel-
tjes ongekleerd.

a. Een Takje van dit Heesten-
gewas, met zijne Bladen,
Bloemen en vruchten.

b. b. De gevinde Bladen, met
een ongepaard Blaadjē aan
het einde.

c. c. c. Nog niet geopende
Bloemetjes.

d. Een half geopend Bloemetje.

e. e. e. Schone geele geheel
geopende Bloemen.

f. f. De afgeplukte Bloemmetjes
op verschillende wijzen te zien

g. g. De onrijpe Peultjes.

h. h. Een Peultje in de langte
doorgesneden, om de Plaat-
zing der Zaadjes te kunnen
zien.

i. i. De Zaadjes zelve uit hun
Peultje genomen.

BLOEITIJD. In het be-
gin van den Zomer.

CASSIA.

SENNA.

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Ima, pag. 669.

CASSIA. Folijs sejugis subo-
vatis petiolis eglandulatis.

a. Ramulus hujus Fruticis cum
suis Folijs, Floribus Fructi-
busque.

b. b. Folia pinnata cum Foliolo
terminali impari.

c. c. c. Flosculi nondum aperti.

d. Flos semiapertus.

e. e. e. Flosculi elegantes lutei
prorsus aperti.

f. f. Flosculi decerpti diversa
ratione conspicui.

g. g. Siliquae immaturae.

h. b. Siliqua longitudinaliter
aperta, ut situs feminum ap-
pareat.

i. i. Semina ipsa e siliqua sua
exemta.

TEMP. FLOR. Aestate is
intio.

GEBRUIK. De Bladen van dit Boompje zijn, gelijk be-
kend is, een zeer gebruikelijk purgeermiddel. De beste Sene-
Bladen komen uit Egypten en Syrie, en zijn merkelyk puntig-
ger, dan de min kragtige Italiaansche. Hier te lande kan men
dit Gewas niet wel aankweeken, dan in heete kassen of
bakken.

Cassia Senna L.

YALIA. 1850

Yalia

Sophora heptaphylla L.

ZEVENBLADIGE
SOPHORA.

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS, *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN. *IIde Deels*
5de Stuk bl. 5.

SOPHORA. met gevinde Bladen, de Blaadjes zeven in getal en glad.

a. Een Takje von de Sophora met de daar aangehegte Bladen, Bloemen en vruchten.

b. b. De gevinde Bladen, bestaande uit drie paren Blaadjes en een ongepaard, aan het einde. Teffens ziet men hoe de Blaadjes van voren, glad en donker groen zijn, en van achteren wit en wollig.

c. c. De Bloemstengen met de Bloemen, gedeeltelijk geopend, en gedeeltelijk gesloten. De geopende Bloemen vertonen teffens hunne gestagtdelen die langer zijn, dan de Bloemkransjes.

d. d. De zonderlinge vruchten van dit gewas, welke zijn knopige haauwen, bevattende ieder haauw eene vrucht, zoo groot als eene gewone Erwt.

BLOEITIJD. Onbepaald, gelijk bij de meeste gewassen der hete Gewesten plaats grijpt.

SOPHORA
HEPTAPHYLLA.

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
IImæ, pag. 664..SOPHORA. Folius pinnatis,
Foliolis septenis glabris.

a. Ramulus Sophoræ, cum annexis Folis, Floribus Fructibusque.

b. b. Folia pinnata, composita tribus Foliolorum paribus, unoque terminali inpare. Apparet simul, quomodo Folia sunt antice glabra et profunde viridia: postice vero alba et tomentosa.

c. c. Pedunculi cum Flosculis, partim apertis et partim adhuc clausis. Aperti flores simul etiam monstrant sua genitalia, corollis Flosculorum suorum longiora.

d. d. Fructus hujus Fruticis singulares, qui sunt legumina nodosa, quorum singuli nodi unum semen continent pisco vulgari simile.

TEMP. FLOR. Indeterminatum, uti in plerisque regionum calidarum plantis obtinet.

GEBRUIK. Dit Gewas is zeer gemeen op Java, op de Molucquen &c. en aldaar in eene zeer hoge achting, om dat het uitmuntende geneeskundige krachten bezit, tegen driealdaar zeer algemeene kwalen. Het Bort. Het Zijdewee, en het Vergif.

W A R R I G
SCHURFTMOS.

DE XXIV^{te} CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIde Deels*
14de Stuk. bl. 554.

SCHURFTMOS, dat vezelig
is, en hangende met door
elkanderen gevlochtene Tak-
ken, en gestraalde Schildjes.

a. Dit Schurftmos, in zijne na-
tuurlijke gedaante, zoo als
het van de Takken der Bo-
men benedewaards hangt en
zich allengskens in zeer fj-
ne Takjes verdeelt.

b. b. De Schildjes of Bekertjes,
die de verborgene geslachts-
deelen van dit Mos, en van
alle gelijksoortige bevatten.

c. De Kwetzuur van het Boom-
takje van het welk het Schurft-
mos is afgescheurd.

GROEIPLAATS. Men vindt
dit Schurftmos overal, niet al-
leen in Europa - maar ook in
de heetste Indische Gewesten.

L I C H E N
P L I C A T U S.

CLASSIS XXIV^{ta}.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ, pag. 387.

LICHEN. Pendulus, ramis
inplexis, scutellis radiatis.

a. Lichen hic, forma nativa,
uti e ramis arborum depen-
det deorsum, seque sensim
in ramos subtilissimos di-
vidit.

b. b. Scutellae, quae abscon-
dita genitalia hujus Lichenis
continent, uti in omnibus
similibus obtinet.

c. Vulnus rami arbusculi,
a quo Lichen est avulsus.

LOCUS CRESCENDI. Reperitur
fere ubique; non tantum scilicet
in Europa sed et in ardentis-
simis Indiae regionibus.

GEBRUIK. Voorheen wierd dit Mos in de Apotheken
nagehouden, onder den naam van *Usnea*, als een uitwendig
zamentrekkend middel, tegen neusbloeden, Breuken &c. doch
het is eindelijk in het vergetelboek geraakt. Nog ongegronder,
ja volkomen belachgelijk was het geloof, dat zo men zodanig
een Mos kon bekomen, hetwelk op den Kop van iemand ge-
groeid was, die door een geweldigen dood was omgebracht, de-
zelfde alsdan eene eigendommelijke kracht, tegen de vallende-
ziekte zou bezitten. Ook gebruikte men deze Stof weleer in een
kostbaar Reukpoeder, het geen ook in onbruik is geraakt.

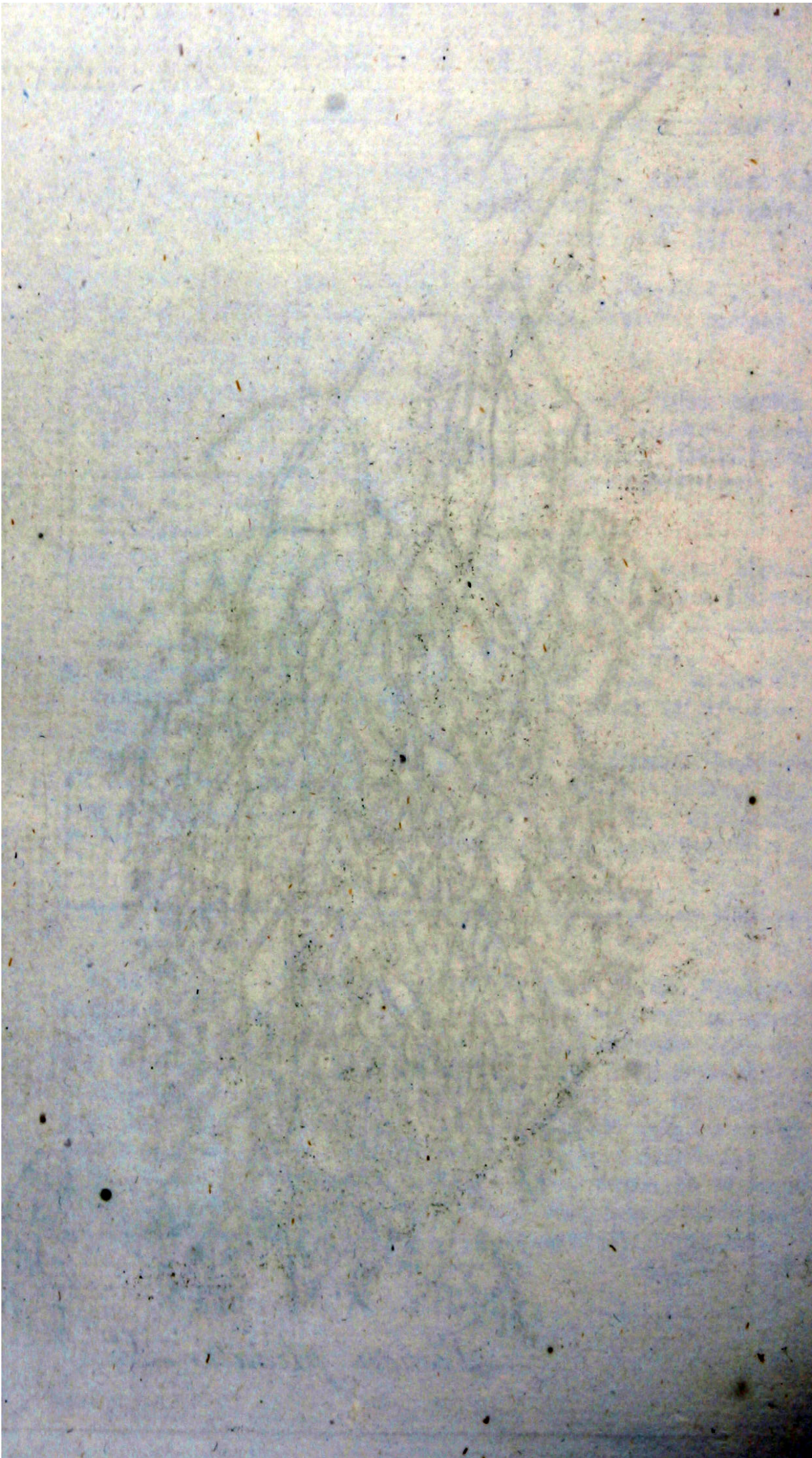
Tab. LXXXVII.

Lichen plicatus L.

Tab. LXXXIII

Laurus pichurin L.

PICHURIM
BOOM.

DE IXde CLASSE.

Daar het niet volkomen zeker is, dat deze Boom eene Laurier soort zij, wordt daar van door HOUTTUIN geen gewag gemaakt.

De amboinsche Boom LEIJTUN, die voor eene Laurierzoort wordt gehouden.

a. Een takje van dezen Boom, met zijne Bladen Bloemen en Vruchten.

b. b. Nog ongeopende Bloemtrosfen.

c. c. Geopende Bloemtrosfen, met hunne vooruit komende Bloemkransfen.

d. d. De onrijpe Vruchten van dezen Boom.

e. Eene rijpe afgeplukte Pichurim-Boon alleen te zien.

f. Eene geopende Boon, om de Pit in hare natuurlijke ligging te zien.

g. Eene meerder geopende Noot, om de Pit nog beter te doen voor den dag komen.

BLOEITIJD. Onbepaald, gelijk doorgaans in de heete Gewesten plaats grijpt.

LAURUS
PICHURIM.

CLASSIS IXna.

Quum haud proprus certum fit, hanc arborem fore Lauri speciem, apud GMELINUM eadem haud reperitur.

LAURUS, quae Lauraster amboinensis Leytun. Rumph. Amboin 2 p. 70. t. 15 an?

a. Ramulus hujus arboris, cum suis Foliis, Floribus Fructibusque.

b. b. Florum nondum apertorum umbellae.

c. c. Flores aperti, cum prominentibus ipforum corollis.

d. d. Fructus inmaturi hujus arboris.

e. Nux pichurina matura seorsim conspicua.

f. Nux aperta, ad nucleum in nativo suo situ ostendendum.

g. Nux magis aperta, ut nucleus magis prodcat.

TEMP. FLOR. Indeterminatum, uti plerumque in regionibus aestuantibus obtinet.

GEBRUIK. Het nut van deze specerijachtige Boon is aanmerkelijk in de Geneeskunde. Behalven hare algemeene verwarmende en versterkende krachten, werkt zij uit der maten gunstig, op de Maag- en Darmpijnen, die daar door dikwijls zeer gelukkig worden genezen. Inzonderheid is zij ook nuttig in den rooden loop, na eene voorafgaande buikzuivering.

GEVLEKTE DOLLE KERVEL.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS. Nat. Hist door
HOUTTUIN. Ilde Deels
8ste Stuk. bl. 55.

SCHIERLING, met onge-
doornde Zaden en met een
zeer Takkigen gladden gevek-
ten stengel.

- a. De Wortel met den daar uit
voortkomendengevlekten sten-
gel.
- b. De verder bovenwaards lo-
pende stengel, met kleinere
vlekjes.
- c. Een tros met nog niet ont-
wikkelde Bloemen.
- d. Een tros met geopende Bloem-
stijjes.
- e. Een uitgebloeide kroon met
halfrijpe Zaden.
- f. Een geopende Bloem afzon-
derlijk, om de zitplaats en
het maaksel te tonen, zoo
der Bloembladen, als der
helmstijltjes, en des vrucht-
beginsels.
- g. Een afzonderlijk vruchtbe-
ginfel, na het afvallen van
het Bloemkransje.
- h. Het vruchtbeginsel van bo-
ven te zien, zoo als het op
den bodem der kelk zit.

BLOEITIJD In Zomermaand;
waar op verdient gelet te wor-
den, om niet, gelijk den Apo-
thekers wel eens gebeurt, in
plaats van deze Plant, de
veel vroeger bloeiende, doch
krachteloze Myrrhis, af te
snijden.

CONIUM MACULATUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI Syst. Nat. Ed
GMELINI Tom. II di part.
I mæ, pag 475.

CONIUM. Seminibus inermibus
caule ramosissimo, macu-
lato glabro.

- a. Radix, cum caule maculato,
ex eadem prodeunte.
- b. Ulterius sursum tendens cau-
lis, cum maculis exiguis.
- c. Umbella cum Flosculis non-
dum evolutis.
- d. Umbella cum Floribus aper-
tis.
- e. Umbella deflorata, cum fe-
minibus femimaturis.
- f. Flos apertus separatim, ad
monstrandam sedem et fabri-
cam, tam petalorum, quam
Staminum et germinis.

g. Germen Separatum, post
lapsum corollae.

h. Germen desuper conspicien-
dum, ut pateat, qua ratione
id Calyci adhaereat.

TEMP. FLOR. Junio men-
se, ad quod attendum ne,
uti Pharmacopoeis aliquando
contingit, hujus plantae loco,
longe maturius Florens sed fa-
tua Myrrhis refecetur.

GEBRUIK. Deze Plant, en vooral de Wortel, is een sterk
verdovend vergift. In de Geneeskunde gebruikt men het Poeder
en het Uittreksel der Bladen, tegen veritoppingen en tegen ver-
harde Kliergezwellen; hoewel zelden met veel gevolg.

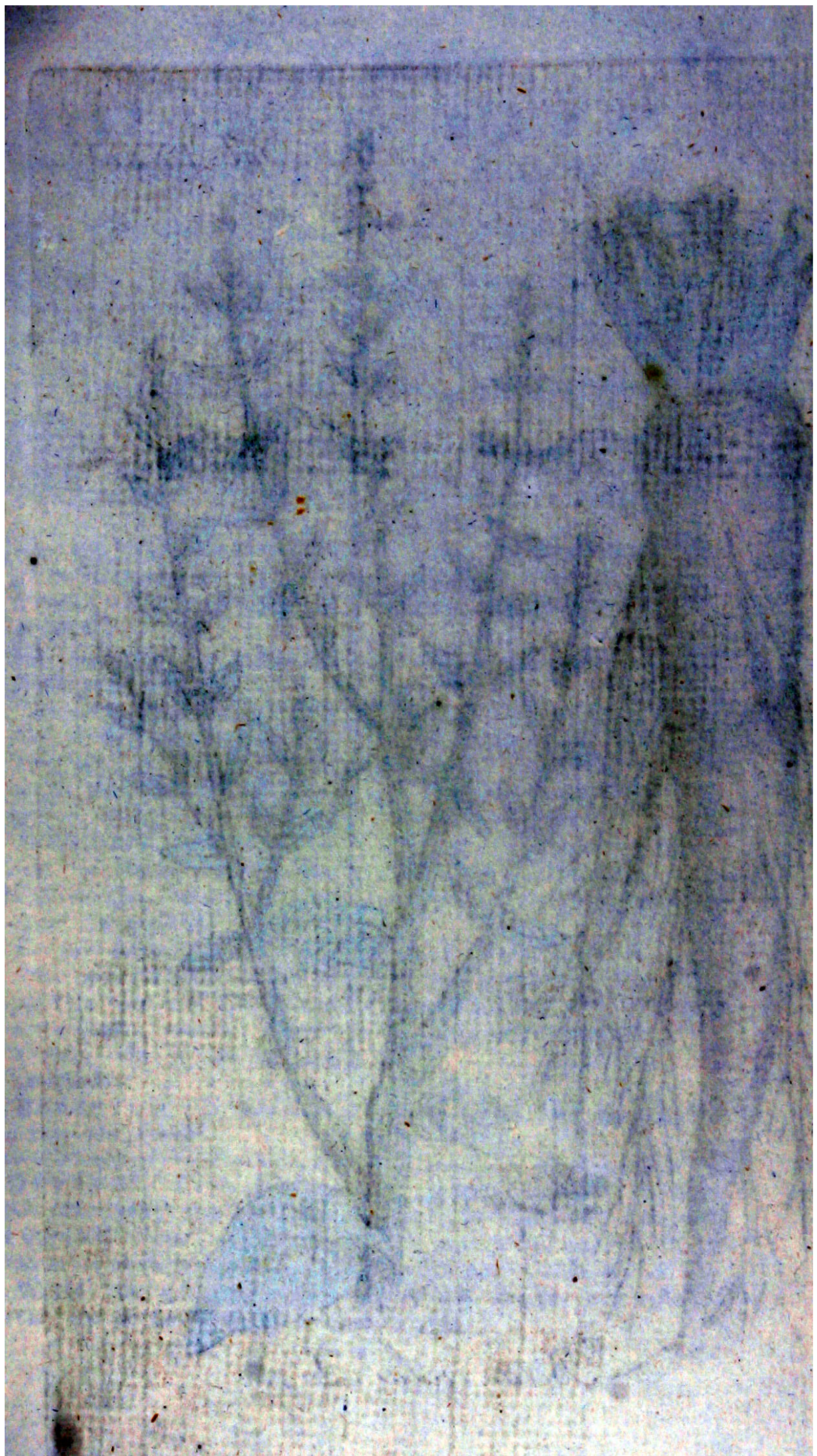

Conium maculatum L.

Beta cicla L.

ITALISCHE
BEETWORTELDE *Vde* CLASSE.ZIELINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN. *IIdē Deels*
2de Stuk bl. 785.

BEETE: met drievoudige Bloemen.

a. De Grooterecht nederwaards lopende Spilwortel van deze Plant, met zijne zijdtakjes.

b. De afgesneden kroon der Wortelbladen, die tot eene aanmerkelijke hoogte opgroeijen.

c. Het einde van een recht opschietenden Stengel.

d. Een der Stengelblaadjes, die zeer klein zijn, in vergelijking met de Wortelbladen,

e. e. De kleine geopende Bloemetjes, zonder Bloemsteeltjes, in de oxels der Blikjes als aan de steelen vastgeplakt.

f. f. Bloemetjes, die nog niet open zijn gedaan.

g. Een der Bloemetjes afzonderlijk, waarin men de Helmslijtjes aan het Kelkje ziet vastgehegt, zonder Bloemkrans, die in dit geslacht ontbreekt.

BLOEITIJD. In het midden van den Zomer.

B E T A
C I C L A.CLASSIS *Vta.*Conf. LINNÆI *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ, pag. 452.

BETA. Floribus ternis.

a. Radix longa deorsum, currens, Fusiformis hujus plantae, cum suis radiculis lateralibus.

b. Corona refecta Foliorum, radicalium quae ad insignem altitudinem increscunt.

c. Finis caulis recte adscendentis.

d. Unum Foliorum caulnorum, quae valde exigua sunt, relative ad Folia radicalia.

e. e. Flosculi exigui aperti, in axillis bratearum suarum, absque pedunculis, caulibus quasi agglutinati.

f. f. Flosculi nondum aperti.

g. Unus Flosculorum seorsim, in quo apparent Stamina adfixa Perianthio, absque corolla, qua hoc genus caret.

TEMP. FLOR. Media Aestate.

GEBRUIK. De verschillende Beetsoorten zijn, op verschillende manieren, van een groot nut voor Menschen en Beesten, als voedsel. Voor jaren wist men ook al, dat 'er Zuiker in de Beetwortel aanwezig was, en thans heeft men veel hope, dat deze Wortel een genoegzamen voorraad van Zuiker zal opleveren, om de Colontiale te kunnen misfen.

Z E D O A R.
W O R T E L.

D E I s t e C L A S S E.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOUTTUIN. *Ilde Deels*
2de Stuk, bl. 13.

AMOMUM. *met den Bloem-
steng naakt, de Kolf lang-
werpig slomp.*

a. *De kruipende knobbelige
Wortel, met zijne loten en
grondworteltjes.*

b. c. *De Bloemstengel, zoo als
dezelve, met ineengerolde
Bladen omkleed is.*

d. *Eene grote spruit, die in
een Blad zal overgaan.*

e. *Een volkomen Blad van eene
langwerpige gepuntte ge-
daante.*

f. *Het kolfachtig einde van den
Bloemsteng, vol met half-
geopende Bloemen.*

g. *Een dezer Bloemen, van ter
zijden te zien.*

h. *Een andere Bloem, zodanig
afgebeeld, dat de geslachts-
deelen duidelijk in het oog
vallen.*

i. *Het eenigst Helmslijtje, de-
zer Bloemen, met het daar
aan vastgegroeid Helmpje.*

BLOEITIJD. *Onbepaald,
gelijk gewoonlijk in de heete
Gewesten.*

A M O M I M
Z E R U M B E T H.

C L A S S I S I m a.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
I m a, pag. 5.

AMOMUM, *Scapo nudo,
spica oblonga obtusa.*

a. *Radix repens nodosa, cum
fuis stolonibus et radiculis
terrae infixis.*

b. c. *Scaphus, Folius convolu-
tis investitus.*

d. *Tyrrio major in Folium evol-
vendus.*

e. *Folium perfectum figurae
oblongae acutae.*

f. *Terminus scaphi spicatus,
repletus Floribus femiapertis.*

g. *Unus Florum a latere cons-
picuus.*

h. *Alius Flos ita depictus ut ge-
nitalia distincte appareant.*

i. *Unicum horum Florum fila-
mentum cum ipsi adnata an-
thera.*

TEMP. FLOR. *Indetermi-
natum, uti ordinarie in Ae-
stuosis regionibus.*

GEBRUIK. In de Apotheken draagt deze wilde Gemberzoort den naam van Zedoaria-Wortel, die in aart veel met den drogen Gember overeenkomt, en gelijksoortige verwarmende en versterkende krachten bezit. Op Java maakt men ook gebruik van dezen Wortel, vooral in Buikpijnen: terwijl ook dezelve, gelijk die des gewonen Gembers, worden ingelegd. De jonge Bladen en Steelen worden daar ook gegeten.

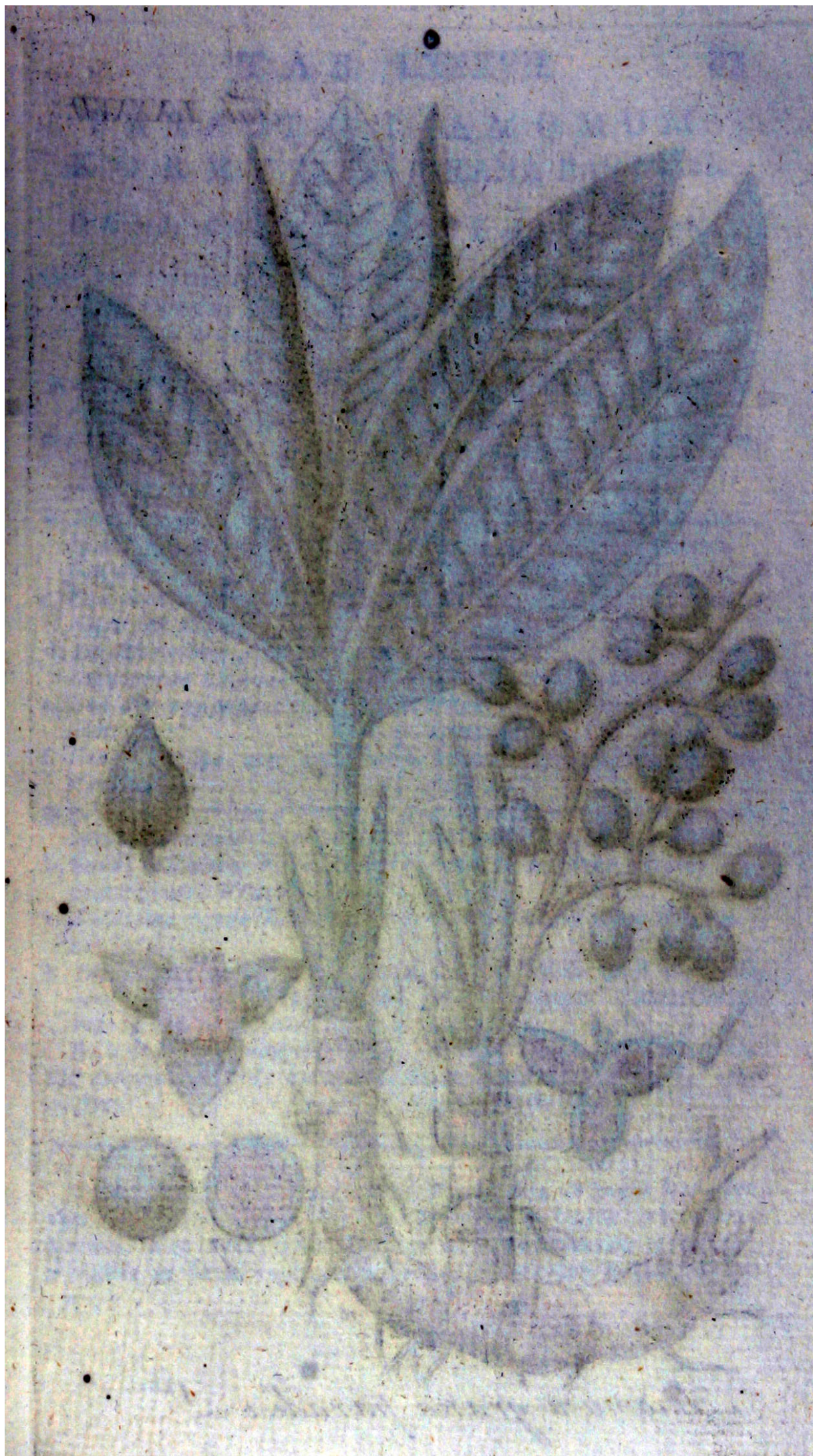

Amomum Zerumbeth L.

Amomum grana paradisi L.

P A R A D I J S -
K O R R E L S.

D E 1ste C L A S S E.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOULTUIN. *Ilde Deels*
7de St. bl. 17.AMOMUM, met een zeer kor-
ten takkigen Bloemsteng.a. a. De geleedde, gedeeltelijk
kruipende, gedeeltelijk opge-
richte Wortel.b. Een Stengel, zonder grootte
bladen, doch met een Bloem-
stengel.c. Een Stengel, die een blade-
rigen tak uitgeeft.d. De Bloemsteng, met de nog
ongeoopende Bloemen.e. Een der nog ongeopende Bloe-
men.f. Eene onrijpe nog geslotene
Vrucht.g. g. Eene halfrijpe Vrucht op
verschillende manieren te zien.h. Eene volkomen rijpe geheel
opengespatte Vrucht.i. De kleine roode Zaadjes af-
zonderlijk.k. Eene bladrijke Kroon, veel
naar eene der geheelblade-
rige Palm gelijkende.BLOEITIJD. Onbepaald, ge-
lijk doorgaans in de heete Ge-
westen.A M O M U M
GRANA PARADISI.C L A S S I S *Imæ.*Conf. LINNÆI. *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI. *Tom. II di part.*
*Imæ, pag. 5.*AMOMUM, scapo ramoso bre-
visfimo.a. a. Radix geniculata, partim
repens partim erecta.b. Caulis absque foliis majori-
bus, sed scapum emittens.c. Caulis ramum foliosum emit-
tens.d. Pedunculus, cum floribus
suis tiamnum clausis.e. Unus Florum hactenus non
apertorum.f. Fructus immaturus hactenus
clausus.g. g. Fructus semimaturus, varia
ratione conspicuus.h. Fructus maturus penitus de-
hiscens.

i. Semina exilia rubra seorsim.

k. Corona foliosa haud dissimilis
illi Palmarum integrifolia-
rum.TEMP. FLOR. Indetermina-
tum, uti plerumque in aes-
tuosis regionibus.GEBRUIK. Het Zaad dezer Plant bezit de heete krachten
van den Gember en van de Peper, en wordt zomwijlen,
hoewel niet zeer dikwijls, in de Geneeskunde gebruikt,
wanneer er sterk verhittende middelen worden gevorderd.

KAMPHERKRUID VAN CHAMPHOROSMA
MONTPELLIER. MONSPELIENSE.

DE IVde C L A S S E.

C L A S S I S IVta.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door HOUTTUIN. *IIde Deels* 7de St. bl. 368.

Conf. LINNÆI. *Syst. Nat.* Ed. GMELINI. *Tom. IIdi part. IIme*, pag. 280.

KAMPHERKRUID, met lineale ruige Bladen.

CAMPHOROSMA, Folius linearibus hirsutis.

a. De houtige Stengel van dit Gewas.

a. Caulis ligneus hujus suffruticis.

b. b. De Takjes die in hun oorsprong ook houtig zijn, waaraan de smalle Blaadjes zijn vastgehecht.

b. b. Ramuli, qui in origine sua etiam sunt lignei et quibus foliola angusta sunt annexa.

c. Een Bloemtak, waaraan de Bloemen airswijze zijn geplaatst. De geele kleur derzelve ontstaat niet uit de Bloemblaadjes, dewijl die daaraan ontbreken, maar uit de Helmpjes.

c. Ramus floridus, cui Flores spicatum sunt annexi. Color ipsorum flavus haud oritur e petalis, quum Flores hujus plantæ ipsis careant, sed ex antheris.

d. Een halfgeopend Bloemtje.

d. Flos semiapertus.

e. Eene geheel geopende Bloem, waar in zich het Vruchtbeginsel en de Helmpjes vertonen.

e. Flos prorsus apertus, in quo sese principium Fructificationis et Stamina exhibent.

f. Een der Helmslijtjes, met het Helmpje.

f. Unum Staminum cum Anthera

g. Het geheel vrouwelijk deel.

g. Tota pars feminina.

h. De Zaadjes van dit Gewas.

h. Semina hujus Suffruticis.

BLOEITJD. In het begin van den Zomer.

TEMP FLOR. In Aestatis principio.

GEBRUIK. Schoon dit Gewas een doordringenden Campherachtigen reuk bezit, schijnt hetzelve in de Geneeskunde het eerst gebruikt te zijn, door den Heer BURLOTT in Engeland, in het begin der vorige eeuw, tegen Aamborstigheid en Waterzucht. Doch vervolgens heeft dit middel weinig opgang gemaakt.

Tab. LXXXVIII.

Camphorosma monspeliense L

Phormium tenax L. a

VLASCHLELIE UIT
NIEUW ZEELAND.

DE VIDE C L A S S E.

Dit in later tijd ontdekt Ge-
was, komt niet voor bij
HOUITUIN.

Taaie VLASCHLELIE.

- a. De Bladerige Stronken waar
binnen de Bloemstengel ligt
opgesloten.
- b. De zamengestelde Bloemsteng,
verzied met menigvuldige Le-
lieachtige Bloemen.
- c. c. Bloemen, die nog niet open
zijn gegaan.
- d. d. De schone geele geheel ge-
opende Lelieachtige Bloemen.
- e. De zes Helmslijtjes, die lan-
ger zijn dan de Bloemkrans-
sen, met hunne pijlformige
Helmpjes.
- f. Het Vrouwelijk Vruchtbegin-
sel zoo als hetzelfde zich tis-
schen de Helmslijtjes vertoond.
- g. Het Vrouwelijk Theeldeel af-
zonderlijk met een daaraan
gehecht Helmslijtje.
- h. Het eenigzins bogtig Helm-
slijtje afzonderlijk met zijn
Helmpje.
- i. Het Vrouwelijk slijtje zoo als
hetzelfde allengskens naar bo-
ven dunner wordt.
- h. Het geknopt merkje van het
Stampertje.

BLOEITIJD. Onbepaald ge-
lijk doorgaans in de heete Ge-
westen plaats grijpt.P H O R M I U M
T E N A X.

C L A S S I S V I t a.

Conf. LINNÆI. Syst. Nat. Ed.
GMELINI. Tom. IIdi part.
I mæ, pag 561.

P H O R M I U M tenax.

- a. Caulis Foliosus qui peduncu-
lum flosculosum includit.
- b. Pedunculus flosculosus Flo-
ribus multiplicibus ornatus li-
liaceis.
- c. c. Flosculi nondum aperti.
- d. d. Flores elegantes flavi li-
liacei, jam profus aperti.
- e. Antheræ numero sex, corol-
lis suis longiores, et munitæ
Antheris sagittatis.
- f. Præceptum Fructificationis Fe-
mininum, uti se illud inter
Stamina exhibet.
- g. Pars genitalis Feminina seor-
sim cum uno Stamina ipsi
annexo.
- h. Quodammodo incurvatum Sta-
men seorsim cum sua Anthera.
- i. Stylus Femininus uti sursum
sensim extenuatur.
- k. Stigma Pistilli globosum.

T E M P. F L O R. Indetermi-
natum uti ordinariè in aestuosis
regionibus obtinet.GEBRUIK. De Stengels dezer Leliezoort, bevatten zeer
sijne taaie draden, die daar uit, gelijk bij het Vlasch en de
Hennip door rotting, &c. worden bekomen. De Nieuwzee-
landers bereiden daaruit een sterk Linnen, &c.

L O O P-

LOOPSTOPPENDE
BRUCEA.

DE IVde CLASSE.

By HOUTTUIN, wordt deze
in later tijd ontdekte Plant
niet gevonden.

Loopstoppende BRUCEA, zon-
der nadere beschrijving, om
dat er geene meerdere zoor-
ten van dit Gewas tot hier
toe bekend zijn.

a. b. Een Hoofdtak van dit Ge-
was zich boven openende bij
b. om nog meerder Zijdtakjes
uit te laten.

c. Een Zijdtakje met kleine ste-
keltjes voorzien.

d. d. De bijna ongesteelde bla-
den van eene diepgroene, naar
het ijzerachtige hellende kleur.

e. Een ristachtige Bloemsteel,
waaraan de Bloemetjes knoops-
wijze opgehoopt vast zitten

f. g. De Bloemverzamelingen af-
zonderlijk, die tot de tweeslag-
tige behoren, en in sommige
voorwerpen mannelijk, doch
in andere vrouwelijk zijn.

h. Een vierbladig Kelkje alleen
te zien.

i. Een geopend Bloemetje waar-
in men ziet de plaatsing der
vierbladerige Bloemkrans, bin-
nen het vierbladig Kelkje.
Ook ziet men de vier Helm-
sijltjes, met hunne Helmpjes,
en in het midden het Honig-
huisje.

k. Een nog ongeopend Bloemetje
BLOEITIJD. In het midden
van den Zomer.

BRUCEA
ANTIDYSENTERICA.

CLASSIS IVta.

Conf. LINNÆI. Syst. Nat. Ed.
GMELINI. Tom. II di part.
I mæ, pag. 475.

BRUCEA antidyfenterica, abs-
que descriptione ulteriore quia
hactenus haud aliæ species
hujus Plantæ innotuerunt.

a. Ramus princeps hujus vege-
tabilis, se aperiens apud b.
ad plures ramos laterales emit-
tendos.

c. Ramulus lateralis subaculea-
tus.

d. d. Folia fere sessilia coloris
profunde viridis, ad ferrugine-
um inclinantis.

e. Pedunculus racemosus, cui
Flosculi verticillatim adnec-
tuntur.

f. g. Flosculorum collectiones
seorsim, quæ ad dioicas spec-
tant et in quibusdam Mas-
culinae, in aliis vero Femi-
ninæ deprehenduntur.

h. Perianthium tetraphyllum se-
orsim.

i. Flosculus apertus in quo cons-
picitur situs corollæ tetrape-
talæ, intra Perianthium te-
traphyllum. Apparent etiam
quatuor Stamina cum suis An-
theris et cum Nectario in
medio.

k. Flosculus nondum apertus.
TEMP. FLOR. Media Ac-
tate.

GEBRUIK. Deze Plant is heilzaam tegen den Rodenloop.
GE-

Tab. XC.

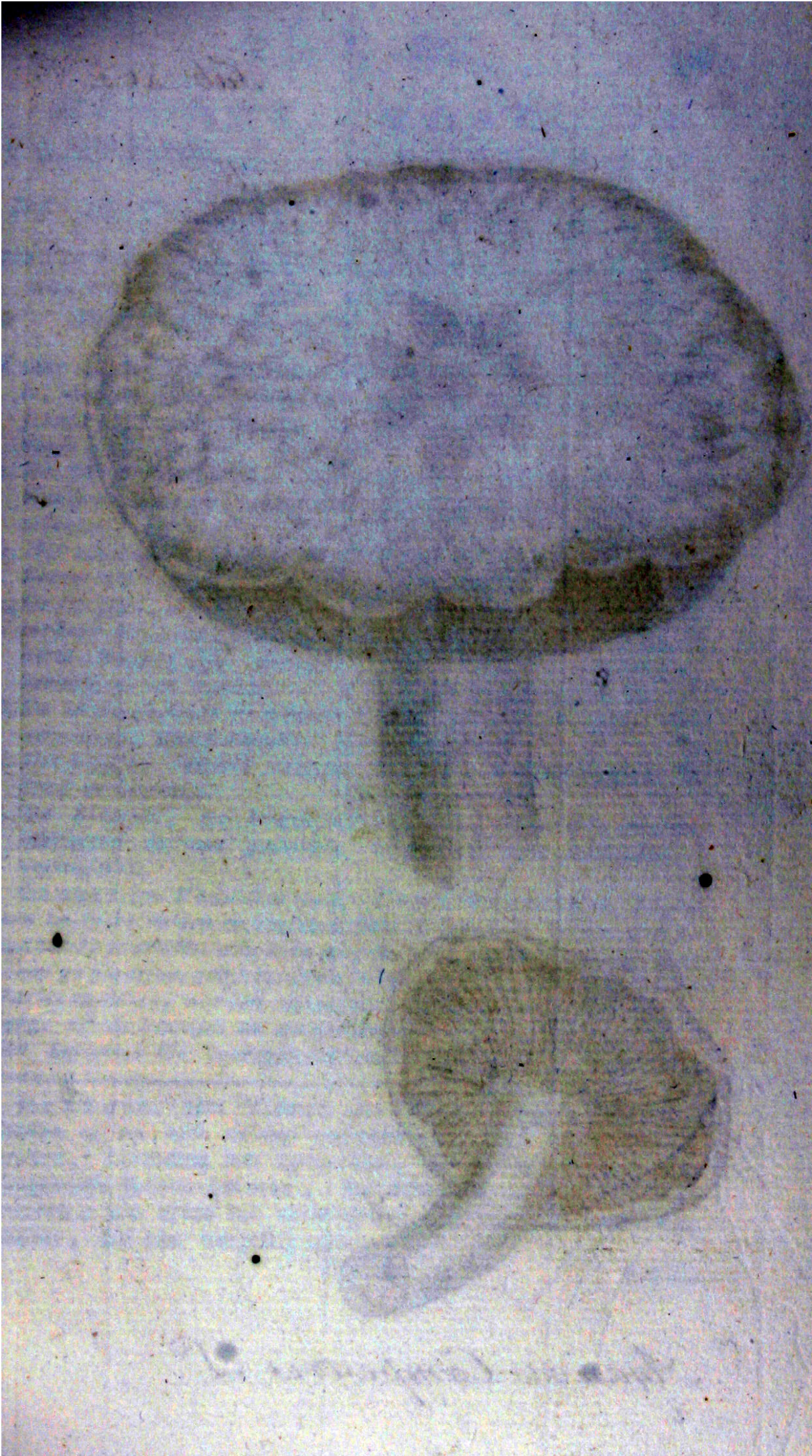

Brucea antidysenterica L.

Agaricus Campestris L.

G E W O N E   A G A R I C U S
K A M P E R N O E L J E .   C A M P E S T R I S .

DE XXIV^{ste} CLASSE.   C L A S S I S XXIV^{ta}.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
HOOUTTUIN. *IIde Deels* GMELINI. *Tom. II di part.*
14de St. bl. 610.   2de pag. 1399.

KAMPERNOELJE, *die gesteeeld is, met een verhevenrond geschubd witachtig hoedje en rosse plaatjes.*   A G A R I C U S stipitatus, pileo squamato convexo albido, lamellis rufis.

a. *De Steel, met welken deze Kampernoelje uit den grond opschiet.*   a. Caulis, cum quo ejusmodi Agaricus e terra emergit.

b. *Het witachtig een weinig verhevenrond hoedje.*   b. Pileolus albescens, paululum convexus.

c. *De schijffjes, die van den achterkant den hoed vullen, die eerst witachtig zijn, doch die vervolgens ros worden.*   c. Lamellæ, quæ posticam cavitationem pilei replent, quæque sunt primum albicantes, sed quæ postea rufescunt.

d. *De kromwordende stam eener verouderde Kampernoelje.*   d. Caulis incurvatus Agarici veterascentis.

e. *Het hoedje, hetwelk verlept is ond en inkrimpt.*   e. Pileus, qui etiam rugosus fit et se contrahit.

f. *De Plantjes, die insgelijks inkrimpen en van gedaante veranderen.*   f. Lamellæ, etiam sese contrahentes, et facie inmutatae.

GROEITIJD. *Veelmalen vindt men ze in de velden en boschen van zelve voortkomende, doch op sommige plaatsen, gelijk rondom Parijs en elders, worden zij met zorge uit de Plantjes en stukjes der Stammen &c. voortgeteeld.*   TEMP. CRESCENDI Reperiuntur saepe in sylvis pratisque sponte prodeuntes, sed quibusdam in locis, uti circum Lutetium et alibi summa cum cura propagantur ex lamellis, caulium segmentis &c.

GEBRUIK. Het Vleesch der Kampernoeljes of Paddestoelen is op zich zelve onsmakelijk, doch door koken, braden, bereiding met Specerijen, &c. worden daaruit zeer aangename spijzen geboren, die echter door veelen vermijid worden, uit vreeze van verwisfeling der eetbare soorten met andere, die zeer vergiftig zijn.

ZONNEWENDIGE
WOLFSMELK.

DE XIde C L A S S E.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOULTUIN. *IIde Deels*
8ste St. bl. 763.

WOLFSMELK, met een vijf-
deelig in driën gedeeld Kroon-
tje; gegaffeld, de omwindsel-
tjes stomp eirond; de Bladen
wigvormig zaagswijze getand.

a. De vezelige Spilwortel van
deze Plant.

b. b. De Takken dezer Plant op
hare einden als in Kroon-
tjes verdeeld.

c. c. De Bloemetjes, die tusfchen
de Bloeiblaadjes geplaatst, de
Kroontjes uitmaken.

d. Een der Bloemetjes afzonder-
lijk geopend; waar in men ziet
de zonderlinge totvormige af-
geknotte Bloemblaadjes, tus-
fchen welke zich de flappen
des Keiks vertoonen. Verder
binnenwaards ziet men zom-
mige der Helmslijtjes, die
ongelijk van lengte zijn en
die nooit teffens uitkomen. In
het midden vertoont zich het op
een Stijltje geplaatst Vrucht
beginsel, met zijne drie om-
gekromde Stampertjes.

e. Het driedradig Zaadhuis over
dwars doorgesneden.

f. Het langwerpig Zaad.

BLOEITIJD. In het midden
van den Zomer.

EUPHORBIA
HELIOSCOPIA.

C L A S S I S XIma.

Conf. LINNÆI. *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI. *Tom. IIdi part.*
Ima, pag. 765.

EUPHORBIA, Umbella quasi
trifida dichotoma. Involucel-
lis obovatis, Foliis cuneifor-
mibus ferratis.

a. Radix fusiformis fibrosa hujus
Plantæ.

b. b. Rami hujus Plantæ termi-
nales in umbellas quasi divisæ.

c. c. Flosculi, qui inter Folia
floralia collocati, umbellas
efficiunt.

d. Unus Florum apertorum seor-
fim, in quo conspiciuntur
petala singularia, turbinata,
truncata inter quæ se calicis
labia demonstrant, magis in-
terne apparent Staminum non-
nulla quæ sunt inæqualis lon-
gitudinis, et quæ nunquam
simul prodeunt. In medio se
ostendit germen pedicellatum,
cum Stylis suis tribus incur-
vatis.

e. Pericarpium tricoccum trans-
versim sectum.

f. Semen oblongum.

TEMP. FLOR. Media Ae-
state.

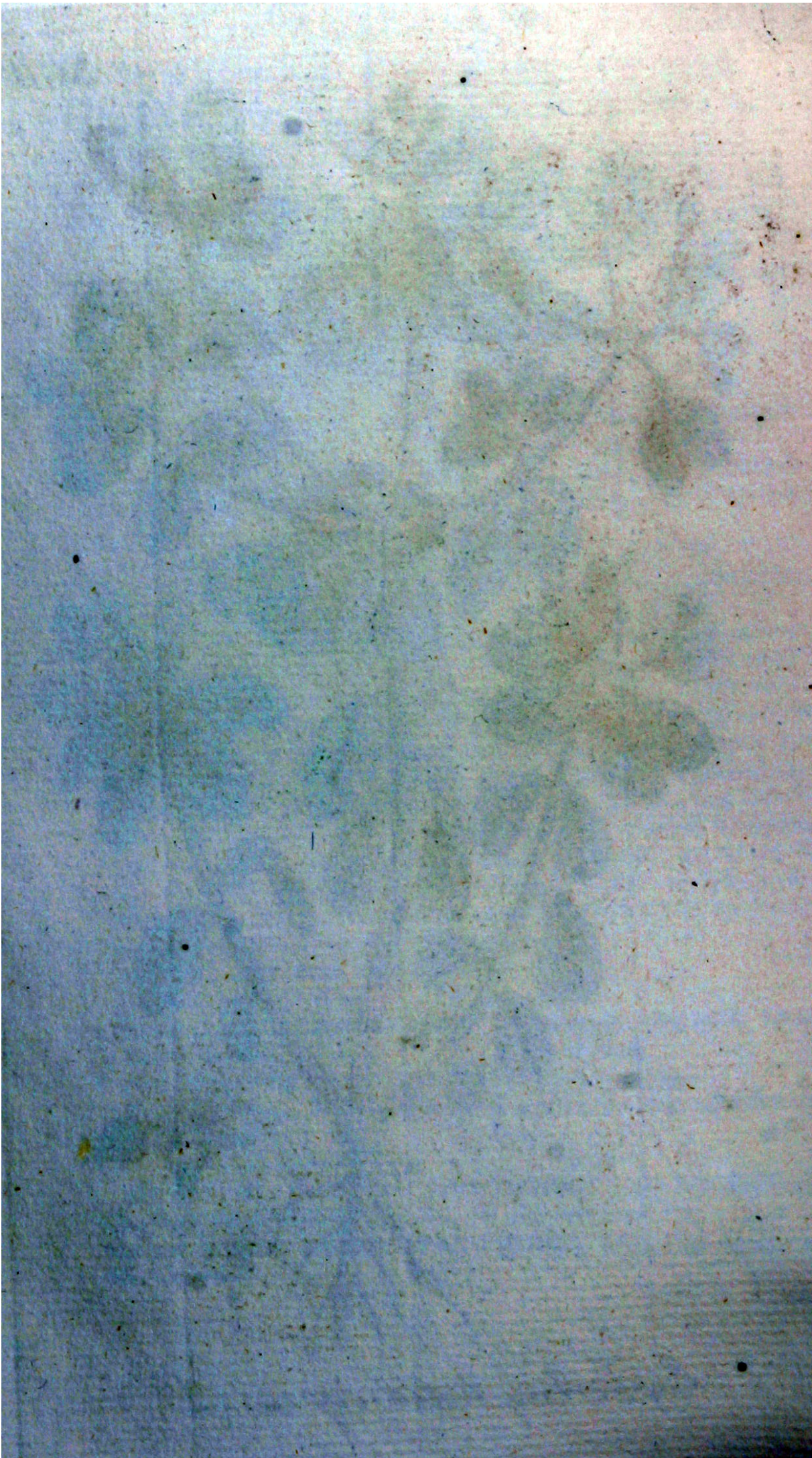
GEBRUIK. Onbekend. Men verzekert, dat het Melkagtig
Zap van dit Onkruid zoet is, en dat het dus niet zou bezit-
ten de gewone bijtende hoedanigheden, anderzins eigen aan
dit Geslacht.

Euphorbia helioscopia L.

Mimosa Catechu L.

C A T E C H U
B O O M.

DE XIIde CLASSE.

Dit Gewas was ten tijde van HOUT-
TUIN nog onbekend en wordt
dus in zijne Natuurlijke
Historie niet gevonden.

KUISCHEBOOM, met uitge-
breide Stoppeldoornen, veel-
parige Bladen; enkele klieren
der Zijdvinnen en dubbele of
driedubbele Airen, uit de
Oxels voortkomende.

a. Een Takje van dezen Boom, a.
waaruit de gevederde Bladen
en de Bloeiairen voortkomen.

b. De voornoemde lange zamen b.
gestelde Bladen zelve.

c. c. De Bloemdragende Airen, c.
zoo wel de Mannelijke als de
Vrouwelijke en tweeslagtige,
die door elkanderen aan de-
zelfde Takken zijn geplaatst.

d. Een Mannelijk Bloemerje, d.
waarvan de Kelk en Bloem-
krans zijn weggenomen, om
alleenlijk de Helmstijltjes te
doen zien.

d. Een der groote opgeblazene e.
Peulen dezes Booms, die maar
zeer weinig zaden bevatten.

f. f. De bruine eenigzins puntige f. f.
Zaden zelve, zoo als zij aan
hunne Peulen zijn gehegt.

BLOEITIJD. Onbepaald,
gelijk bij de meeste Planten
in de heete Gewesten.

M I M O S A
C A T E C H U.

CLASSIS XIIma.

Conf. LINNÆI. Syst. Nat. Ed.
GMELINI. Tcm. II di part.
I ma, pag. 804.

MIMOSA, Spinis stipularibus,
Foliis multijugis, Glandulis
partialibus singulis, spicis
axillaribus geminis ternisve
pedunculatis.

a. Ramulus hujus arboris e quo
folia pinnata, atque spicæ
floridæ prodeunt.

b. Prædicta folia longa compo-
sita ipsa.

c. c. Spicæ florigeræ, tam Mas-
culinæ quam Femininæ et her-
maphroditæ, quæ sparsim in
iisdem ramis collocatæ sunt.

d. Flosculus Masculinus, cui
perianthium et corolla sunt
adempta, ut sola in oculos
cadant Stamina.

e. Una magnarum inflatarum-
que filiquarum hujus arboris
quæ pauca tantum Semina
continent.

f. f. Semina fusca aliquantulum
acuminata ipsa uti filiquis suis
annectuntur.

TEMP. FLOR. Indetermi-
natum, uti id in plerisque
Plantis sub zona torrida obtinet.

GEBRUIK. Het uitgedamt Zap van dit Gewas verschaft
ons het zogenoemd zamentrekkend Catechu Zap, 't welk
zomwijlen verkeerdelijk eene Aarde genoemd wordt.

VLIËGDODENDE
CAMPERNOELJE.

DE XXI^{ste} CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN. *Ild Deels.*
14de St. bl. 604.

KAMPERNOELJE, die *gesteel*
is met gehalveerde eenzame
Plaatjes en geringden Steel
aan den top verbreed, aan
den voet eirond.

a. De langwerpige beneden bol
rondagtige Steel, met veel
Schubben verzierd, die voor
Worteltjes dienen.

b. Een overblijffel des Kelks,
waarin de Kampernoelje voor-
heen was opgesloten.

c. De brede Hoed van boven te
zien, die zeer fraai rood is
met witte vlekjes.

d. Dezelfde Kampernoelje van
achteren te zien, met zijn
bolachtige Steel naar boven.

e. De nog weinig geschondene
gedaante des Kelks, waarin
de Kampernoelje is opgesloten
geweest.

f. De Plaatjes dezer Kamper-
noelje van beneden te zien.

GROEIPLAATS, zeer over-
vloedig in de Bosfchen, in den
Herfst.

AGARICUS
MUSCARIUS

CLASSIS XXIV^{ta}.

Conf. LINNÆI. *Syst. Nat. Ed.*
GMELINI. *Tom. Ildi part.*
2^{dæ}, pag. 1397.

AGARICUS, pileo sanguineo
verrucis, lamellis stipiteque
albis, hoc basi globoso.

a. Stipes oblongus inferne sub-
globosus, quamplurimis squa-
mulis exornatus, qui pro
radiculis inserviunt.

b. Residuum Volvæ, in qualolim
integer hic Agaricus include-
batur.

c. Pileus latus, desuper conspi-
ciendus, eleganter coccineus,
cum maculis albis.

d. Idem Agaricus, a postica parte
conspicuus, cum subgloboso
ipfius stipite sursum converso.

e. Parum violata hactenus volvæ
forma, in qua hic Agaricus
quondam erat oclusus.

f. Lamellæ hujus Agarici inferne
conspicuae.

TEMP. CRESC. Abundan-
ter valde in fylvis autumnno.

GEBRUIK. Deze Kampernoelje is nadclig voor die genen,
welke aan haar niet gewoon zijn, en doet zodanige lieden
voor een tijd als dol worden. In stukjes gesneden en in de
Vensterbanken gelegd is zij zeer nuttig, om de Vliegen te
doen sterven. In Melk gekookt of met water gestampt, is zij
insgelijks voor die diertjes zeer schadelijk. Ook zegt men dat
het Zap van dit Gewas voor de Weegluizen dodelijk is.

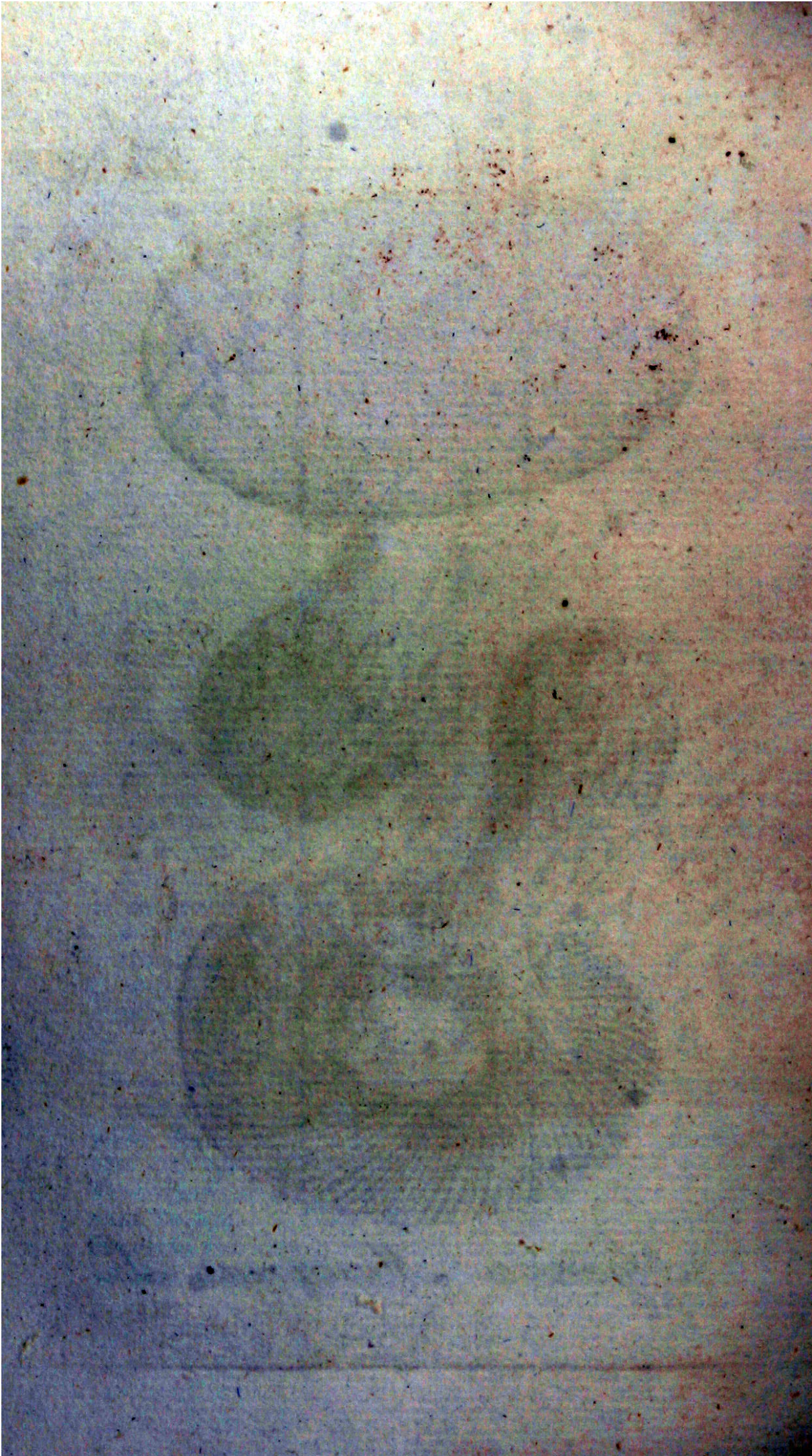

Tab. XCIV.

Agaricus Muscarius L.

Tab. XCV.

Teucrium creticum L.

**CANDIASCHE
GAMANDER.**

DE XIVde CLASSE

ZIE LINNÆUS. Nat. Hist. door
HOUTTUIN. IIde Deels
9de St. bl. 276.

GAMANDER, met lancetfor-
mige liniale effenrandige bla-
den en drievoudige getroste
bloemen.

a. Een houtachtig Stammetje de-
zer heesterachtige Plant, uit
het welk de Blad en Bloem
dragende takjes voortkomen.

b. b. De kleinere takjes zelve.

c. c. De lijnrechte in den rand
geheel onverdeelde puntige
Blaadjes, die op verschillende
manieren geplaatst zijn: zijn-
de zommige tegen elkander en
overgeplaatst, andere beurt-
lings en andere als in knopjes
verzameld.

d. Een bladknopje, in het welk
zich de opengaande Bloemetjes
vertonen.

e. e. De geheel en al geopende
Bloemetjes, kennelijk aan de
genoegzaam geheel ontbre-
kende bovenlip.

BLOEITIJD. Deze Plant
bloeit in den Zomer. Op het
eiland Candia groeit dezelve in
het wilde, doch zij wordt ook
in onze tuinen aangekweekt. De
Bloemen zijn zeer aangenaam
van reuk en hebben veel van
den Rosmarijn, met een bitteren
smaak.

**TEUCRIUM.
CRETICUM.**

CLASSIS XIVta.

CONF. LINNÆI. Syst. Nat. Ed.
GMELINI. Tom. II di part.
2da, pag. 893.

TEUCRIUM, Foliis lineari-
bus integerrimis acuminatis,
subtus niveis; racemo Flori-
bus ternatis solitarisque.

a. Trunculus hujus Plantæ Fru-
ticosæ subligneus, e quo ra-
muli minores, qui Folia Flo-
resque proferunt.

b. b. Ramuli minores ipsi.

c. c. Foliolia linearia, in margine
profus indivisa acuminata,
quæ diversa ratione collocata
deprehenduntur, quum quæ-
dam sint opposita alia alter-
natim disposita alia demum
quasi in nodulos collecta.

d. Nodulus foliaceus, i quo
Flosculi, qui sese aperire
incipiunt, apparent.

e. e. Flosculi profus aperti,
qui facile cognoscuntur ex
defectu fere plenario labii su-
perioris

TEMP. FLOR. Planta hæc
quæ Aestate floret, in insu-
la Cretæ sponte crescit, sed
etiam in hortis nostratibus co-
litur. Flores jucundo admodum
odore gaudent, suntque satis
similes Rosmarini, cum sapore
amaro.

GEbruik. Deze Plant behoort, met alle hare delen,
onder de prikkelende Specerijachtige Gewassen. Tegenwoordig
is dezelve niet veel in gebruik, doch wierd voormaals onder
anderen geteld onder de zamenstellende deelen van den
Thetiakel en van het Mithridaat, onder den naam van
Polium creticum.

**Z A A I B A A R
L O O G K R U I D.**

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOULTUIN. *Ilde Deels.*
7de St. bl. 790.

L O O G K R U I D, dat zich kruidig
verspreidt, met ronde gladde
Bladen en zamengehoopte
Bloemen.

a. a. De bochtige *Vezelachtige*
Wortel, uit welken de ove-
rige deelen van dit Gewas
voortkomen.

b. Oorsprong der Takjes, uit
den Stam, nabij den Grond.

c. c. Bladerige Takjes, rijkelijk
voorzien van kleine ronde
Blaadjes.

d. d. Hoger opschietende Takjes,
uit welke voornamelijk de
Bloemetjes voortkomen.

e. Een bloeiend Takje afzonder-
lijk, om te doen zien, op hoe-
danig eene wijze de Blaadjes
werwelswijze geplaatst zijn,
en hoe de Bloemen uit derzel-
ver Oxels voortkomen.

f. Een Bloemkelkje afzonderlijk.

g. Een Bloemetje insgelijks af-
zonderlijk te zien.

h. Een opengesneden Bloemkrans-
je, om de pla atsing i Helm
stijltjes te tonen.

i. De Zaadjes dezer Plant.

BLOEIETIJD. In het midden
van den Zomer.

**S A L S O L A
S A T I V A.**

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI. *Tom. IIdi part.*
Imæ, pag. 452.

S A L S O L A, herbacea diffusa,
Folius teretibus glabris, Flo-
ribus conglomeratis.

a. a. Radix tortuosa Fibrosa, e
qua reliquæ partes hujus
Plantæ prodeunt.

b. Origo ramulorum ex trunco
prope terram.

c. c. Ramuli Flosculosi valde
onusti parvis Foliolis sub-
rotundis.

d. d. Ramuli altiores, e quibus
Flores praesertim prodeunt.

e. Ramulus florens seorsim, ut
appareat, qua ratione Foliola
verticillatim collocantur, et
quomodo ex eorum axillis
Flores prodeant.

f. Perianthium seorsim.

g. Flosculus etiam separatim
conspiciendus.

h. Corollula discisfa, ad mons-
trandum situm Stamium.

i. Semina hujus Plantæ.

TEMP. FLOR. Media Ae-
state.

GEBRUIK. Deze Plant bevat, gelijk de overige foorten
van dit geilagt, eene groote hoeveelheid van delfstoffelijk
Loogzout; een noodzakelijk middel om zuiver kristalglas en
om harde Zeepen te bereiden. Men zaait hierom, in het
zuiden van Spanjen, deze Plant op de Zeeltranden, en bereidt
het vermelde Zout uit hare asch.

Tab. XCVI.

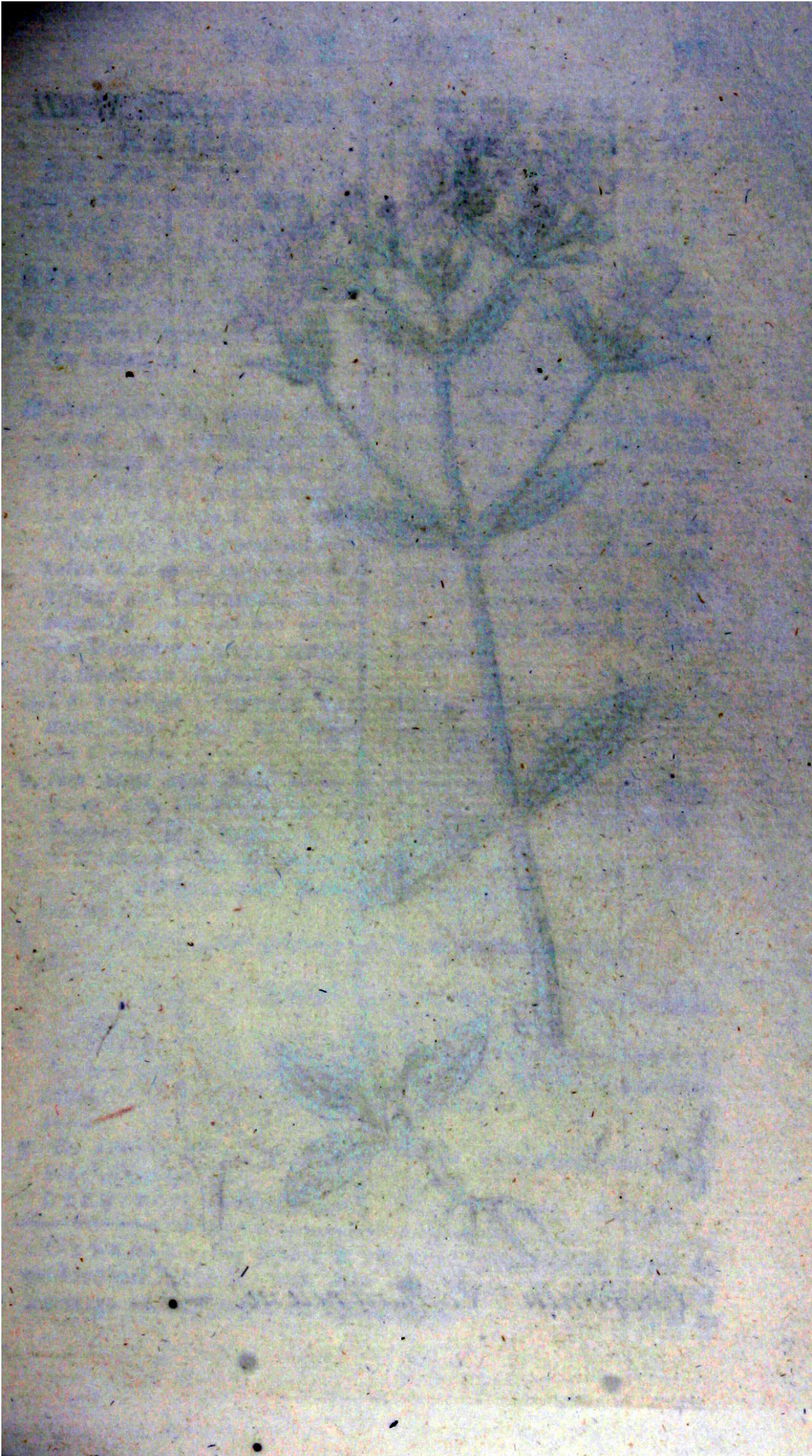

Salsola Sativa L.

Chironia centaurium L.

DUIZENDGULDEN-
KRUID.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS. *Nat. Hist.* door
HOULTUIN. *Ide Deels.*

7de St. bl. 824.

GENTIAAN, met vijfdeelige
trechterachtige Bloemen, ge-
gaffelde stengen, en een enkele
Stamper.

Weleer werd dit gewas geseld
onder de Gentiaansoorten
hoedanig het voorkomt bij
HOULTUIN en zelfs nog bij
GMELIN; doch in later
tijden heeft men gemeend het-
zelve te moeten inlijven in het
gestagt der Chironias, voor-
namelijk om dat het maar
een Stampertje heeft, terwijl
de Gentiaan tweewijvig zijn.

a. De vezelige Wortelen van
deze Plant, met het begin
des Stronks.b. Een Steel van deze Plant,
waar aan de Bladen en de
Bloemen zijn gehegt.c. De tegen over elkander en
geselde bladen, met hunne
zenuwen.d. Een der nog niet geopende
Bloemen.e. De geopende trechter-
formige Bloemen.f. Een geopend en doorgesneden
Bloemkransje, hetwelk de
zitplaats der Helmslijtjes ver-
toont.g. De deeltjes der Vruchtma-
king afzonderlijk.

BLOEITIJD. In den Zomer.

CHIRONIA
CENTAURIUM.

CLASSIS Vta.

Conf. spec. Plant LINNÆI,
edente clar WILDENOW,
Tom. I part. 2. p. 1068.CHIRONIA, Folis ellipticis
trinerviis, caule dichotomo
corymboso, calicinis laciniis
subulatis, subpatulis, co-
rollæ limbo plano.

Quondam hoc vegetabile enu-
merabatur inter Gentianas
qualiter et apud HOULTUNUM
imo apud GMELINUM occurrit.
Verum deinceps conveniens
judicatum fuit, illud inferere
generi Chironiarum, quia
tantum unicum habet pistil-
lum, dum Gentianæ sunt
digynæ.

a. Radix hujus Plantæ, fibrosa,
cum caulis principio.b. Cauli ejusdem Plantæ cum
annexis Folis Floribusque.c. Folia opposita cum nervis
eorundem.

d. Flos nondum apertus.

e. Flores infundibuliformes
aperti.f. Flos apertus longitudinaliter
dissectus sedem Staminum
exhibens.

g. Partes Fructificationis seorsim.

TEMP. FLOR. Aestate.

GEBRUIK. Dit Kruid is een zeer voortreffelijk bitter en
versterkend middel; ook zeer oplosfende in slijmerige en
waterige verstoppingen en ophopingen.

VUUR.

VUURVATTENDE
Z W A M.

DE XXIVde CLASSE.

ZIELINNÆUS. Nat. Hist. door
HOUTTUIN. IIde Deels.

I4de St. bl. 622.

ZWAM, die ongesteeld is, gekusfend, effen, met fijne gaatjes.

a. De vuurvattende Zwam van a beneden te zien alwaar zich demenigvuldige gaatjes waarmede de zelfstandigheid doorboord is, vertoonen.

b. De uitwendige gedaante van deze Zwam, die veel gelijkheid heeft met eene paardenhoef. Aan den rand is dezelve dun, in het midden dik, boven glad, wit of bruinachtig van onderen wit of paarschachtig, met een goudgeel taai Vleesch en Pijpjes van een duim met kleine gaatjes.

e. Het fijn poeder dat de poriene opvult.

f. Hetzelfde door het Microscop vergroot.

BEREIDING. Na het wegnemen der Schors, wordt de zachte zelfstandigheid in een loog van Asch of van Salpeter gekookt, en verder in lappen gesneden, of ook in haar geheel gedroogd en tot tontel gebruikt. Voorts worden de daartoe geschikte stukken in lapjes gesneden, in bondeltjes gebonden, dus in de Winkels verkogt.

B O L E T U S
I G N I A R I U S.

CLASSIS XXIVta.

CONF. LINNÆI. Syst. Nat. Ed:

GM LINI. Tom. IIdi part.

2de, pag. 1436.

BOLETUS, pulvinatus lævis poris tenuissimis.

a. Boletus igniarius ab interiori parte, ubi sese exhibent multiplicia foraminula, quibus haec substantia perforata est.

b. Exterior facies hujus Boleti, qui multum similitudinis habet cum ungula equina. In margine idem tenuis, in medio crassa desuper glaber, colore albescens vel fuscescens, inferne albus vel purpurascens, cum carne pulchra aurea et tenui et cum tubis pollicem crassis cum exiguis foraminulis.

e. Pulvis subtilis, qui poros replet.

f. Idem Microscopio auctus.

PRAEPARATIO. Post ablationem corticis coquitur mollis interior substantia in lixivio cinerum vel Nitri, et porro in frusta secatur, vel et integre exsiccata pro igniario adhibetur. Porro frusta huic negotio apta in minora refecantur, fasciatim colligantur, et sic in officinis venduntur.

GEBRUIK. In het dagelijks leven is deze Zwam zeer nuttig, om in de plaats van Tontel te dienen, dewijl dezelve door het minste vonkje vuur vat. Nog aanmerklijker is de nuttigheid dezer lapjes van wegen derzelve uitmuntende bloedstempende kragt in kleine wonden.

De beroemde bloedstempende Eiken Zwam komt met de beschrevene volkomen overeen, en het gering onderscheid waarin zy mogt verschillen, ontstaat alleen uit het onder-

Tab. XCVIII.

Boletus Igniarius L.

Tab. XCIX.

Cimicifuga foetida L.

STINKENDE WEEGLUISVERDRIJVER | **CIMICIFUGA FOETIDA.**

DE XIIIde CLASSE. | *CLASSIS XIIIta.*
 Zie LINNÆUS. *Nat Hist.* door Conf. LINNÆI. *Syst. Nat.* Ed:
 HOUTTUIN. *IIde Deels.* | GMELINI. *Tom. IIdi part.*
 9de St. bl. 169. | *Imæ, pag. 839.*

STINKENDE WANTSDRIJVER, *zonder eenige nadere beschrijving, dewijl er maar eene soort van dat Kruid bekend is.* | CIMICIFUGA FOETIDA, absque
 | ulteriore determinatione quæ
 | unica tantum species hactenus et cognita.

a. Een Tak van deze Plant, met zijne bladen en Bloemsteelen, welke deelen alle met een zeer kleverig vocht bedekt zijn. Voor het uitwendige ge-
 | 1. Ramus hujus Plantæ, cum ip-
 | sius Folius et pedunculis, quæ
 | partes omnes succo valde vis-
 | coso tectæ sunt. Habitu ex-
 | terno hoc vegetabile multum
 | convenit cum Actæa Christo-
 | phoriana, verum partes Fruc-
 | tificationi inservientes esen-
 | tialiterafè invicem differunt.

b. De kleverige diepgroene Bladen van dit Gewas, welke zijn gepend drieparig, met een oneven blaadje, voorts met eirondachtige scherp in-
 | b. b. Folia foetentia profunde
 | viridia hujus vegetabilis, quæ
 | sunt pinnata, trijuga cum im-
 | pari, Foliolis subovatis acutis

c. c. De Bovenste blaadjes min-
 | c. c. Foliola suprema minus com-
 | fita.

d. d. Bloemstengeltjes der Vrouw-
 | d. d. Pedunculi Flosculorum Fe-
 | mininorum.

e. e. Bloemstengen der Mannel-
 | e. e. Pedunculi Flosculorum vi-
 | rilium in quibus, post lapsum
 | Calycis distincte admodum ap-
 | parent Filamenta cum suis
 | Antheris.

f. f. Nog ongeopende Mannelijke
 | f. f. Nondum aperti flosculi Mas-
 | culini.

BLOEITIJD. In het midden | TEMP. FLOR. Media Ae-
 | van den Zomer. | state.

GEbruik. Deze Plant behoort onder de stinkende ver-
 | dovende vergiftige Gewassen, en is teffens gelyk de Tabak,
 | sterk purgerend en waterdryvend. De Weegluizen kunnen dit
 | Kruid niet verdragen en vluchten daar voor. Doch de ver-
 | schrikkelijke onaangename stank van hetzelfde belet het gebruik
 | daar van. O C I S.

CISTUS
UIT CANDIA.

DE XIIIde CLASSE.
Zie LINNÆUS. Nat. Hist. door
HOULTUIN. Iide Deels.
5de St. bl. 263.

CISTUS, die boomachtig is, spatelvormig-eironde gesteld ongeaderde ruwe Bladen, de Kelkbladen lancetvormig.

a. Een Tak van den Cistusboom uit welken de kleinere Takje voortkomen.

b. b. De kleine Blad en Bloemdragende Takjes zelve.

c. c. De Bladen die dikwijls min of meer zyn te zamengesteld.

d. d. Een Bloem van achteren te zien, om de betrekking van den Kelk tot de Bloemkrans aan te wijzen.

e. Een opengaande Bloem, wiens Bloemkrans nog half gesloten is.

f. Een geheel geopende Bloem, in welke zich de deeler der Vruchtmaking in het ruwe vertonen.

g. Een geheel geopende Bloem van ter zijden, in welke de plaatsing en de gedaante der Helmslijtjes naaukeuriger vertoond worden.

h. Een zamengerold stuk Labdanum hars die met een daartoe bijzonder geschikt leder en Zweepachtig werktuig, van de klevende Bladen van dit Gewas wordt afgescheiden en die in de nevensgaande rollen word overgezonden.

BLOEITIJD. In den Zomer.

CISTUS
CRETICUS.

CLASSIS XIII^{ta}.
Conf. LINNÆI. Syst. Nat. Ed.
GMELINI. Tom. II^{di} part.
I^{ma}, pag. 823.

CISTUS, arborescens, exstipulatus, Foliis spatulato-ovatis, petiolatis, enerviis, scabris, calycibus lanceolatis.

a. Ramus hujus Cisti arborescentis, e quo minores ramuli prodeunt.

b. b. Parvi ramuli ipsi e quibus Folia et Flores prodeunt.

c. c. Folia, quæ sæpe magis minusve sunt composita.

d. Flos a postica parte conspicuus, ad monstrandam relationem Perianthii ad corollam.

e. Flos, qui se aperire incipit, et cujus corolla adhuc est semiclausa.

f. Flos penitus apertus, in quo partes Fructificationi dictae sese ruditer exhibent.

g. Flos profusus apertus, a latere conspicendus, in quo situs et forma Stamina magis accurate demonstrantur.

h. Rotula convoluta resinae Labdani, quæ ope peculiaris instrumenti e corio ex Foliis hujus arboris viscosi coligitur et sub figura rotulæ convolutæ hic exhibitæ ad nos vehitur.

TEMP. FLOR. Aestate.

GEbruik. De Hars van dit Gewas is van een groot gebruik onder de Reukmiddelen en onder de verdryvende middelen. Onder anderen is dezelve een hoofdzamenstellend middel van het *Empl. de Labdano*.

Tab. C.

Cistus creticus L.

SIJSTEMATISCHE INDEX for
 LIJST DER SYSTEMATICUS
 PLANTEN. PLANTARUM.

VAN HET

PARTIS.

EERSTE DEEL

PRIMÆ.

DE Iste CLASSE.

CLASSIS Ima.

Groote Galanga.
Zedoar wortel.
Paradijs korrels.

	Tab.
<i>Marantha galanga.</i> . . .	51
<i>Amomum zerumbeth.</i> . . .	86
<i>Grana paradisi</i> . . .	87

DE IIIde CLASSE.

CLASSIS IIItia.

Winter Tarw.
Springhaankruid.
Tweezijdige gerst.
Gewoone Rog.
Langwortelig Cypergras.
Gemeene zuiker.
Knobbelige Iris.

<i>Triticum hybernum</i> . . .	35
<i>Valeriana locusta</i> . . .	43
<i>Hordeum distichon</i> . . .	49
<i>Secale cereale</i> . . .	50
<i>Cyperus longus</i> . . .	52
<i>Saccharum officinale</i> . . .	53
<i>ris tuberosa</i> . . .	72

DE IVde CLASSE.

CLASSIS IVta.

Italiaansch Weegbree.
Zwemmende Waternoot.
Wit Sandelhout.
Kampherkruid van Montpellier.
Loopsloppende Brucea.

<i>Plantago cynops</i> . . .	41
<i>Trapa natans</i> . . .	42
<i>Santalum album</i> . . .	62
<i>Champhorosma monspeliensis</i>	88
<i>Brucea antidysenterica.</i> . . .	90

DE Vde. CLASSE.

CLASSIS Vta.

Egijptische sebestenboom.
Witte Plumeria.
Perfiaansche holstok.
Gemeene waterkervel.
Gomdragende pinsternakel.
Gemeene karweij.
peterfelie.

<i>Cordia sebestena</i> . . .	1
<i>Plumeria alba</i> . . .	2
<i>Ferula asfaoetida</i> . . .	3
<i>Phellandrium aquaticum</i> . . .	4
<i>Pastinaca Opoponax</i> . . .	5
<i>Carum carvi</i> . . .	6
<i>pium petroselinam</i> . . .	7

Americaanshe Vergiftboom.
Gegaffelde Wonderbloem.
Knobbellige Nachtschade.
Varkensvenkel.
Jobenboom.
Carolijsche Camperfolie.
Marilandsche —————
Zeewinde
Geneeskragtige Oleander.
Ruige kruisbes.
Druif zonder korrels.
Wormdrijvend Ganzevoet.
Slangenhout boom.
Europisch loodkernid.
Candiafche Beetwortel.
Zuikerwortel.
Kleine Steenbreken.
Komsinzaad.
Cijlonsche Slangewortel.
Gevlekte Dolle Kervel.
Italiaansche Beetwortel.
Zaaibaar Loogkruid.
Duizend guldenkruid.

Rhus vernix 40
Mirabilis Dichotoma 44
Solanum tuberosum 45
Peucedanum officinale. 46
Rhamnus zizyphus 54
Lonicera fymphoricarpus 55
Spigelia marylandica 56
Convolvulus Soldanella 57
Nerium antidysentericum. 58
Ribes grosfularia. 59
Vitis apyrena. 60
Chenopodium anthelminticum. 61
Strychnos colubrina. 64
Plumbago Europæa. 66
Athamanta cretensis. 68
Sium Sifarum. 70
Pimpinella faxifraga. 74
Cuminum cyminum. 76
Ophiorrhiza mungos. 77
Conium maculatum 84
Beta cicla. 85
Salsola fativa. 96
Chironia centaurium. 97

DE VIde CLASSE.

CLASSIS VIva

Sapodilleboom.
Ajuin.
Chalotte.
Bieslook.
Ujen.
Knoflook.
Roitng gewas.
Vlasch lelie uit Nieuw zeeland

Achras sapota 8
Allium fistulosum 26
———— ascalonicum 29
———— Schoenoprafum 30
———— Cepa. 31
———— Sativum. 32
Calamus rotang. 33
Phormium tenax. 89

DE VIIIste CLASSE.

CLASSIS VIIIva.

Veenbesfen.
Ongedoornde Lawsonia.
Vinbladige Zeepboom.
Sweedsche Ahornboom.
Brafilaansche Amijris.

Vaccinium oxycoccus 28
Lawsonia inermis. 36
Sapindus faponaria. 38
Acer platanoides. 39
Amyris elemifera. 37

DE IXde CLASSE.

Levantsche Rhabarber.
Koellabanboom.
Pichurumboom.

DE Xde CLASSE.

Mahonyhoutboom.
Wondkruid.
Scherphuislook.
Kwasste hout.
Simaroubaboom.
Campeche hout.
Benzoe houdende Stijrax.
Blazige Coesalpinia.
Senebladen.
Zevenbladige Sophora.

DE XIde CLASSE.

Witte kaneel.
Wouw.
Zonnewendige Wolfsmelk.

DE XIIde CLASSE.

Kersfenboom.
Abricozenboom.
Tamme Sorbenboom.
Fransche Roos.
Witte ———
Noordsche Braamboos.
Orleaanboom.
Thee Boe.
Groene Thee.
Steranijs.
Gemeene Peerenboom.
Witte kaneel.
Catechu Boom.

CLASSIS IXna.

Tab.

Rheum raponticum. . . . 47
Laurus culilaban. . . . 67
 ——— *Pichurim.* . . . 83

CLASSIS Xma.

Swietenia Mahogoni. . . . 9
Sedum anacampferos. . . . 10
 ——— *acre.* . . . 11
Quassia amara. . . . 48
 ——— *simarouba.* . . . 63
Hæmatoxylum campechianum 69
Styrax Benzoe. . . . 75
Cœsalpinia vesicaria. . . . 79
Cassia Senna. . . . 80
Sophora heptaphylla. . . . 81

CLASSIS XIma.

Winteria aromatica. . . . 21
Refeda Luteola. . . . 34
Euphorbia helioscopia. . . . 92

CLASSIS XIIma.

Prunus cerasus. . . . 12
 ——— *armeniaca.* . . . 13
Sorbus domestica. . . . 14
Rosa gallica. . . . 15
 ——— *alba.* . . . 16
Rubus arcticus. . . . 17
Bixa orellana. . . . 18
Thea Bohea. . . . 19
 ——— *viridis.* . . . 20
Illicium anisatum. . . . 22
Pyrus communis. . . . 27
Canella alba. . . . 71
Mimosa Catechu. . . . 93

104 SIJSTEMATISCHE LIJST DER PLANTEN.

DE XIIIde CLASSE.

Stinkende Weeghuisverdrijver.
Cistus uit Candia.

CLASSIS XIII^{ta}

Tab.

Cimicifuga foetida . . . 99
Cistus creticus . . . 100

DE XIVde CLASSE

Hof munt.
Bosch andoorn.
Origanum uit Candia
Candiafche Camander

CLASSIS XIV^{ta}

Mentha Gentilis . . . 23
Stachys Sylvatica . . . 24
Origanum creticum . . . 78
Teucrium creticum . . . 95

DE XVIIde CLASSE

Brandende Slingerboom.

CLASSIS XVI^{ma}

Dolichos urens . . . 25

DE XIXde CLASSE

Wild averu't.

CLASSIS XIX^{ta}

Artemisia campestris . . . 37

DE XXIVde CLASSE.

Orseille.
Warrel Schurftmos.
Gewoone Kampernoelje.
Vliegdodende —
Vuurvattende Zwam.

CLASSIS XXIV^{ta}

Lichen roccella . . . 65
— *plicatus* . . . 82
Agaricus campestris . . . 91
— *muscarius* . . . 94
Boletus Ignarius . . . 98

